

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΝΤΗΣ, ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ, ΣΑΡ. ΠΑΥΛΕΑΣ,
Τ. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ, ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, ΧΡ. ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΗΣ,
ΝΙΚΟΣ ΚΛΗΡΙΔΗΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ, LAURA CROSE,
Θ. ΚΟΥΓΙΑΛΗΣ, Ν. ΡΟΥΣΟΥ, ΚΛ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ, Κ. ΠΡΟΥΣΗΣ,
ΣΤ. ΚΑΛΦΙΩΤΗΣ, ΜΙΚΕΛΕ ΙΑΝΕΛΛΙ.

262 - 264

ISSN 0554 - 3363

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος έκδοτης: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ανδροκλέους 2, Λευκωσία, Τηλ. 65900

Εκπρόσωπος για την Ελλάδα: ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Μεσοσηίας 10, Αθήνα (607) Τηλ. 7700174

Ετήσια συνδρομή	Κ\$2.000 μίλε
Ετήσια συνδρομή διά βιβλιοθήκες, σχολεία, οργανισμούς	£4.000 μίλε
Ετήσια συνδρομή εξωτερικού	600 δραχμές ή \$12 (δολάρια)
Τιμή τεύχους	£0.300 μίλε
Τιμή διπλού τεύχους	£0.600 μίλε

Τά χειρόγραφα δέν επιστρέφονται. Κλισέ και φωτογραφίες επιστρέφονται.

100 ανάτυπα πρὸς δύο λίρες τῆ σελίδα πληρώνονται ἀπὸ τὸν συγγραφέα στὸν τυπογράφο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΝΤΗΣ: Ποιήματα	97
ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ: Δυὸ ποιήματα	98
ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ: Τὸ σύννεφο, Φιλοπεριέργεια ψαριῶν	99
ΤΑΣΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ: Τὰ παιδικὰ μου χρόνια	99
ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ: Ἀλλάξανε τοὺς νεκροὺς	100
ΧΡ. ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΗΣ: ἘΞι ποιήματα	104
ΝΙΚΟΣ Χ. ΚΛΗΡΙΔΗΣ: Ποιήματα	105
ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ: Ἐπιστροφή και πρῶτες Ἐμπειρίες	107
LAURA CROCE (μετ. Γ. Χατζηκωστής)	111

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ — Θ. Κουγιάλης «Ἡ δευτέρα πανελλήνια ποιητικὴ συνάντηση. — Ν. Ρούσου και Κλ. Ἰωαννίδη: Πέμπτη γιορτὴ τοῦ βιβλίου, Κηφισιά 15—24 Ἰουλίου 1982. — ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ — Κ. Προυσής: Λένας Πάππα «Βιορυθμοί», «Ἐνδόφωνα». — Κ. Χρυσάνθης: Μ. Χαριτάτος «Βιβλιογραφία Πέτρου Χάρη», Ρωζάνης Παυλέα «Γλυπτή σκιά» — Κ. Χρυσάνθης: Παντελὴ Πρεβελάκη «Μοναξιά», Α. Χατζηθωμάς, «...στιγμές...». — Στ. Καλφιώτης: Ἔκτωρ Πατριώτης «Ἀνοχύρωτοι» — Michele Iannelli: Ἀπὸ τὶς ἀφηγήσεις ἐνὸς αἰχμαλώτου. — ΓΕΝΙΚΑ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ. — Περιεχόμενα εἰκοστοῦ δευτέρου τόμου.

ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ: Κριτικές γιὰ τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Κ. Χρυσάνθη.

Νουβέλα ἀπὸ τὴν Τουρκικὴ εἰσβολή

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ

ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ
ΕΝΟΣ ΚΥΠΡΙΟΥ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΥ

Υπεύθυνος κατὰ τὸν νόμον: δρ Κ. Χρυσάνθης.

Τύπος: Τυπογραφεία - Λιθογραφεία «ΘΕΟΠΡΕΣ» ΛΤΔ., Τηλ. 44640 - 48883

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΙΜΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἑπεύθυνος: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΚΒ' | ΙΟΥΛΙΟΣ – ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ 1982 | ΑΡ. 262–264

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΧΕΛΙΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑ ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΔΟΜΕΤΙΟ

Μαζί τ' απόγευμα τ' άνοιξαν τά πανιά,
μαζί ξεκίνησαν στή γειτονιά
φτερά και στοματάκια όλάνοιχτα
έκείνα άπάνω κι' άποκάτω αυτά.
"Ίδια ή χαρά κ' σί τσιριξίες και τα τρεξίματα
— του γαϊτανιού χοροί και νήματα —
κι' ώρες άκούραστες πο λές
έτσι που σκέφτεσαι και λές
μιά τόση δά καρδούλα πώς βαστά.
Και κάπου - κάπου μιά άσυλλόγιστη άγκαλιά
μικρά και πρωτοετή χελιδονάκια να βουτάν ξυστά
μάν άπ' τó δρόμο δρασκελιά
σά για να παίξουν «πρώτη πρώτη έλιά».
Όστόσο ύπακουότερα τά πρώτα και πιό φρόνιμα
μόλις τά φώναξαν τó βράδυ
— δέν ξέρω ποιός και πώς, άώνυμα —
μαζεύτηκαν στα σπίτια τους όμάδι,
άδειασεν ό ούρανός, ούτε σημάδι,
ένω τ' αντίστοιχα στο δρόμο
συνέχεια άκόμα παίζουν στο σκοτάδι
κι' ούτε π' άκουν τής μάνας τους που σκάνει:
«Περάστε πιά στο σπίτι, λέω, και φτάνει»!

Η ΚΑΡΔΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΜΥΑΛΟ

Πρός Θεού, δέν είπα τέτοιο πράμα
δέν είπα να μη λογαριάζεσαι.
"Όμως μην ξεχνās
πώς τούλάχιστο κοιμάσαι έσύ τά βράδια.

ΠΟΙΗΤΕΣ

Βαρύ τό φορτίο μας
 και καταρρέουμε καμμιὰ φορά
 και λέμε «ἐπιτέλους γιατί ἐμεῖς»,
 και λέμε «ἐπιτέλους εἴμαστε ἄνθρωποι κ' ἐμεῖς»,
 ὅμως ἀλλοίμονο ἂν προθυμοποιηθοῦν ἄλλοι,
 ὅμως ἀλλοίμονο ἂν μᾶς ποῦν
 «ἐν τάξει θ' ἀναλάβουν ἄλλοι».

ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΝΤΗΣ

ΔΥΟ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΩΡΑΪΟΠΑΘΕΙΑ

Μὲ πλάνεψε τὸ βράδυ αὐτὸ ποῦ ἡ θλίψη μὲ πονοῦσε
 ἓνα μικρὸ τριαντάφυλλο μὲς στ' ἀνθογαλί ἐκεῖ,
 ποῦ ξέγνοιαστο τριγύρω του μιὰν εὐωδιά σκορποῦσε,
 μιὰ χάρη εὐγενική.

Κι ἂν ὅλες πῆγαν οἱ παλιές λαχτάρεις σου τ' ἀνέμου
 και τίποτα στὸν κόσμο αὐτὸ δὲ σοῦ ἔμεινεν — ἀλοί! —
 ὡστόσο ἀκόμη τ' ὄνειρο τῆς Ἐμορφιάς, ἐαυτέ μου,
 στή σκέψη σου μιλεῖ κι ἀντιμιλεῖ.

ΠΑΙΔΙΚΟ

Δυὸ γαλανὰ μὲ κύταξαν, δυὸ φωτεινὰ ματάκια,
 ἔτσι ποῦ ἠρέμησε μεμιᾶς ἡ σκέψη μου ἡ πικρή,
 κι εἶπα νὰ πάω μὲ τὰ μικρὰ τῆς γειτονιάς παιδάκια,
 ποῦ ἐπαίζαν ἀντικρῦ!

Ἄ! κι ἂν ἡ Νιότη σου κυλᾶ σὰν τὸ αἷμα ἀπ' τὴν καρδιά σου,
 στάλα τῆ στάλα, ἄχαρη, μαρτυρική ψυχή,
 κρύβεις, ὡστόσο, ἓνα μικρὸ παιδί κατάβαθά σου,
 ποῦ λέει τῆ βραδυνή του προσευχή!

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ

Τ Ο Σ Υ Ν Ν Ε Φ Ο

Τὸ σύννεφο ἦταν ἓνας ἄγγελος κατάλευκος, ἓνα μεγάλο γκρίζο πτηνὸ στὸ βραχοπέτρι του στηριγμένο. Τὸ σύννεφο ἦταν ἓνας μαῦρος ἔβενος, ὅπως ἓνα δάσος τῆ νύχτα μὲ δέντρα ἀειθαλή, ἓνας καπνὸς καραβιοῦ ἢ μιὰ πυκνὴ γυναικεία κόμη. Τὸ σύννεφο ἦταν ἓνα ψάρι στὸν οὐρανὸ σκελετωμένο ποὺ διαλυότανε, γιὰ νὰ γίνεи μιὰ φιλόργυρη βροχὴ ἢ κι ἓνα φανταστικὸ καράβι νὰ μείνει μὲ φανταστικούς ταξιδιώτες.

ΦΙΛΟΠΕΡΙΕΡΓΕΙΑ ΤΩΝ ΨΑΡΙΩΝ

Ἄναμαλλιασμένη ἢ θάλασσα κάτω στὸ περιγιάλι τῆς σὰν ἐλιές στροφιλισμένες θαρρεῖς κι ἔκλαιγεν ἀπαρηγόρητη κι αὐτὴ κι ἐμεῖς τὴν πικροκτυπούσαμε τὴν πικροκυματοῦσα, γιατί θύμωσε, ναυάγησε καὶ πῆρε τὰ παιδιά μας καὶ τὰ φύτεψε στὰ βάθη τῆς, γιὰ νὰ σπουδάζουν τὰ χαμένα πλοῖα καὶ τοὺς σκελετοὺς τῶν παλικαριῶν μας τὴ φιλοπεριέργειά τους τὴν ἀδιάκοπη τὰ ζωηρὰ τὰ ψάρια.

ΣΙΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

ΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΜΟΥ ΧΡΟΝΙΑ

Θὰ γράψω γιὰ τὰ παιδιά
 ποὺ φορᾶνε τρύπια παπούτσια
 θὰ τραγουδῶ τὰ παιδιά
 μὲ τὰ τρύπια παπούτσια
 θὰ γράψω γιὰ τὰ παιδιά
 ποὺ φορᾶνε μπαλλωμένα παντελόνια
 θὰ τραγουδῶ τὰ παιδιά
 μὲ τὰ μπαλωμένα παντελόνια
 θὰ γράψω καὶ θὰ τραγουδῶ
 γιὰ τὰ παιδιά
 ποὺ κουλουριάζονται
 τὸ ἓνα δίπλα στὸ ἄλλο
 γιὰ νὰ ζεσταθοῦνε τὸ χειμῶνα
 ποὺ βγαίνουν μέσα στὸ ἀγιάζι

ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι
 γιὰ νὰ πουλήσουν
 κεντημένα μαντήλια
 πυντζάμες καὶ πουλόβερ
 ποὺ τᾶφτιαξε ἢ μάνα τους
 γιὰ νὰ βγεῖ τὸ μεροκάματο
 θὰ γράψω καὶ θὰ τραγουδῶ
 γιὰ τὰ παιδιά
 μὲ τὰ θλιμμένα μάτια
 Καὶ ποτὲ δὲν θὰ ξεχάσω
 ἐκείνη τὴν θλίψη
 ποῦχα μέσ' τὰ μάτια μου
 στὰ παιδικὰ μου χρόνια.

ΤΑΣΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΑΛΑΞΑΝΕ ΤΟΥΣ ΝΕΚΡΟΥΣ

(Διήγημα)

Με τή μπουλγτόζα σηκώσαμε τὸ ἀνάχωμα. Τὸ τούρκικο φυλάκιο στεκόταν ἀντίκρυ, κάπου εἴκοσι μέτρα ἀπόσταση, γερά φτιαγμένο, φωροπερήφανο, με μιά τούρκικη σημαία νὰ κυματίζει νύχτα - μέρα. Τὸ δικό μας, ἐδῶ, ἦταν πρόχειρο, φτιαγμένο με σακιά γεμάτα ἄμμο κι ἓνα σανίδι καρφωμένο πάνω σὲ δοκάρι. Σ' αὐτὸ τὸ σανίδι κάποιος ζωγράφισε ἀδέξια τὴν Κύπρο με τὴν ἐπιγραφή «ἐδῶ δὲν εἶναι τὰ σύνορά μας». Τὸ ἀνάχωμα ἔπρεπε νὰ γίνει γιὰ νὰ δυναμώσει ἡ ἄμυνά μας.

Τὴ μέρα, στὸν ἔρημο τόπο γύρω στὰ δυὸ φυλάκια, ἀπ' ἐκεῖ κι ἀπ' ἐδῶ στὴ δική μας θέση, βασίλευε ἡσυχία. Προπαντὸς οἱ Τουρκοκύπριοι δὲν τολμοῦσαν νὰ ξεμυτίσουν ἢ νὰ πιάνουν κουθέντα με τοὺς δικούς μας, γιατί τρέμανε μήπως ξαφνικά ἐμφανιστεῖ Τούρκος ἀξιωματικός. Αὐτὸς δὲν χωράτευε. Ἡ ἐντολή ἦταν ἐκτέλεση ἐπὶ τόπου. Οἱ δικοί μας τεμπέλιαζαν ξαπλωμένοι πότε ἐδῶ, πότε ἐκεῖ, δυὸ - τρεῖς τὸ ρίξανε στὸ μεράκι τοῦ μαγειρέματος, ἓνας ἔγραφε συνεχῶς παρόλο ποὺ τὸν ταραζάναε οἱ ἄλλοι στὸ πείραγμα. Ὅμως ὅταν ἐρχόταν τὸ βράδυ τὰ πράγματα ἀλλάζανε. Ἄρχιζαν οἱ στρατιῶτες τῶν δυὸ ἀντίπαλων φυλακίων τὴν κουθέντα. Πάντοτε τὸ σύνθημα τῆς συνομιλίας ἐρχόταν ἀπὸ τὸ τούρκικο φυλάκιο. Ἐπρεπε νὰ μὴν ὑπῆρχαν ἐκεῖ Τούρκοι ἀπὸ τὴ Μικρασία. Ἄν ἀκούσαν τὸ πρῶτο θρυσίδι, σήμαινε γιὰ τοὺς δικούς μας πὼς πρέπει νὰ φυλάγονται, γιατί ἔχουν ἐκεῖ ἀντίκρυ ξένους ἐπισκέπτες ἐπικίνδυνους. Σ' αὐτὴ τὴ περίπτωση ξελαρυγγίζονταν κι οἱ δικοί μας στὶς ἀπρέπες λέξεις, σ' ἓνα δαιμονισμένο συναγωνισμό, ποὺ καμμιά φορά ἔσπαζε τὰ νεῦρα καὶ στὶς δυὸ μεριές. Οἱ διαταγὲς ὅμως ἦταν αὐστηρές: νὰ μὴν πυροβολοῦν.

—Ἐ! Ταχίρ, φωνάζει ὁ Κώστας ἀπὸ τὸ δικό μας φυλάκιο.

—Σκασμός, κερατά, ἀπάντᾷ μιὰ φωνὴ ἀπὸ τὸ τούρκικο φυλάκιο.

Ἐνας ποταμὸς με τουρκοελληνικό θρυσίδι χύμηξε ἀπὸ ἀντίκρυ. Οἱ δικοί μας εἶπαν νὰ μὴν ἀπαντήσουνε, γιατί ἦταν φταίχτες. Δὲν ἔπρεπε ὁ Κώστας νὰ καλέσει πρῶτος γιὰ νυχτερινὴν κουθεντούλα. Δικαιολογήθηκε στὶς παρατηρήσεις τῶν ἄλλων πὼς εἶναι τόσο ὠραία ἡ βραδυά, ποὺ ἐνοιωθε ἡ ψυχὴ του τὴν ἀνάγκη νὰ μιλήσει φιλικά, πολὺ φιλικά, με τον ἀντικρυνὸ ἀντίπαλο.

Σὲ λίγο τὸ θρυσίδι σταμάτησε. Μπόρα ἦταν καὶ πέρασε. Ἡ ἡσυχία ἀπλωσε τὰ βελούδα τῆς παντοῦ. Τὸ φεγγάρι χαμογελοῦσε στὸν οὐρανὸ. Ἐνα δροσερὸ ἀγεράκι φυσούσε κι ἤθελε ν' ἀνακατέψει τὰ μαλλιά τῶν παλληκαριῶν.

Ξαφνικά ἀπὸ τὸ τούρκικο φυλάκιο ἀκούστηκε τὸ κάλεσμα.

—Ρὲ Κωστῆ, ἔχεις τσιγάρα;

—Ἐσὺ ᾄσαι, Ταχίρ;

—Ὁ Ταχίρ πῆρε ἄδεια. Δὲ νοιώθει καλά. Θὰ τὸν πᾶνε στὸ νοσοκομετο νὰ τὸν κοιτάξουν οἱ γιατροί.

—'Από τήν Τουρκία;

—'Ε! ἔχι. Δικός μας γιατρός. Ὁ Χασάν ἀπό τήν Ἀμμόχωστο. Τόν θυμάσαι; Μᾶς ὑπόγραφε εὐκολα ἄδεια ἀναρρωτική, τότε στοὺς καλοὺς καιροὺς. Τέλος πάντων, ἔχετε ἐσεῖς ἐκεῖ τσιγάρα; Μᾶς λείψανε ἀπὸ χτές καὶ δὲν ἦρθε ἄνθρωπος νὰ μᾶς ρωτήσει. . .

—Ἐῦταστε ὅλοι Κύπριοι ἐκεῖ;

—'Ἐμ δέβαια! Πῶς θὰ σοῦ μιλοῦσα; Λές νὰ μὲ τρώει τὸ κεφάλι μου;

—Δηλαδή ποιὸς εἶσαι;

—Ὁ Φικρέτ, διάολε. Δὲ μὲ κατάλαβες; Δουλεύαμε στὸ Κτηματολόγιο. 'Ἐμ δέβαια! 'Ἐσὺ πῆρες προαγωγή κι ἔφυγες γιὰ τὴ Λευκωσία.

—'Ἐλα Ἀρκουδιστά, βρέ, γιατί ἔχει πολὺ φεγγάρι τοῦτο τὸ βράδυ. Μὴν ἔχουμε καμμιά λαχτάρα ἀπὸ τοὺς δικούς σας τῆς Τουρκίας.

Καὶ ξεκίνησαν ὁ καθένας ἀπὸ τὸ φυλάκιό του, ἀρκουδιστά. Μερικοὶ ἀπὸ τὸ τούρκικο φυλάκιο ἄρχισαν κι ὅλας τοὺς ἀμανέδες. Θὰ προμηθεύονταν τσιγάρα, δὲν ἦταν μικρὸ πράγμα σ' ὅλες ἐκεῖνες τὶς ἀτέλειωτες ὥρες τῆς ἀπραξίας. Στὸ δικό μας φυλάκιο οἱ ἄλλοι δὲν νοιώθανε καλά. Κάτι σὰ μούδιασμα διαπερνοῦσε τὸ κορμί ὀλωνῶν. 'Ἐφταιγε ἡ νύχτα; Ἦταν τὸ βρισίδι ποὺ προηγήθηκε κάπως ὀρμητικὸ κι ἀσυνήθιστο; Δὲ μποροῦσαν νὰ ξεχωρίσουν.

Ἐαφνικὰ μιὰ λάμψη φαίνεται κι ἀκούστηκε κρότος ἀπὸ τὸ σπάσιμο ὄλμου. Μπρουμοτιστήκανε ὅλοι. Κι ἀμέσως μετὰ ἀρπάξανε τὰ ὄπλα κι ἐτοιμαστήκανε. Τὸ μάτι τους ἄστραφε. Στὸ τούρκικο φυλάκιο δὲν φαινόταν κίνηση. Μιὰ στιγμὴ ἀκούστηκε μιὰ φωνή.

—Δὲν φταῖμε.

Σὲ λίγο ξεκίνησε τὸ βρισίδι, ὅλο στὰ τούρκικα, σπάνια στὰ ἑλληνικά. Ὁλοφάνερα οἱ ἄλλοι Τούρκοι, ποὺ ἤρθανε ἀπὸ τὴ Μικρασία, στήσανε καρτέρι κι ἔκαναν τὸ θαῦμα τους. Πᾶνε οἱ δύο: κι ὁ δικός μας κι ὁ Τούρκος.

Τὸ ἄλλο πρῶτὸν παραδῶσανε ἓνα πτώμα στοὺς δικούς μας, παραμορφωμένο, ἓνα κουβάρι ἀκαθόριστο.

Οἱ δικοὶ τοῦ Κωστή τὸν θάψανε. Ὁ Θεὸς ἄς ἀναπάψει τὴν ψυχὴ του. Φιλία ἔδινε, βόλι πῆρε.

* * *

'Απὸ τὴ νύχτα ἐκείνη τὰ δύο φυλάκια κόψανε κάθε δεσμό. Τὸ βρισίδι κυριαρχοῦσε κάθε βράδυ. Ἡ μέρα ἦταν σκληρὴ, ὅλο προσοχὴ κι ἐτοιμότητα. Νοιώθανε οἱ δικοὶ μας πῶς τὸ φυλάκιο ἀντίκρου ἐπανδρώθηκε μὲ Μικρασιάτες Τούρκους, «μεχμετζήδες».

Σὲ λίγες μέρες ἦρθε ἐπισημο μήγυμα μὲ τὴν Ἀστυνομία τῆς Διεθνούς Δυναμειως στὴν Κύπρο, ἀπ' ἐκείνους τοὺς γαλαζοσκούφηδες, ποὺ μᾶς φόρτωσαν τὰ ἠνωμένα Ἔθνη γιὰ νὰ μᾶς προσέχουν σὰν τοὺς παιδονόμους στὰ σχολεῖα τοῦ παλιοῦ καιροῦ. Τὸ μήγυμα ἔλεγε στὴν οἰκογένεια τοῦ Κωστή πῶς στὸ πτώμα τοῦ Φικρέτ, ποὺ παραδῶσανε στὸ ἀπομακρυσμένο τουρκοχώρι, βρήκανε ἓνα σταυροδάκι.

Αυτό σημαίνει πώς άλλαχτήκανε οι νεκροί — κουβάρια κατακομματισμένο κρέας ήταν, δὲν μπορούσε νὰ γίνει λάθος; Καὶ ζητούσαν οἱ γονιοὶ τοῦ Τούρκου τὸ δικό τους νεκρὸ γιὰ νὰ τὸν θάψουν σύμφωνα μὲ τὰ δικά τους ἔθιμα.

Οἱ γονιοὶ τοῦ Κωστή παραχτήκανε. Φωνάξανε τοὺς συγγενεῖς τους, τὸν δάσκαλο καὶ τὸν παπὰ, ν' ἀκούσουν τὴ γνώμη τους καὶ ν' ἀποφασίσουν.

Ὁ παπὰς μίλησε πρῶτος:

— Ἄν ὁ σταυρὸς βρέθηκε στ' ἄλλο πτώμα, τότε αὐτὸς ἐδῶ εἶναι ὁ Τούρκος. Τὸν ἔθαψα χριστιανικά. Θὰ σωθεῖ ἡ ψυχὴ του; Μακάρι. Δὲν τοῦ ἔχω κακία. Καὶ νεκρὸ τὸν ἔδωσα στὴν ἀληθινὴ θρησκεία, τὴ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ.

— Τότε νὰ τὸν ἀνταλλάξουμε, λέει ὁ πατέρας τοῦ Κωστή. Νὰ μείνει χωρὶς τίς εὐχές σου ὁ δικός μας; Χριστιανικά νὰ ταφοῦν κι οἱ δύο. Κακὸ δὲν τοῦ κάναμε... ἐτούτου ἐδῶ, τοῦ... Τούρκου.

Ἔνας λυγμὸς τὸν σταμάτησε. Τὸ συγγενολόι ἄρχισε τὸ μοιρολόι.

Σὲ λίγες ὥρες παραδῶσανε τὸ πτώμα τοῦ Φιγκρέτ, σκεπασμένο μὲ ἀκριδὰ, σεντόνια, αὐτὰ ποὺ φύλαγε ἡ μάνα τοῦ Κωστή μέσα στὸ σεντούκι τῆς προίκας του. Τὸν εἶχανε θάλει σε φέρετρο ποὺ τοὺς προμήθευσε ἡ Διεθνὴς Ἀστυνομία.

— Στὸ καλὸ, παιδί μου, ἂν εἶσαι ὁ γιός μου, λέει μὲ τρεμουλιασμά ὡς τὰ κόκκαλά του ὁ γονιὸς τοῦ Κωστή.

Στὸ ξενοδοχεῖο «Λήδρα Πάλας» περιήμενε ἡ τούρκικη ἀστυνομία νὰ ανταλλάξει τὸ φέρετρο τοῦ Φιγκρέτ μὲ κείνο τοῦ Κωστή. Χωρὶς ταυτότητες ἔγινε ἡ ἀνταλλαγὴ. Ἡ δική μας ἀστυνομία μὲ εἰδικὸ μηχανήμα βεβαιώθηκε πὺς δὲν ὑπάρχουν στὸ καλὰ καρφωμένο φέρετρο ἐκρηκτικὲς ὕλες.

Οἱ δικοὶ τοῦ Κωστή φορτώσανε τὸ φέρετρο σ' ἓνα βᾶν καὶ ξεκινήσανε. Ἄργα τὸ ἀπόγευμα φτάσανε στὸ χωριό. Ὁ παπὰς μισομουρμουρώνοντας κάποιον ψαλμὸ εἶπε νὰ τοποθετήσουν τὸ φέρετρο στὴ μέση τῆς ἐκκλησίας. Σὲ λίγο σκορπίστηκε κι ὁ περίεργος κόσμος, ποὺ εἶχε μαζευτεῖ στὴν πλατεία.

* * *

Ὁ παπὰς σπάνια ἐρχόταν στὸ καφενεῖο μετὰ τὸ δεῖπνο. Ὅμως ἀπόψε κατέβηκε κατσοφιασμένος καὶ παράγγειλε καφέ. Οἱ τακτικοὶ πελάτες τοῦ καφενεῖου τὸν σχολιάσανε.

— Μπουρίνια θάχει.

— Μήπως περιμένει ξένο;

— Τέτοιο καιρό;

Εἶν' ἀλήθεια πὺς ὁ παπὰς καθόταν πάνω στὰ κάρβουνα. Οἱ πιὸ ἡλικιωμένοι κοιτούσαν νὰ τὸν πιάσουν στὴν κουβέντα. Αὐτὸς ἀπαντοῦσε μὲ μισόλογα κι ὅπως εἶπε ἓνας, «ξυνησιμένα». Φαινόταν πὺς κάτι πάλευε μέσα του. Σὲ μιὰ στιγμή σηκώθηκε ἀπότομα, καληνύχτισε καὶ τράδηξε πρὸς τὴν ἐκκλησία. Περνώντας ἀπὸ τ' ἄλλο καφενεῖο, εἶδε τὸν καντηλιανάφτη καὶ τὸν φώναξε.

— Πάμε στὴν ἐκκλησία. Καὶ νὰ πάψεις νὰ στριφογυρίζεις ὡς τὰ μεσάνυχτα τοὺς καφενέδες. Καὶ νὰ κουτσοπίνεις, ταλαίπωρε.

Μπήχανε στην εκκλησία. Ὁ παπὰς κοίταξε τοὺς ἀγίους σὰ νὰ τοὺς ρωτοῦσε τὴν ἀποψή τους. Πλησίασε στὸ φέρετρο. Στύλωσε τ' αὐτί του. Πῆγε στ' ἄλλο πλευρό. Στύλωσε πάλιν τ' αὐτί του.

—Ἐλα, μωρέ, πιδ κοντά. Βάλε τ' αὐτί σου στὸ σανίδι. Σκύψε, ντέ. Ἀκοῦς τίποτα;

—Ὅχι, τοῦ ἀπαντᾷ ὁ καντηλανάφτης.

—Ρολόι νὰ χτυπᾷ; Τὸν ρωτᾷ ὁ παπὰς, ἐνῶ ἔσπρωχνε τὸ κεφάλι νὰ πλησιάσει πιδ πολὺ στὸ φέρετρο.

—Ὅχι! Ἄν! ναί, ναί! Τζίζ, τζίζ τ' ἀκοῦς;

—Τριζόνι εἶν' αὐτό. Ἐγὼ ρωτᾷω ρολόι, τίκ, τίκ, τίκ.

—Ἐ! Δὲν ἀκοῦω ρολόι.

—Συγχώρεσέ με, Χριστέ μου, μὰ δὲν τὸ ἀντέχω. Βρὲ σύ, φέρε τὴν τανάλια ν' ἀνοίξουμε τὸ σκέπασμα. Ἄν οἱ ἀλλόπιστοι κρύψανε μέσα ὠρολογιακὴ μπόμπα, πάει ἡ ἐκκλησία καὶ τὰ ἅγια εἰκονίσματα. Δὲν μπορῶ νὰ ἡσυχάσω.

Ὁ καντηλανάφτης ἔτρεξε κι ἔφερε μιὰ τανάλια ἀπὸ τὸ Ἱερό. Μὲ δυσκολία ξεκαρφώσανε τὸ σκέπασμα. Ὁ καντηλανάφτης τραβήχτηκε πίσω ἀπὸ φόβο. Ὁ παπὰς σήκωσε ἀποφασιστικὰ τὸ σκέπασμα. Γούρλωσε τὰ μάτια του.

—Χριστός καὶ Παναγιά μου...

—Τί θλέπεις, ἅγιε πάτερ;

—Γυμνὸ μ' ἔνα μαχαίρι μπηγμένο στὴν καρδιά του.

—Ὁ παπὰς ξανάκλεισε τὸ σκέπασμα, γύρισε πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ καὶ φώναξε.

—Ἐφτὰ καρφιά κι ἑφτὰ μαχαίρια στὸ κορμί τους, Χριστέ μου.

Πέρασε λίγη ὥρα. Ὁ καθένας τοὺς ἔμενε βουλιαγμένους μέσα στὶς σκέψεις του. Ἐαφνικὰ ὁ παπὰς μίλησε.

—Καντηλανάφτη! Λάδι καὶ νερό. Θὰ τὰ πῶ ἐδῶ γιὰ νὰ μὴν ἀνοίξουμε τὸ φέρετρο στὸ κοιμητήρι.

Ἵστερα γύρισε πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ.

—Χριστιανικά σου τοὺς στέλλω καὶ τοὺς δυό. Ἀλλὰ συγχώρεσέ με γιὰ τὴν κατάρρα. Παραλογίστηκα. Ἄσε τούτη τὴ δουλειὰ στὸ δικό τους προφήτη, τὸ Μωάμεθ. Γιατί νὰ λερώσει τὸ χέρι του ἅγιος ἢ ἄγγελός σου;

ΕΞΙ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

«ΑΙ ΗΜΕΤΕΡΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ»

Ξέραμε ὡς τότε τό:
 «αἱ ἡμέτεραι δυνάμεις
 ἀμύνονται τοῦ πατρίου ἐδάφους»
 Ποῦ νὰ φανταζόμαστε πῶς ὑπάρχει καί τό:
 «αἱ ἡμέτεραι δυνάμεις
 ἀναδιπλοῦνται ὁμάλῳς».

ΑΝΑΔΙΠΛΩΣΗ

Και ἦταν ἀνάγκη
 τόσο κακό
 τόση καταστροφή
 Ξεριζωμός καί θάνατος
 γιὰ νὰ μάθουμε
 τί εἶναι ἀναδίπλωση;

ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΟΛΙ ΜΟΥ

Κι ἂν τὸ πηγάδι στέρευε
 κι ἡ νερομηχανή πῆρε τῶν ὀμματιῶν της,
 κρατήσου ἀκόμα λίγο
 Θάρθρω μιὰ μέρα νὰ σοῦ φέρω
 κρύο νερό ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο.

ΣΤΟΝ ΠΕΝΤΑΔΑΚΤΥΛΟ

(α)

Κράτα τὴν ἀπαλάμη σου ἀνοιχτή
 νὰ μᾶς θυμίζεις τὴν ντροπή μας
 καί τὸ χρέος μας.

ΣΤΟΝ ΠΕΝΤΑΔΑΚΤΥΛΟ
(β)

Μᾶς μουντζώνεις ποῦ σ' ἐγκαταλείψαμε
"Ὅμως κι ἐσύ δὲν πᾶς καθόλου πίσω.
Καὶ δίνεις ἀκόμα νερό στὰ κεφαλόβρυσά
τῆς Κυθρέας καὶ τῆς Λάπηθος.

ΣΤΗ ΜΕΣΣΑΟΡΙΑ

Ἀχάριστη γῆ.
Πῆρες τόσα παιδιά μας στὰ σπλάχνα σου
καὶ τᾶκαμες λίπασμα γιὰ μπόλικο σιτάρι,
νὰ ταῖσες αὐτοὺς ποῦ μᾶς ἀδίκησαν.

ΧΡ. ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΗΣ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

I

Τὸ κορμί ἀρχίζει νὰ γίνεται τώρα διαφανές.
Τὸ ἐσωτερικὸ ἀφήνεται νὰ φανῆ — καθαρὰ πιά.
Τίποτα δὲν διακρίνεται
— μονάχα μιὰ διαύγεια.
— Τότε ἀνοίγουν δυὸ παράθυρα
καὶ ξεπροβάλλουν δυὸ ἐκπληκτὰ μικρὰ ματάκια.
Κοιτάζουν θαμπωμένα ἀπ' τὸ πολὺ φῶς, τὸν νέο κόσμο.

ΑΠΟ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΓΙΑΤΡΟΥ

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΚΑΙ ΠΡΩΤΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ

(Μνήμη Θεμιστοκλή Δέρδη)

Τὸ διατλαντικὸ ταξίδι, δώδεκα περὶπου ὥρες, μετὶ τῆς ἀναμνήσεως, τοὺς στοχα-
σμούς καὶ τὰ ὄνειρα, διακόπηκε στο Λονδίνο. Ἡ διαφορὰ τῆς ὥρας μεταξύ Ἀμε-
ρικῆς καὶ Εὐρώπης ἔκανε τὸ ταξίδι εὐκόλο. Γρήγορα ἀποκοιμήθηκα μετὰ τὸ δεῖ-
πνο γιὰ νὰ ξυπνήσω σὲ λίγες ὥρες μετὶ τὸ χάραμα τοῦ ἡλίου, ποὺ κτυποῦσε στὰ πα-
ράθυρα τοῦ ἀεροπλάνου.

Σὲ λίγο θὰ ἔπαιρνα τὸ ἀεροπλάνο ἀπὸ τὸ Λονδίνο, τὸ «Κόμετ» τότε, γιὰ τὴν
ἐπιστροφή, τὴ μόνιμη πιά ἐγκατάσταση. Ὡς συνήθως συνάντησα στὸ ἀεροδρόμιο
πολλοὺς Κυπρίους ποὺ ταξίδευαν, οἱ πῶς πολλοὶ ἄγνωστοι, γνῶριμοὶ ὅμως ἀπὸ τὴν
προφορὰ, μερικοὶ ἐξ ὄψεως γνωστοί. Ποῦ νὰ θυμᾶμαι ὄνόματα μετὰ ἀπὸ δεκαπέντε
χρόνια ἀπουσίας. Συνήθως ὁ μικρότερος θυμᾶται τοὺς μεγαλύτερους του, χωρὶς οἱ
μεγαλύτεροι νὰ ξέρουν τοὺς μικρότερους. Πόσα θὰ ἄλλαξαν, τί ἀλλαγές μοῦ ἐπι-
φύλασσοταν νὰ δῶ.

Ὁ συναίσθηματισμὸς τῆς ἐπιστροφῆς θόλωνε τὰ γύρω, ἰδιαιτέρα τὶς πραγματι-
κότητες. Δίπλα μου κάθισε κάποιος ἔμπορος ποὺ ἀκόμη θυμᾶμαι τὰ λόγια του.
Μοῦ μιλοῦσε γιὰ τὰ κυπριακὰ δεδομένα, γιὰ βασικὰ πράγματα, γιὰ διανθρώπινες
σχέσεις, γὰ τὴν Κυπρακὴ νοοτροπία, «Πρέπει νὰ μὴ ἐκφράξεις τὴν γνώμη σου,
νὰ κάνεις συχνὰ ὅτι δὲν καταλαβαίνεις, νὰ παίζεις τὸν τρελλό». Κατάλαβε ὁ ἄνθρω-
πος τὸ πρόβλημά μου καὶ τὶς δυσκολίες μου καὶ τί με περιέμεναν, ἰδιαιτέρα μετὰ
ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ. Πολὺ δύσκολο νὰ τὰ πιστέψει ἓνας καὶ ἐγὼ δὲν τὰ πίστεψα.
Πρέπει νὰ τὰ ζήσεις, νὰ τὰ γευτεῖς, νὰ κτυπηθεῖς, νὰ ἀντιδράσεις, νὰ ξανασκε-
φτεῖς ἂν εἶναι δυνατὸ νὰ γίνονται τέτοια πράγματα, νὰ ὠριμάσεις καὶ νὰ πιστέ-
ψεις.

Ἡ Κύπρος μόλις εἶχε ἀποκτήσει τὴν ἐλευθερία της, μετὰ ἀπὸ ἐγοπλο ἀγώνα
πέντε ἐτῶν ἐναντίον τῶν Ἀγγλῶν. Ἄλλοι ἔγιναν ξανά φίλοι μετὰ τὸ Σύνταγμα
τῆς Ζυρίχης, ἄλλοι διεφώνησαν καὶ ἔγιναν ἐχθροί, ἄλλοι τὸ δέχτηκαν, ἄλλοι τὸ
κάκησαν, πολλοὶ πῆραν μεγάλες θέσεις στὴν Κυβέρνηση μετὰ τὴ φυγὴ τῶν Ἀγ-
γλῶν, μερικοὶ παραμερίστηκαν, μερικοὶ πλήρωσαν τὸν πατριωτισμὸ τους ὅπως συ-
χνὰ πληρώνεται ἡ ἰδεολογία, μετὰ πικρία, δυστυχία καὶ ἀπομόνωση.

Μετὰ ἀπὸ τοὺς οὐρανοξύστες τῆς Ἀμερικῆς ὅλα φαίνονταν συμπιεσμένα ἐδῶ
στὴν Κύπρο: ἀπὸ μίαν χώρα πάνω ἀπὸ διακόσια ἑκατομμύρια σὲ μισὸ ἑκατομμύριο,
ἓνα πρὸς τετρακόσια, καὶ σὲ μίαν πόλιν τῶν ἑκατὸ χιλιάδων, τοῦτο εἶχε καὶ τὰ πλεο-
νεκτῆματά του. Οἱ μικρὲς ἀποστάσεις, ἡ θάλασσα κάπου δεκαπέντε λεπτά τότε, τὰ
βουνὰ σὲ μίαν ὥρα, ἀποστάσεις ποὺ σὲ ἄλλες χώρες ἀναγκάζεσαι νὰ κάμεις καθη-
μερινὰ γιὰ νὰ πάεις στὴ δουλειά. Πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα ὅμως σὲ
πολλὰ πράγματα.

Ἡ μεγαλύτερη ὁμως ἀντίθεση ἦταν ἡ νοοτροπία τῶν ἀνθρώπων, πού εἶναι τόσο ἐντονη ὅταν φθάσεις ἀπό μιὰ χώρα πού τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης εἶναι ἀνεπτυγμένο καὶ ὅπου ἡ ἐργασία καὶ ὁ κόπος ἀμειβεται καὶ ὅπου οἱ ἄνθρωποι εἶναι δομικῶς κατευθυνόμενοι καὶ συμβάλλουν στὴν ἐνδυνάμωση τοῦ συνόλου.

Οἱ ἄνθρωποι στὴν Κύπρο ἦσαν πολὺ ἀλλοιώτικοι. Μεγάλη ἡ ἀπόσταση μας ἀπὸ πολλοὺς συνομήλικους, συμμαθητές, φίλους, σὰν νὰ ἔφθασα σὲ ἐξωγήγινες ἐπιφάνειες. Δὲν ἦταν μόνο σ' αὐτὸ τὸν κύκλο, ἀλλὰ ἐπεκτεινόταν σὲ πῶς μεγάλο, σὲ πολὺ μεγάλο ποσοστὸ. Ἴσως καὶ ἡ ἐπαφή ἦταν τώρα πῶς ἀμεση μὲ ἄλλα ἐπίπεδα τῆς κοινωνίας. Τὸ χάσμα φαινόταν μεγάλο, οἱ ἄνθρωποι μιλοῦσαν μὲ τὴν καρδιά τους, παρὰ μὲ τὸ μυαλό τους, ὑποκειμενικότητα ἀντὶ ἀντικειμενικότητα. Εὐκόλα ἐκφράζανε γνώμη γιὰ πράγματα πού δὲν ἤξεραν καὶ ἦταν πολὺ εὐκόλα νὰ ὑπολογισθεῖ τὸ ποσοστὸ τῶν ἀνθρώπων πού ἤξεραν ἓνα θέμα· ὅλοι μιλοῦσαν καὶ σ' ὅλα αὐτὰ ὑπερτεροῦσε ἡ ἀτομιστικὴ κατεύθυνση δηλ. ὅλα γύρω ἀπὸ τὸ ἄτομο, τὸ ἄτομο τὸ δικό τους, ἐγὼ ξέρω, ἐγὼ ἔχω, ἐγὼ θέλω. . .

Πολλές ἰδέες ἢ ἐκφράσεις κτυποῦσαν ἐντονα στὰ αὐτιά μου πού ποτὲ δὲν τις ἀνέχθηκα: «Δὲν πειράζει» καὶ τὸ «Θὰ περάσουμε».

Ἡ διαφωνία, ἀπὸ διαφορετικὴ μὀρφωση καὶ ἐκτίμηση πραγμάτων καὶ καταστάσεων, φαινόταν μὴ ἀρεστή, καὶ μάλιστα γιὰ θέματα ἀρχῆς. Ἡ συζήτηση πολ- λές φορές, ἦταν στόχος κριτικῆς ὄχι γιὰ τὴν οὐσία ἀλλὰ ἀν τὰ ἐκφραζόμενα θίγουν τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο γνωστὸ, ἀνεξάρτητα ἀν ἦταν καλὸ γιὰ ὅλους. Ἀργότερα κατάλαβα γιατί οἱ ἄνθρωποι μιλοῦν στὰ αὐτιά πῶς πολὺ, παρὰ φανερά.

Ἐντονες ἀντιθέσεις γιὰ ἓνα νεοφερμένο ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ. Οἱ ἄνθρωποι μετὰ ἀπὸ χρόνια δουλείας ἦσαν γαστρικοί παρὰ ἐγκεφαλικοί. Χρειάζεται ἐλευθερία πνευματικὴ, οἰκονομικὴ, ἐκπαίδευση καὶ χρόνος γιὰ νὰ ἀναπτυχθεῖ ἡ στροφή μιᾶς χώρας στὴν ἄλλη κατεύθυνση, καὶ ἡ Κύπρος μόλις εἶχε ἀποκτήσει τὴν ἐλευθερία της.

Οἱ Κύπριοι ἀπὸ πολλὰ χρόνια ἀρέσκονταν στὰ ταξίδια καὶ μιλοῦσαν διαρκῶς γιὰ τίς ἐντυπώσεις τους, ἰδιαίτερα γιὰ τὰ ὠραία ξενοδοχεῖα καὶ ἐστιατόρια τῆς Εὐρώπης πού σύχναζαν. Αἰσθάνονταν μεγάλη ἐκανοποίηση ὅταν τοὺς καλωσορίζανε ἀπὸ τὸ ταξίδι τους.

Κάποιος ξένος παρατήρησε ὅτι ὁ Κύπριος σκέφτεται καὶ δρᾷ σὰν νὰ κάθεται διπλά ἀπὸ χρυσορυχεῖο ἢ πετρελαιοπηγή καὶ νομίζει ὅτι ἔχει λύσει τὰ προβλήματά του. Πῶς ἐντονο ὁμως φαίνεται τὸ πόσον κοντὰ ἦσαν οἱ ἄνθρωποι μεταξὺ των, ἓνα αἶσθημα προστασίας σὰν ἓνα τεῖχος πού ψυχολογικά τοὺς συνδέει· ἡ οἰκογένεια, ἡ γνωριμία, ἡ γλῶσσα. Πόσοι πέρασαν πάνω τους, καὶ κανεὶς δὲν μπόρεσε νὰ τοὺς διαλύσει.

Ἄν ὁ ἄνθρωπος θὰ ζήσει σὲ ἓνα μέρος πρέπει νὰ συμβιβάσται μὲ τὴν πραγματικότητα τοῦ περιβάλλοντος τὸ γρηγορότερο, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ σταθεῖ στὰ πόδια του καὶ νὰ ἀνεβεῖ τὸν ἀνήφορο πού τὸν περιμένει. Ποῦ μπορεῖ νὰ ὑπάρχει συμβιβάσιμος καὶ μέχρι πού βάζεις ἓνα ὄριο συμβιβάσιμου στὴν καθημερινὴ ζωὴ; Συμβιβάσιμος μπορεῖ νὰ γίνει σὲ ποσοτικὲς ἀξίες, γιὰ βασικὲς ὁμως ἀρχές καὶ ἀξίες εἶναι δύσκολο νὰ γίνονται συμβιβάσιμοι γιατί αὐτὲς οἱ ἀρχές ἀποτελοῦν τὴν πυξίδα πλεῦ-

σεως του ατόμου, της κοινωνίας, του κράτους. Η ευνομία στο περιβάλλον δημιουργείται από τις αρχές που υπάρχουν. "Άλλο συμβιβασμός και άλλο έλιγμός δηλαδή ή τακτική για να φθάσει στον στόχο του κάποιος.

"Έπρεπε να κάνω προσωπική επαγγελματική επισκόπηση και εκτίμηση της καταστάσεως. Πρώτα πρώτα να στεγαστώ προσωρινά για να μπορώ να χειρουργώ ώσπου να τελειώσει το κτίσιμο της κλινικής μου.

Το πρώτο που έκανα ήταν φιλοφρονητικές επισκέψεις σε πολλούς γιατρούς της Λευκωσίας.

Έπεσε κέφτηκα αρκετούς, άλλους ήξερα προσωπικά, άλλους όχι αλλά υπήρχε πάντοτε τότε ένας σεβασμός τις πιο πολλές περιπτώσεις. Δεν πρόφτασε να φύγει ή αγγλική έπιδραση, καμιά όμως φορά υπερίσχυε ή Κυπριακή νοσοτροπία σε μερικές περιπτώσεις· μάλιστα μερικοί γιατροί μιλούσαν διαρκώς για τους έαυτούς τους, τα κατορθώματά τους, τις δυσκολίες τους, τις προσωπικές εκτιμήσεις τους σαν να βρίσκονταν σε κατάσταση άμυνας.

Πολύ δύσκολο για ένα νεοφερμένο γιατρό, μάλιστα από τον Νέο Κόσμο, να χειριστεί με «άριστα» όλες τις δι-ιατρικές καταστάσεις με διαφορετική νοσοτροπία, ήλικία, κοινωνική τάξη, ιδιαίτερα το άνεπτυγμένο και περιφρουρημένο ιατρικό έγώ. Από τη μία μεριά έρχόμουν από πανεπιστημιακή κλινική, όπου το συμφέρον του άρρώστου και της ιατρικής επιστήμης και ή διαρκής συλλογική δουλειά κυριαρχούσε στις σκέψεις και τις πράξεις· από την άλλη μεριά τώρα συναντιόμουν με την επαγγελματική ιατρική και μάλιστα στην Κυπριακή πραγματικότητα που εκτός από επαγγελματικό συμφέρον, με καλώς και κακώς τοποθετημένη νοσοτροπία, ή ατομικιστική ιατρική νοσοτροπία και τα προσωπικά συμφέροντα υπερερούν. Ο Κύπριος άρρωστος, με τα καλά και τα κακά του, να χρειάζεται ειδική και ατομική συμπεριφορά.

Είχα φιλοξενηθεί για λίγο σε κλινική φίλου μου. Μου έδωσε δορισμένες κατευθύνσεις για το έπάγγελμα, αλλά ή ανάπτυξη του αντανακλαστικού του επαγγελματία σε άλλους δημιουργείται άμέσως, σε άλλους θέλει καιρό να αναπτυχθεί ή και έξαρτάται από την ειδικότητα του γιατρού ή και τον χαρακτήρα του.

"Όταν ένας αρχίζει την καριέρα του και κάποιος άλλος συνάδελφος προσπαθεί να τον συμβουλευτεί έντιμα, βασισμένος στις προσωπικές του έμπειρίες πρέπει να το εκτιμά. Ένας από τους λίγους συνάδελφους για μένα ήταν ο άείμνηστος Θεμιστοκλής Δέρβης που προσωπικά τον γνώρισα σαν γιατρό. Συμβούλευε τους νέους ανθρώπους που τον έπεσκέπτονταν, τους έδινε κουράγιο, τους βοηθούσε, ήξερε καλά τον Κύπριο και τον Κύπριο άρρωστο. Πικραμένος και αυτός, όπως όλοι που προσφέρουν στον άνθρωπο. Η άχαριστία είναι συνυφασμένη με τον ίδιο τον άνθρωπο, γι' αυτό ή προσφορά ή ή καλωσύνη προς τον συνάνθρωπο τότε μόνο δέν δίνει άπογοητεύσεις όταν γίνεται χωρίς να περιμένεις ανταπόκριση. Η ανταπόδοση καμμιά φορά είναι και προσποιημένη, αν όχι και έκδικητική.

Ο Θ. Δέρβης μου έλεγε να μη ξεχνώ ότι ο τόπος αυτός είναι μικρός μόλις άπελευθερώθηκε και χρειάζεται μεγάλη ύπομονή.

Οι άνθρωποι είναι συνηθισμένοι να άσχολούνται με τους έαυτούς τους και την

τσέπη τους, τρομάζουν όταν άγγιχτεί τὸ προσωπικό τους συμφέρον.

Πάντα κατὰ τὸν ἀείμνηστο Δέσφη οἱ Κύπριοι εὐχαριστιούνται όταν σέ ξεγελοῦν καὶ ὅταν καταθέτουν λεφτά στήν Τράπεζα.

Ἐπάρχει μεγάλη ὁμοιομορφία στήν σκέψη καὶ ἀντίδραση τοῦ Κυπρίου σάν νά φάλλουν ὅλοι τὸν ἦχο Πλάγιο Β'.

Συνήθως μιλοῦν μὲ τὸ στομάχι τους καὶ σκέπτονται μὲ τὴν τσέπη τους. Ἀπὸ τὸ πρῶτ' ὡς τὸ δρᾶδου μερικοὶ προσπαθοῦν νά ξεγελοῦν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο γιὰ μικροπράγματα.

Ἄλλα σκέπτονται, ἄλλα λέγουν καὶ ἄλλα πράττουν. Μὴ ἐμπιστεῦσαι κανένα.

Ἄμα τοὺς μπεῖ μιὰ ἰδέα, πολὺ δύσκολα τοὺς θγαίνει. Τὸ γουδί καὶ τὸ γουδοχέρι.

Πρόσεχε νά μὴ σκουνηφλήσεις γιὰτὶ κανέναν, ἰδιαιτέρα ἀπὸ τοὺς γνωστούς σου, δὲν θά γυρίσει νά σέ βοηθήσει.

Μποροῦν μερικοὶ γιὰ μιὰ γενεὰ νά κρύβονται πίσω ἀπὸ τὸ δάκτυλό τους, χωρὶς νά φαίνονται καὶ νά ἔχουν ἕνα χαρακτηριστικὸ χαμόγελο.

Σπάνια θά ἀκούσεις τὴ λέξη «εὐχαριστῶ», «παρακαλῶ» καὶ «συγνώμη».

Δύσκολα δίνουν στους ἄλλους. Μόνον οἴκτο δίνουν εὐκολα. Δύσκολα βοηθοῦν.

Τοὺς ἀρέσει νά ἀκοῦνε κακὰ γιὰ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ σπάνια μιλοῦν οἱ ἴδιοι καλὰ γιὰ τοὺς ἄλλους.

Πολὺ λίγοι πατριῶτες, πολλοὶ οἱ ἀτομικιστές. Μόνον μὲ τὴ γνώση θά ξυπνήσουμε τὸ λαὸ μας. Συνέχεια, πελέκημα».

Εἶχα πραγματικὰ συγκλονισθεῖ.

Γιὰ τοὺς Κυπρίους ἀρρώστους καὶ τὸ ἱατρικὸ ἐπάγγελμα ἦταν ὁ δεῦτερος δεκάλογος του.

Ἐὐ ἀρρωστος ἦταν ἱερὸς καὶ ὁ ἴδιος ποτὲ δὲν δίστασε νά μεταβεῖ σὲ ὁποιοδήποτε μέρος τῆς Κύπρου γιὰ νά προσφέρει τίς υπηρεσίες του παίρνοντας ἀμοιβὴ ἀνάλογα μὲ τὴν οικονομικὴ κατάσταση τοῦ ἀρρώστου.

Ἐχοῦν γρήγορα τὸν γιαιτρό τους οἱ πιδ πολλοί, ἐκτός ἂν σέ ἔχουν ἀνάγκη, μερικοὶ εἶναι κακοὶ ἀρρωστοὶ καὶ συχνὰ ἀχάριστοι.

Ἐὐ,τι καὶ νά τοὺς κάνεις θά ποῦν τὸν λόγο τους, ἀργὰ ἢ γρήγορα κάτι θά βροῦν ἀλλὰ μὴ βάζεις αὐτί.

Ἐροκέφαλοι οἱ πιδ πολλοί. Πές τους τὸ ἀντίθετο γιὰ νά κάνουν ἐκεῖνο ποῦ θέλεις.

Τοὺς ἀρέσει νά τοὺς λέγεις ὅτι τοὺς ἀρέσει. Μερικοὶ ἀρρωστοὶ εὐχαριστιούνται ὅταν νομίζουν πὺς σέ ξεγέλασαν στὸ λογαριασμὸ γι' αὐτὸ πρέπει νά τοὺς χαμογελάς καὶ νά τοὺς δίνεις τὴν ἐντύπωση ὅτι σέ ξεγέλασαν.

Οἱ ἀρρωστοὶ θέλουν πολὺ καλόπιασμα, χἀδεμα, νά τοὺς δίνεις πρόσοχη καὶ σημασία, νά τοὺς λὲς πόσον ἔξυπνοὶ εἶναι, πόσον καλὸ ὄργανισμό ἔχουν. Τὸ σπουδαιότερο εἶναι νά κάμνεις δουλειὰ καθαρὴ καὶ τίμια γιὰ νά κοιμᾶσαι ἤσυχος, νά ἱκανοποιεῖς τὸν ἑαυτὸ σου, γατὶ οἱ ἀρρωστοὶ δύσκολα ἱκανοποιοῦνται μὲ τὴν σωστὴ δουλειά.

Ἐὐ χρόνος στὸν μικρὸ τόπο δὲν χωρατεύει, τὰ ξεσκεπάζει ὅλα. Ἐὐ Κύπριος

ὅταν ἀντιληφθεὶ ὅτι τὸν ξεγέλωσες δὲν σοῦ τὸ συγχωρεῖ ποτέ, προπαντὸς ἂν τοῦ
 ἔβαλες βαθειὰ τὸ χέρι σου στὴν τσέπη του. Οἱ ἐπιτήδειοι ὁμῶς εἶναι πιὸ πονηροὶ
 ἀπὸ τοὺς ἀρρώστους.

Νὰ μὴ συνδυάσεις τὴν ἐξάσκηση τῆς ἰατρικῆς μὲ τὴν πολιτική, γιατί θὰ σέ
 ἐκμεταλλευστοῦν οἱ ἄρρωστοι: ἐσύ θὰ κυνηγᾷς τοὺς ψήφους τους, αὐτοὶ θὰ σέ
 μαυρίζουν.

Δυστυχῶς οἱ γιατροὶ δὲν βοηθοῦν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο. Μὴ περιμένεις ἀπὸ κανένα
 τίποτα. Ὁ κάθε ἓνας βλέπει τὸν ἑαυτό του καὶ τὸ αἰκονομικὸ συμφέρον του. Με-
 ρικοὶ ὅταν γεράσουν βάζουν μυαλό. Γιὰ νὰ προσδεύσει στὴν Κύπρῳ ἡ ἰατρικὴ καὶ
 τὸ ἐπαγγελματιὰ χρειάζεται συνεργασία. Ἄκουσα καὶ αὐτά, τὰ σκέφτηκα καὶ μερικὰ
 γεύτηκα ἐργότερα.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

LAURA GROSE.

Α Ν Α Ζ Η Τ Η Σ Η
 (RICERCA)

Ὁ πάναγνος χῶρος τοῦ νοῦ ἀνοίγει διάπλατος ἐξῶστες φωτός,
 σηματοδότες γιὰ τὸ διάβα πρὸς τὴ Ζωή,
 μέσ' ἀπὸ κατώφλια ὠκεάνιας μοναξιᾶς.
 Ἄποζητῶ τ' ἀγκάλιασμα τῆς θάλασσας καὶ τοῦ ἡλίου, ἀποζητῶ τὸ χῶμα
 καὶ ἀκέριο τὸ τραγούδι τῆς αὐγῆς.
 Ἄπὸ τότε πού ἡ σιωπὴ τυλίχτηκε στὰ φύλλα
 ἔχω νιώσει βαθιὰ τὸ μυστικὸ τοῦ δάσους δαρμένου ἀπ' τὸ σκοτάδι
 καὶ δένονται οἱ ὠρες πιὸ θλιμμένες στὴ βραδιά μου.
 Ἄναζητῶ τὴ στιγμή πού ἰσπάζει τὸ δέσιμό μου μὲ τὸ σύμπαν
 γιὰ νὰ συνθέσει διαστάσεις πού ἦταν κάποτε οἰκείες
 καὶ τώρα διασπαρμένες στίς ἐσχατιᾶς τοῦ κόσμου.
 Νιώθω παροῦσα τὴ δύναμη παρθενικῶν πλάσμάτων
 πού εἶναι τῆς δικῆς μου ζωντανῆς ὑπαρξῆς εἰκόνα
 καὶ πού ἀποδιώχνουν σ' ἀπόμακρα ἐρμολόγια
 τὴν ἀγωνία τοῦ μοναξιασμένου μου εἶναι.

Μετ. Γ. ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗΣ

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Ἡ Δεύτερη Πανελλήνια Ποιητική Συνάντηση, πού πραγματοποιήθηκε στή Θεσσαλονίκη στίς 5 καί 6 Ἰουνίου 1982 ἦταν ἀφιερωμένη στή νεώτερη ποιητική παραγωγή τῆς Κύπρου πού καλύπτει τήν περίοδο 1960—81.

Ἐργασιώτες τῶν Συναντήσεων αὐτῶν εἶναι ἡ Λέσχη Γραμμάτων καί Τεχνῶν Βορείου Ἑλλάδος, ἡ Πανελλήνια Πολιτιστική Κίνηση καί ὁ Δήμος Θεσσαλονίκης. Οἱ Συναντήσεις αὐτές, ὅπως ἀναφέρεται σέ σχετικό σημείωμα τῶν Ἐργασιωτῶν, στοχεύουν:

- α) στήν πολιτιστική ἀνύψωση καί ἐνδυνάμωση τῆς Θεσσαλονίκης καί τῆς περιφέρειας,
- β) στή δημιουργία νέων προϋποθέσεων κριτικῆς τῆς ποίησης, ἀποτέλεσμα μιᾶς ἄμεσης ἐπαφῆς κοινοῦ καί ποιητῶν,
- γ) σέ μιᾶ καινούργια ἀντίληψη, στάση καί τοποθέτηση τῶν ἰδίων τῶν ποιητῶν ἀπέναντι στό ποιητικό τους ἔργο (ἐπιλογές, θεματική, περιεχόμενο, μορφή, χρησιμότητα, ἀποτελεσματικότητα), μέσα ἀπό τὸ συχνό καί ἄμεσο διάλογο ποιητῆ - ἔργου - κοινοῦ.

Ὅπως ἀναφέρθηκε καί πῶς πάνω ἡ φετεινὴ Συνάντηση ἦταν ἀφιερωμένη στή νεώτερη ποιητικὴ παραγωγή τῆς Κύπρου. Σ' αὐτὴν προσκλήθηκαν καί διάβασαν ποιήματά τους οἱ ποιητῆς Γαλάζη Π.,

Ζαφειρίου Α., Κατσούρη Ντ., Κουγιάλης Θ., Λυκαύγης Α., Μαραγκοῦ Ν., Μολέσκης Γ., Νικολάου Θ., Νικολάου Π., Ὀρφανίδης Ν., Παιονίδου Ελ., Πασιαρδῆς Μ., Σταυρίδης Φ. καί Χααραλαμπίδης Κ. (Ἡ ἐπιλογή τῶν ποιητῶν ἔγινε ἀπὸ τοὺς Ἐργασιωτῆς).

Οἱ Κύπριοι ποιητῆς, χωρισμένοι σέ δύο ομάδες μὲ κριτήριό τὴν ἡμερομηνία γεννήσεως, διάβασαν ποιήματά τους σέ δύο συγκεντρώσεις πού ἔγιναν στό Δημοτικὸ Θέατρο Κήπου. Τὸ ἀκροατήριό δέχτηκε μὲ θερμῆς ἐκδηλώσεις καί πολλὴ ἀγάπη τοὺς Κύπριους ποιητῆς. Τὰ σχόλια, ἐπίσημα καί ἀνεπίσημα, γιὰ τὴν ποιότητα τῆς ποιητικῆς μας παραγωγῆς ἦταν πολλὴ κολακευτικά. Μὲ τὴ Συνάντηση αὐτὴ καλύφτηκε ἓνα κενὸ στήν ἐνημέρωση τοῦ ἐλλαδικοῦ κοινοῦ σχετικά μὲ τὴ σύγχρονη κυπριακὴ ποίηση καί παράλληλα δόθηκε ἡ δυνατότητα γιὰ σύγκριση τῆς ποίησης πού ἀναπτύχθηκε στὸν ἐλλαδικὸ καί κυπριακὸ χῶρο μέσα στίς δύο τελευταῖες δεκαετίες κάτω ἀπὸ τὴν καταλυτικὴ ἐπίδραση τῶν ἱστορικῶν καί κοινωνικῶν γεγονότων τῆς περιόδου αὐτῆς.

Μέσα στό πλαίσιο τῆς ἴδιας Συνάντησης ὀργανώθηκε μὲ τὴ συνεργασία τῆς Μορφωτικῆς Ἑπιτροπῆς τοῦ Ἑπουργείου Παιδείας ἔκθεση κυπριακοῦ βιβλίου. Ἐπίσης μέσω τῶν ἐκδόσεων «Παρατηρητῆς» κυκλοφόρησε ἀνθολογία ποιημάτων τῶν ποιητῶν πού πῆραν μέρος στή Συνάντηση.

Ἴσως ἐκεῖνο πού ἔχει μεγαλύτερη σημασία στή Συνάντηση αὐτὴ εἶναι τὸ γεγονός ὅτι γιὰ πρώτη φορά ἡ κυπριακὴ ποίηση ξεπερνᾷ τὰ στενὰ νησιώτικα μας

σύνορα και γίνεται τὸ πρῶτο οὐσιαστικὸ βῆμα γιὰ νὰ τοποθετηθεῖ μέσα στὰ πλαίσια τῆς πανελληνίας ποιητικῆς δημιουργίας. Καὶ δὲν εἶναι ἐγωϊστικὸ νὰ ποῦμε ὅτι ἡ κυπριακὴ ποίηση ἀποτελεῖ ἓνα ὄχι εὐκαταφρόνητο τμήμα τῆς ὅλης ἐλλαδικῆς.

Θ. ΚΟΥΓΙΑΛΗΣ

ΠΕΜΠΤΗ ΓΙΟΡΤΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΚΗΦΙΣΙΑ 15—24 ΙΟΥΛΙΟΥ 1982

Ἡ ἐφετερινὴ πέμπτη γιορτὴ τοῦ βιβλίου, ποὺ ὀργάνωσε ὁ Σύλλογος βιβλιοπωλῶν καὶ ἐκδοτῶν Ἀθηνῶν, ἦταν ἀφιερωμένη στὴν Κυπριακὴ Λογοτεχνία. Ἡ Μορφωτικὴ Ὑπηρεσία τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ τὸ Γραφεῖο Τύπου καὶ Πληροφοριῶν, σὲ συνεργασία μὲ τὴν Κυπριακὴ Πρεσβεία τῶν Ἀθηνῶν, στὰ πλαίσια τῆς γιορτῆς, ὀργάνωσε ἓνα πλούσιο καὶ ἐντυπωσιακὸ περίπτερο, μὲ Κυπριακὰς ἐκδόσεις καὶ ἐντυπα, περιοδικὰ καὶ ἡμερήσια, ποὺ ἔδιναν μιὰ καλὴ εἰκόνα τοῦ πολὺπτυχου πνευματικοῦ, ἱστορικοῦ, πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ προτύπου τῆς Κύπρου. Μὲ βοήθεια τῆς Μορφωτικῆς Ὑπηρεσίας παρεურέθησαν καὶ μίλησαν γιὰ τὴν Κυπριακὴ Λογοτεχνία, ἡ ἀντιπρόεδρος τῆς Ἑνώσεως Λογοτεχνῶν Κύπρου κ. Νάγια Ρούσου (ποίηση) καὶ ὁ γραμματέας τοῦ Κυπριακοῦ Κέντρου τῆς Διεθνoῦς Ἑνώσεως Συγγραφέων ΠΕΝ κ. Κλεῖτος Ἰωαννίδης (πεζογραφία). Οἱ δύο ἀπεισταλμένοι, ἔλαβαν ἐπίσης μέρος σὲ συζήτηση ποὺ εἶχε ὡς ἀντικείμενο τὴν διάθεση τοῦ Ἑλλαδικοῦ καὶ Κυπριακοῦ βιβλίου στὴν Κύπρο καὶ τὴν Ἑλλάδα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν προβολὴ καὶ γνωστοποίηση τῆς Κυπριακῆς Λογοτεχνίας στὸ εὐρὸ κοινὸ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἰδιαίτερα μεταξὺ τῶν ἀμεσα ἐνδιαφερομένων λογοτεχνῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκδοτῶν βιβλιοπωλῶν,

προέκυψαν καὶ μερικὰ πολὺ θετικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὴν ὅλη ἐπαφὴ καὶ συζήτηση γιὰ τὴν Κυπριακὴ λογοτεχνία, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ διάδοση τοῦ Ἑλλαδικοῦ καὶ Κυπριακοῦ βιβλίου στὴν Κύπρο καὶ τὴν Ἑλλάδα. Τὰ θετικὰ αὐτὰ στοιχεῖα μποροῦν νὰ συνοψισθοῦν ὡς ἑξῆς:

(1) Διαμόρφωση ἐπὶ συστηματικῆς καὶ μεθοδικῆς βάσης, πολιτικῆς βιβλίου.

(2) Ἰδρυση, ὡς πρῶτο βῆμα, Κυπριακοῦ Πολιτιστικοῦ Κέντρου στὴν Ἀθήνα.

(3) Παρουσίαση τοῦ Ἑλλαδικοῦ καὶ Κυπριακοῦ βιβλίου ἀπὸ τὰ μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας.

(4) Συμμετοχὴ στὸν προγραμματισμὸ καὶ τὴ διαμόρφωση τῆς πολιτικῆς βιβλίου, ὅλων τῶν συντελεστῶν καὶ φορέων, ποὺ σχετίζονται μὲ τὸ βιβλίο.

(5) Σύγκληση Συνεδρίου Βιβλίου, 1—4 Δεκεμβρίου, γιὰ ἐξέταση ὅλων τῶν πρακτικῶν προβλημάτων ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἐκδοσὴ καὶ διακίνηση τοῦ βιβλίου.

(6) Ἐτήσια σύνταξη βιβλιογραφικοῦ θελτίου ὅλων τῶν ἐκδόσεων ποὺ γίνονται στὴν Κύπρο.

Ἡ ἐτήσια συμμετοχὴ τῆς Κύπρου στὴν γιορτὴ τοῦ βιβλίου, ἐπιτρέπει στὸ Κυπριακὸ πνευματικὸ πρόσωπο νὰ γίνεται, ὅσο περνᾷ ὁ χρόνος, πρὸ γνωστὸ στὸν εὐρύτερο πνευματικὸ χῶρο τῆς Ἑλλάδος, ποὺ δυστυχῶς δὲν εἶναι ὅσο θάπρεπε γνωστὸ. Εἶναι καιρὸς, πιστεύουμε, γιὰ λόγους ἔθνικoύς, ἀλλὰ καὶ γιὰ λόγους καθαρὰ φιλολογικοῦς, αἰσθητικoύς, κοινωνικοῦς, πολιτιστικοῦς καὶ ἀνθρώπινους, τὰ Κυπριακὰ γράμματα νὰ βροῦν τὴ σωστὴ τους θέση στὸν Ἑλλαδικὸ χῶρο. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ὅλοι θὰ πρέπει νὰ ἐργαστοῦμε.

ΝΑΪΙΑ ΡΟΥΣΟΥ
ΚΛΕΙΤΟΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Λένας Πάππα, «Βιορυθμοί», Διηγήματα, Αθήνα, 1982, σ. 121.

Τα διηγήματα της Λένας Πάππα «Βιορυθμοί» είναι σύντομα αφηγήματα για ανθρώπους που έχουν κυνηγηθεί σκληρά από τη σύγχρονη ζωή, και μάταια επιζητούν να ξεφύγουν. Το άγχος, η ανία, η αποξένωση, η αδημονία, τους κάνουν συχνά να επαναστατούν ενάντια στον εαυτό-τους κυρίως, κάποτε και ενάντια στην «τάξη» που αναγνωρίζει η κοινωνία, πάντοτε όμως με οδυνηρά αποτελέσματα γι' αυτούς. Κατά βάθος οι άνθρωποι αυτοί είναι καλοί, και συχνά βλέπουν πιο μακριά από το άμεσο χρονικό και τοπικό περιβάλλον-τους, και δείχνουν πως είναι δυνατό να έχουν εφέσεις υψηλές, ιδανικά ευγενικά και πόθους πέρα από την καθημερινότητα του συνηθισμένου και τυπικού.

Η προσπάθειά-τους όμως για λύτρωση από τον κλοιό που όλο και τους περισφύγγει πνιγνότερα, γίνεται μια επικίνδυνη ενέργεια, γιατί βαριά η μυλόπετρα της ζωής τους πιέζει και τους λιώνει ανελέητα. Η δράση και η αντίδρασή-τους είναι μάταιη. Κάθε φορά που βγαίνουν από την προκαθορισμένη πορεία της τρεχούμενης ζωής, είναι σαν το νερό που ξεχειλίζει από την κοίτη-του και χάνεται άχρηστο και αχρείαστο. Πονούν γι' αυτό πολύ οι άνθρωποι της Λένας Πάππα, παθαίνονται ανίατα, οι επιθυμίες τους γίνονται όνειρα που ξεπέφτουν σε φαντασιώσεις ανεκπλήρωτες, η φυγή των γίνεται πανικός που οδηγεί στο αδιέξοδο, στο θάνατο. Πραγματικό καταφύγιο είναι μόνο ο θάνατος. Λύση όμως ο θάνατος δεν είναι.

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό είναι η σύγκρουση των καθιερωμένων απόψεων,

τρόπων ζωής, τρόπων διακίνησης, κλπ. με τα μοντέρνα ανάλογα μέσα της καταναλωτικής κοινωνίας, τα μηχανοποιημένα, γοργοκίνητα, άψυχα και απάνθρωπα μέσα, ήθη, επιδιώξεις, κλπ. που οδηγούν στην αποξένωση, στην έλλειψη κατανόησης και συμπόνιας, στην έλλειψη ανθρωπιάς. Σχεδόν όλα τα διηγήματα σαν κεντρικό-τους θέμα έχουν την αλγεινή αυτή διαπίστωση. Οι «Βιορυθμοί» στην πραγματικότητα είναι ένας, ο ίδιος «βιορυθμός», με κάπως διαφορετικές αποχρώσεις, με περισσότερο ή λιγότερο ισχυρή ένταση, με υπερτονισμό ή υποτονισμό της ίδιας βασικής εικόνας.

Τα διηγήματα είναι οικοδομημένα λιτά, στερεά, με τα απαραίτητα μόνο στοιχεία για τη ζωντανή παρουσίαση των χαρακτήρων, των καταστάσεων και της ατμόσφαιρας. Κάποτε η Λένα Πάππα χρησιμοποιεί συστηματικά το συνεχισμένο λόγο χωρίς σταματήματα: χωρίς τελείες και κόμματα ή άλλα σημεία για τη στίξη. Έτσι η ροή της σκέψης γίνεται μονόλογος ή διάλογος, κινήγημα μπρος και πίσω μέσα στο χρόνο, — ένα ανεμοφύσημα που παρασέρνει στο άγριο πέρασμά του ό,τι συναντήσει. Πυρετική η σκέψη των «ηρώων» ανεδοκατεβαίνει δημιουργώντας μιαν ατμόσφαιρα αμφιβολίας και βεβαιότητας, κατάφασης και άρνησης, εσωτερικής και εξωτερικής ανησυχίας, που με το παιγνίδισμά τους κάνουν ακόμη πιο εφιαλτική την κατάσταση των προσώπων. Αλλά συχνά και στα «κανονικά» γραμμένα διηγήματα η ατμόσφαιρα δίνεται επίσης σαν μια κινούμενη φαντασμαγορία βασανισμένης πραγματικότητας, που αντικαθρεφτίζει πολύ πιστά τη θρυμματισμένη εικόνα του σύγχρονου κόσμου.

Τα διηγήματα αυτά της κ. Λένας

Πάππα αποτελούν σημαντικώτατη προσθήκη στην πολύ αξιόλογη λογοτεχνική παραγωγή της.

ΙΚΩΣΤΑΣ Μ. ΠΡΟΥΣΗΣ

Λένας Πάππα, *Ενδόφωνα. Ποιήματα*. Αθήνα, 1982, σ. 85.

Στην ποιητική συλλογή της «Ψευθοροι» (1963) η Λένα Πάππα προσεύχεται: «Θεέ μου / δίνε μου πάντα επιθυμίες πολλές και δύσκολες / να ζω και ν' αγωνίζομαι, / νάχω να ονειρεύομαι ως το τέλος...» (σ. 53). Και στην ίδια συλλογή: «Μα εγώ τ' αγαπώ / αυτά τα φθαρτά εγκόσμια / πώς θα μπορέσω ποτέ / να τ' απαρηθώ / με κείνη την ανήλεη λησμονιά / και με την αμετανόητη σγή των νεκρών... / Δεν σε καταλαβαίνω / Ακατανόητε Κύριε, / δεν σε καταλαβαίνω.» (σ. 42—43). Κι αλλού στο ίδιο βιβλίο: «Κύριε, / μας έδωσες έναν ατέλειωτο θάνατο / και μίαν ελάχιστη ζωή. / Πού είναι, λοιπόν, / η Δικαιοσύνη σου;» (σ. 20).

Η πνευματική και ηθική αυτή διεκυστίδα ανάμεσα στην πραγματικότητα της ζωής και στο μεταφυσικό ρίγος της θρησκευτικής πίστης και απιστίας γίνεται ακόμη πιο έντονη στα τελευταία ποιήματα της Λένας Πάππα, «Ενδόφωνα». Το «Πιστεύω, Κύριε· βοήθει μου τῆ ἀπιστία», είναι, κατά κάποιο τρόπο, το μότο της νέας ποιητικής συλλογής της. Πιστεύει, όπως πιστεύουν όσοι έχασαν την πίστη τους στην παντοδυναμία και στην αλήθεια της λογικής. Λαχταρά να ξεφύγει από την έλξη των εγκόσμιων που δεν την ικανοποιούν πια απόλυτα, αλλά και που δεν έχει ούτε τη δύναμη ούτε τη θέληση να τα εγκαταλείψει οριστικά και αμετάκλητα. Γι' αυτό και ζητάει να πιστέψει στο Θεό σαν το τελευταίο της απο-

κούμπι, — έτσι όπως πάλι τη θασκάλεψαν η εξωτερική και εσωτερική παιδεία της, ο πόθος της για μια οριστική αλλαγῆ, η πείρα-της, η «ένδεια» του παρόντος και το αίσθημα της αποξένωσης. Γιατί η αμφιβολία τη δέρνει ακόμη. Κάποτε μάλιστα σάμπως να κοιτάζει με νοσταλγικό βλέμμα τις ομορφιές, τις χάρες και τις χαρές της εγκόσμιας ζωής και με δυσκολία σκέφτεται να τις απαρηθεί. Όμως, τόσο κυριαρχική είναι μέσα-της και γύρω της η παρουσία του Θεού, η πραγματικότητα του Θεού, που η καρδιά-της γίνεται λαμπάδα που καίει από πίστη, η φυχή-της ανυψώνεται ευλαδική στα ουράνια, και το πνεύμα της, ταπεινό και πειθήνιο και πρόθυμο, διακηρύττει κατανυχτικά τη θεϊκή δόξα κ' ευλογία. Και γι' αυτό πολύ ταιριαστά σαν Πρόλογο στα ποιήματά της παραθέτει αποσπάσματα από τον τεσσαροκοστό πρώτο Ψαλμό, που αρχίζει πολύ χαρακτηριστικά με τα λόγια: «Ὁν τρόπον ἐπιθυμῆ ἢ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὕδατων, οὕτως ἐπιθυμῆ ἡ ψυχὴ μου πρὸς Σέ, ὁ Θεός». Έτσι κι αυτή επιποθεί το Θεό, αλλά και πάλι διστάζει να κάνει το τελικό πήδημα.

Εκείνο όμως που και στα ποιήματα αυτά της Λένας Πάππα κυριαρχεί είναι ο πλούσιος ποιητικός λόγος, ο μεσωσιμένος στοχασμός, η άρτια ποιητική τέχνη, το αρμονικό συνταίριασμα ουσίας και μορφής. Εδώ δεν πρόκειται για θεματογραφία. Δεν πρόκειται για προγραμματισμένες «δηλώσεις πίστεως». Πρώτο και κύριο μέλημά της είναι η πλέρια ποιητική έκφραση. Όπως και στα προηγούμενα ποιήματά της έτσι και στα «Ενδόφωνα» μας θάλγει η Λένα Πάππα κυρίως με την ποίησή της. Εικόνες πλούσιες, εκπληκτικές κάποτε στην απλότητα και στην ειλικρίνειά τους, χειρισμός του λόγου με αι-

σθητική χάρη, αυθόρμητος, γνήσιος λυρισμός, μουσική κλιμάκωση αισθημάτων και στοχασμών, έρχονται σαν φυσική εκδήλωση μιας εσωτερικής πληρότητας και εναρμονίζονται με την ενοραματική ατμόσφαιρα που χαρακτηρίζει τα ποιήματα. Αναφέρω τις δύο πρώτες στροφές της «Εωθινής προσευχής»: «Κύριε, / ως είναι η μέρα που έρχεται καλή και πρόσχαρη / σαν ένας κήπος με πουλιά / με το ποτάμι του φωτός να ρέει / κάτω απ' τις γέφυρες των ωρών μου. / Κάμε / στη γλάστρα του παραθυριού να 'βρω / ένα κλαδάκι πράσινο βασιλικό / στο στρίψιμο του 'θρόνου / να μου χαμογελάσει ένα παιδί».

Τα «Ευδόφωνα» της Λένας Πάππα είναι μια εμπειρία θρησκευτική και ποιητική που συνταράζει βαθιά και έντονα, και που με χάρη και δύναμη προβάλλει ένα σύγχρονο πρόβληματισμό στο αιώνιο θέμα των σχέσεων ανθρώπου και Θεού.

ΚΩΣΤΑΣ Μ. ΠΡΟΥΣΗΣ

Μάνος Χαριτάτος: Βιβλιογραφία Πέτρου Χάρη, Αθήνα 1981.

Έργο ύποδοξης για ανάπτυξη της νεοελληνικής φιλολογίας είναι οι διάφορες βιβλιογραφίες συγχρόνων μας λογοτεχνών. Δεν έχουν οι εκδόσεις αυτές εμπορικότητα, οι συγγραφείς τους συχνά λησμονούνται ή, τουλάχιστον, δεν εκτιμούνται 'σο πρέπει και από τους ειδικούς άκωμα των γραμμάτων. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο ιδιαίτερα πρέπει να εκφραστεί ή εκτίμησή μας σ' αυτούς που αναλαμβάνουν το άχαρο αυτό έργο, το πολύ κουραστικό.

Ο Μάνος Χαριτάτος, και σαν άτομο και σαν υπεύθυνος του «Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου», πρωθήσε τις εκδόσεις βιβλιογραφιών κοντά

στην άλλη δραστηριότητα του αρχείου του. Μας δόθηκε κι' άλλη φορά η ευκαιρία να επισημάνουμε τούτο. Τώρα με την έκδοση «Βιβλιογραφία Πέτρου Χάρη, τόμος Α', Αθήνα 1981» αποδεικνύεται η ανάγκη για τέτοιες εργασίες.

Πολύ όρθα στον πρόλογό του ο βιβλιογράφος χαρακτηρίζει τη συμβολή του Πέτρου Χάρη στα νεοελληνικά γράμματα κι' εκθέτει τις δυσκολίες για τη βιβλιογραφική του. Στον πρώτο αυτό τόμο περιλαμβάνεται η Έργογραφία (1914-1981) και κριτικά κείμενα για τα έργα. Ο ακόλουθός δευτέρος τόμος. Στο πρώτο μέρος, την έργογραφία, καταχωρούνται χρονολογικά τα έργα του Χάρη με τα σχετικά χαρακτηριστικά της έκδοσης και ακολουθεί η αναφορά σε κρίσεις και σχόλια πάνω σ' αυτά. Στο δεύτερο μέρος δημοσιεύεται επιλογή από τα κριτικά κείμενα, που γράφτηκαν για τα έργα του Πέτρου Χάρη. Δεν ξέρω αν θάπρεπε ν' ανθολογηθούν περισσότερες κριτικές ή κομμάτια από μελετήματα, ανεξάρτητα από το μέγεθος ή τη θέση του συγγραφέα τους. Καμμιά φορά ο λόγος των δευτερευόντων μπορεί να προσθέσει κάτι το ουσιαστικό. Έξάλλου, τούτο μπορεί να δείξει και την έκταση της αποδοχής ή του ενδιαφέροντος.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΙΑΝΘΗΣ

Ρωξάνης Παυλέα: Γλυπτή σκιά, Θεσσαλονίκη 1981.

Βασικό στοιχείο της ποίησης «Γλυπτή σκιά» της Ρωξάνης Παυλέα είναι ή ωραία εικόνα. Αυτή ή εικόνα μιλά πολύ. Δεν ανήκουν βέβαια τα ποιήματα της νέας αυτής ποιήτριας στην «εικονική» σχολή της ποίησης. Όμως ή «ζωγραφική» δ-

περέχει:

Ζεστάθηκα φώναξε μιὰ μέρα
ή γριά μου σαύρα:
και πέταξε την πράσινη στολή της...

ή

θαλασσινή φλογέρα παίζει το φαροπούλι...

ή

το κρύο χόρτο της παιδιάδας
της φύσης ή πράσινη λέξη...

κλπ.

Αυτή ή ζωγραφική τάση φαίνεται και στα έπιθета, που δηλώνουν χρώμα, συχνά μ' ελεύθερο τρόπο, τὰ υπερρεαλιστικά, χωρίς νά ένοχλεί αυτό. Π.χ. την κίτρινη κραυγή (του ήλιου), ή πράσινη λέξη (το χόρτο) ή ακόμα πιο λογικά:

θα χρωματίσω το σπίτι μου θαλασσί,
σαν μικρό όμοίωμα του χρώματος του
πελάγου

Το καλοκαίρι, ο ήλιος, ή φωτεινή μέρα αναζητούνται από την ποιήτρια κι' όταν ακόμα γύρω είναι κρύο χιόνι ή ή νύχτα ή ή έμειχλη καλύπτει τ' άστέρια. Με την αντίθεση τονίζεται ή επιδιωξή της.

Ένα άλλο μοτίβο της ποιήτριας είναι: ή προσπάθεια κι' ή πίστη πως θα φτιάξει το δικό της σπίτι — την προσωπικότητά της, τη θέση της σ' αυτό τον κόσμο, την όντοτήτά της. Προσπάθεια παντού ξεχωρίζεις, κάπου κάπου μελαγχολία, συζήτηση γύρω από λάθη, αλλά πουθενά το δράμα — ή ποιήτρια γεύεται ακόμα την αρχή της λύπης, αλλά ή εύτυχία της γής, ίσως της νεαρής ηλικίας τη γεμίζει κι' ως λέει:

—καλοκαίρια καλοκαίρια της πατρίδας
μου
νά σάς ήξερα λιγότερο θάταν καλύτερα.

Γενικά ή ποίηση της Παυλέα, μέσα στο νεανικό της κλίμα, ξυπνά ώραία αισθήματα, εύχαριστεί χωρίς νά συνταράζει, ή αισιοδοξία της ηλικίας είναι όλοφάνερη — γιατί όχι αισιοδοξία; Υπάρχει μεγαλύτερη εύτυχία από αυτή τη ζωή;

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Παντελή ή Πρεβελάκη: Μοναξιά, δράμα σε τέσσερις πράξεις και τρεις εικόνες, Αθήνα 1981.

Το δράμα του Παντελή Πρεβελάκη «Μοναξιά» δέν ξέρω αν μπορεί μ' επιτυχία νά θγει στο σανίδι, αν και ένας καλός σκηνοθέτης μπορεί με όρισμένες διευθετήσεις ν' ανεβάσει στη σκηνή το καθετί, μένοντας μες την πρέπουσα ατμόσφαιρα αυτού που ανεβάζει. Έξ άλλου, αυτό δέν ένδιαφέρει έδώ κατά πρώτο λόγο, γιατί δέν γίνονται σκέψεις στις γραμμές αυτές με βάση την παράσταση.

Έδώ ένδιαφέρει περισσότερο ή φιλοσοφία του έργου. Ο τίτλος συμφωνεί απόλυτα με την πρόθεση του συγγραφέα. Και νομίζω πως κατόρθωσε νά δώσει το δράμα της μοναξιάς με τὰ γεγονότα και όχι με το δοκιμιακό λόγο, παρόλο που ο διάλογός του είναι κλασσικός. Απλά μίλησε με απλούς ανθρώπους και με απλά συμβάντα της καθημερινής ζωής. Η Έλένη, γραμματισμένη (αυτό έχει σημασία) κάποτε παντρεύεται ένα μαραγκό και ζει στο Μαρούσι. Χάνει το παιδί που γέννησε. Παίρνει ένα θετό παιδί και ξαναγεμίζει τη ζωή της. Μια μέρα της παίρνουν το παιδί ή πραγματική μάνα κι' ο φίλος της. Σύντομα ο φίλος έγκαταλείπει τη μάνα του παιδιού κι' αυτή γυρίζει στην Έλένη με το άρρωστο παιδί της, το όποιο σε λίγο πεθαίνει. Δυο κύκλοι ζωής κλείουν, δυο κύκλοι στους όποιους ή Έλένη

προσπάθησε ν' απομακρύνει τή μοναξιά της και γὰ βρει ἐνδιαφέρον στή ζωή. Κι' ἐκεῖ πού ἐτοιμαζόταν νὰ φτιάξει ἕνα τρίτο κύκλο χωρίς πιά ἀπαιτήσεις, ἕνα ἀπλό κύκλο, ἀνακαλύπτει τή σχέση τοῦ ἀντρα της μέ τή Φούλα, τή μάνα τοῦ νεκροῦ παιδιοῦ, ἡ ἁποία ἔχει κι' ὄλας συλλάβει παιδί. Ἔτσι ἀποκορυφώνεται ἡ μοναξιά, προτοῦ κἀν ἀρχίσει στήν πραγματικότητα ὁ τρίτος κύκλος, πού φαίνεται σάν ὑποταγή στή μοίρα.

Μέ τὸν καθορισμὸ τοῦ σκηηνικοῦ διακόσμου γιὰ τήν κάθε πράξη και εἰκόνα και μέ τὸν διάλογο ἔχεις τήν αἴσθηση μιᾶς νομβέλας μέ ἐπίκεντρο τήν Ἑλένη. Οἱ ἄλλοι χαρακτήρες διαγράφονται καθαρά, ἀλλά δὲν ἐνδιαφέρουν ὡς κεντρικὴ ἰδέα — οὔτε κἀν τοὺς προσέχεις. Ἀπλῶς βοηθοῦν νὰ προβληθεῖ ἕνα ἀπλό, καθημερινὸ δρᾶμα, τὸ δρᾶμα τῆς μοναξιάς στὸ πρόσωπο τῆς μοναδικῆς ἡρώδας, τῆς Ἑλένης, πού ἀντιπροσωπεύει ὅμοιους πολλοὺς ἀνθρώπους στήν κοινωνία μας.

Μέ τήν αἴσθηση πὼς διαβάξεις μιὰ νομβέλα, ἔπου τὸ διαλογικὸ στοιχεῖο ὑπερσχύει, νοιώθεις μέ τὸ ἔργο «Μοναξιά» τὴ φιλοσοφία τοῦ συγγραφέα και μετρᾶς χωρὶς κόπο τὸ δρᾶμα τῆς μοναξιάς μερικῶν ἀνθρώπων.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΙΑΝΘΗΣ

Α. Χατζηθωμάς: ...στιγμές... , Λευκωσία 1981.

Ὁ Α. Χατζηθωμάς στήν ποιητικὴ του συλλογὴ «...στιγμές...» προσπαθεῖ νὰ βρεῖ τὸν ἑαυτό του, νὰ τὸν καθορίσει πλήρως, νὰ φτάσει δηλ. σὲ μιὰ αὐτογνωσία κι' ὕστερα νὰ μπεῖ στὸ σύνολο και νὰ δουλέψει γι' αὐτό! Ὡστόσο, ἀπὸ τώρα, πού πολεμᾷ γι' αὐτογνωσία, προτοῦ δλοκληρωθεῖ, διαπιστώνει πὼς τοῦτος ὁ κόσμος θέλει κτίσμο ἀπὸ τὴν ἀρχή. Δέχε-

ται σάν μεγάλη ἀρχὴ τὴν ἐλευθερία, ἀλλὰ ἀγωνιᾷ γιὰ τὰ γύρω του, γιὰτὶ πρέπει νάναί ἐτοιμος και ζωντανὸς γιὰ τὴν αὐριανὴ ἐπίθεση. Φοβάται μήπως ἀγνοηθεῖ. Ἕνας πόλεμος μαίνεται μέσα του — και κατ' ἐπέκταση στὸς γύρω σάν καθημερινὴ εἰκόνα. Αὐτὰ ἀποτελοῦν τὴ βασικὴ φιλοσοφία πού περικλείουν οἱ «...στιγμές...».

Ἐκεῖνο πού ἰδιαίτερα πρέπει νὰ ἐκτιμηθεῖ — ξανατονίζεται ἐδῶ — εἶναι ἡ ἐπιθυμία τοῦ ποιητῆ:

Προσπαθῶ ν' ἀποκτήσω
τὸν ἀληθινὸ ἑαυτό μου

γιὰ νὰ μὴν εἶναι:

ποσοτικὸ συστατικὸ
μιᾶς ἀγέλης.

Τὰ γεγονότα τῆς Κύπρου (ἀγνοούμενοι, πόλεμος, ἡ Λευκωσία κλπ.) βρίσκονται στὸ δάθος κι' αὐτὰ συμπλέκονται μέ τὴν ἀτομικὴ πάλη τοῦ ποιητῆ ν' ἀνεβεῖ στὸ φῶς και νὰ ἀναγνωριστεῖ ἀπὸ τοὺς γύρω του. Ἐὐτυχῶς δὲν χρησιμοποιεῖ κραυγὲς γιὰ τὴν προσπάθειά του αὐτὴ μέ σκοπὸ νὰ ἐντυπωσιάσει, ἰδίως στίς ἀναφορὲς του στὸ κυπριακὸ, δὲν νοιώθεις δηλ. πολιτικὴ ἐκμετάλλευση δίχως τὸν ἀπαραίτητο αἰσθητικὸ στόχο, ὅταν ἀγγίξει τὸ κυπριακὸ θέμα, πράγμα πού παρατηρεῖται, μ' ἐνοχλητικὸ τρόπο, ἀπὸ ἄλλους ποιητῆς.

Ἐξχωριστὰ πρέπει νὰ ἐπισημανθεῖ τὸ ποίημα «Λευκωσία» γιὰ τὸν ξεχωριστὸ λυρισμὸ του και τὴν πραγματικὴ κλασσικότητά του.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΙΑΝΘΗΣ

Ἐκτωρ Πατριώτης: Ἀνοχύρωτοι (ποιήματα), Κύπρος 1981.

Τὴν παρουσίαση τούτης τῆς ποιητικῆς Συλλογῆς του Ἐκτωρα Πατριώτη θα

την ξεκινήσω κάπως ανορθόδοξα. Θ' αρχίσω από το τέλος, από τα «Περιεχόμενα».

Ομολογώ πως τούτη η πρωτοτυπία του Έκτωρα Πατριώτη, που ωστόσο δεν έχει το χαρακτήρα της παραξενιάς, μήτε της δημιουργίας εντυπώσεων, με τράβηξε ιδιαίτερα. Διαβάζοντάς τα από την αρχή ήσαμε το τέλος ανακάλυφα πως εκεί κρύβονταν κάτι το «μελετημένο», κάτι το «χρήσιμο».

Και πραγματικά «τα περιεχόμενα» στο σύνολό τους μοιάζουν με μια «Κεντρική Πύλη» υποδοχής, που στόχευε στο προετοιμασία σου για κείνο που θάδρισκες στην «περιπλάνησή σου» στο «ποιητικό περιβάλλον» τούτης της ποιητικής συλλογής.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α
Ε Ν Δ Ο Μ Υ Χ Ι Ε Σ Τ Ο Μ Ε Σ

—Σιωράτη μνήμη	σελ. 7
—Έρημες, ζωντανές φωνές	8
—Νεκρολογούν	9
—Και μόλις ένας ήλιος	10
—Ήλιος κατάσπρω πλεονασμα	11

Νά! μια γεύση απ' την αναγραφή στα «Περιεχόμενα» του πρώτου ποιήματος της Συλλογής. Αρχή - αρχή βάζει τον τίτλο του ποιήματος και σε συνέχεια παραθέτει ένα στίχο από κάθε στροφή. Έτσι, μας δίνεται απλά και καθαρία η πεμπουσία του όλου ποιήματος. Μ' αυτό τον τρόπο ο Έκτωρας Πατριώτης μας «στρώνει» το δρόμο για το κατοπινό «σεργιάνισμα» στην ποιητική του Συλλογή.

Τα «Περιεχόμενα» στάθηκαν ο πολύτιμος «ξεναγός μας». Χάρης σ' αυτά πορευτήκαμε και μετουσιώσαμε τα νοήματα και τις σκέψεις του Έκτωρα Πατριώτη καταπώς κείνος τα είχε στιχουργήσει. Κι'

ακόμα χάρις στα «Περιεχόμενα» μπορέσαμε αδυτικόλευτα να ξεκαθαρίσουμε και να δικαιολογήσουμε το πετυχημένο συνταίριασμα της μαθηματικής σκέψης του αρχιτέκτονα—πολεοδόμου με κείνη του γιομάτου λυρικές ευαισθησίες ποιητή, εκφρασμένο σε μια πρωτότυπη δημιουργική κραυγή στο χώρο και το χρόνο.

Ο Έκτωρας Πατριώτης ξεπατρισμένος απ' την Κύπρο — τώρα ζει στο Παρίσι — δεν έχει ξεμακρύνει απ' τα χώματα της πατρίδας. Αντίθετα κινείται, αναπνέει και διώνει ολόκληρη την τραγωδία του λαού της Μεγαλόνησου το ίδιο όπως κι' εκείνος. Υποφέρει, πάσχει, πονάει και χαίρεται μαζί με τον Κυπριακό λαό, μαζί με τους συμπατριώτες του. Κι' αυτό που κάνει την ποίησή του να στέκεται αφηλωμένη αντίκρυ στο πολύπλευρο και πραγματικό πρόβλημα της Κύπρου.

Μεστός ο στίχος-του, δουλεμένος με μαστοράδα, μετουσιώνει, με δωρικότητα και τρυφεράδα, ολόκληρη την τραγωδία της πατρίδας του σε αισιόδοξες κραυγές διαμαρτυρίας και προειδοποιητικούς οραματισμούς.

Βροντοφωνάζει συγκρατημένα στο ποίημά του:

Γ Ο Ι Ν Ι Μ Α Χ Α Ρ Ι Σ Μ Α Τ Α

— Άλωση νέα — Έμβρυα δένδρα
— Επιθώνουν ξανά πουλιά — Θελητή μουσική νερών — Ό θεμελιούχος τόπους — ό δημιουργός.

Δίχως ονειροπολήματα και ψευδαισθήσεις ο Έκτωρας Πατριώτης με την ποίησή του μας ιστοράει εγκλήματα και φρίκες της καθημερινότητας σε βάρος των συμπατριωτών του, υπογραμμίζει λαϊκούς εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες κι εθνικές αντιστάσεις, παίρνει θαρραλέα ξεκάθα-

ρη θέση αντίκρου σ' όλα τούτα και μαζί με τον Κυπριακό λαό προσδοκεί:

«...Χάρες και Ἐλπίδες».

Δόκιμος τεχνίτης του στίχου ο Ἐκτορας Πατριώτης εξόν από τα ποιήματά του «Ανοχύρωτοι» μας έχει δώσει σε φροντισμένες εκδόσεις και τα «Πορφυρώματα», «Δορυάλωτος» και «Απελεύθεροι». Όλα αυτά τα ποιήματα είναι το ίδιο αξιόλογα, καταξιώνουν το ταλέντο του ποιητή κι' επιτάσσουν την ανάγκη ν' αξιοποιηθούν με μια πλαταιά διάδοσή τους. Η ποίηση του Ἐκτωρα Πατριώτη πρέπει να περάσει στο λαό.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΑΛΦΙΩΤΗΣ

Κύπρου Χρυσάνθη: Ἄπό τις ἀφηγήσεις ἐνός αἰχμαλώτου, Λευκωσία Κύπρου 1980.

Ἀκόμη ἓνα βιβλίο πού θέλει νά εἶναι, και πραγματικά εἶναι, μιὰ μαρτυρία τῶν ἀντινομιῶν τῆς ἐποχῆς μας. Ἐρχεται νά ἐμπλουτίσει ἐκείνη τή φλέβα τῆς σύγχρονης νεοελληνικῆς λογοτεχνίας — πού ἀποτελεῖ και τὸ πιὸ ἐκδηλο και σημαντικὸ της κεφάλαιο — τῆ συνδεδεμένη με τὸ θέμα τῶν σχέσεων, δύσκολων ὅσο και δραματικῶν, ἀνάμεσα σὲ δυὸ λαοὺς γειτονικοὺς μὰ διαφορετικοὺς ἀπὸ κάθε ἄποψη.

Εἶναι τοῦ Κ. Χρυσάνθη, ποιητῆ και πολυγράφου Κυπρίου στὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, γιὰ τὸν ὁποῖο ἔχουμε μιλήσει κι ἄλλες φορές στὸ περιοδικὸ αὐτό. Πέρα ἀπὸ τῆ λογοτεχνικὴ του ἀξία τὸ βιβλίο ξεχωρίζει ἰδιαίτερα γιὰ τὴν ἀπλότητα και τὴν καθαρὴ γραμμὴ τῆς ἀφήγησης κι ἀκόμη γιὰ τῆ δύναμη μερικῶν σελίδων πού ξετυλίγονται ὡς νά ἐπρόκειτο γιὰ ἀληθινὰ και γνήσια ἀποσπάσματα μιᾶς ἀφήγησης δικῶν του βιωμάτων, πολὺ πιὸ ἐκτεταμένων ἀπ' ὅσο προσφέρονται στὸν

ἀναγνώστη.

Ὁ Χρυσάνθη μ' αὐτὸ τὸ βιβλίο ἐπιβεβαιώνεται καθαρὸς ἀφαγητῆς, μακριὰ ἀπὸ περιπλοκὲς ψυχολογικῆς και κοινωνιολογικῆς φύσεως, πρόσφορες σὲ μιὰν ἀφήγηση πού σήμερα ἔχει μεταμορφώσει τὸ μυθιστόρημα σὲ δοκίμιο. Ὅσον ἀφορᾶ, κατόπιν, τὸ περιεχόμενο, ὁ συγγραφέας ἀποτείνεται γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ πρὸς τὸ ἀναγνωστικὸ του κοινὸ ὡς ἔθνικὸς συγγραφέας με τὴν πιὸ πλαταιά και καθαρὴ ἔγνοια τοῦ ὅρου. Ἄν ἀπὸ τῆ μιὰ γίνεται συγκινημένος κήρυκας τῶν ποικίλων και δραματικῶν συμδάντων τῆς Κύπρου του, ἀπὸ τὴν ἄλλη ὡς κύπριος πολίτης πού γράφει ἐλληνικά δὲν μπορεῖ νά μὴν αἰσθάνεται φορέας τῶν ιδεωδῶν πού εἶναι πάντοτε σύμφυτα με τὴν ἑλληνικὴ ψυχὴ, ἢ ὁποῖα ἐκδηλώνεται και θὰ συνεχίσει νά ἐκδηλώνεται προπαντὸς ὡς προαγωγὸς ἀληθινοῦ πολιτισμοῦ, πολιτισμοῦ τοῦ νοῦ και τῆς καρδιάς.

Ὁ ἀφηγοῦμενος, γιὰ νά κατανηήσει τὴν ἀνία και τὸ θάρος τοῦ κρεβατιοῦ ὅπου κείτεται ἔρρωστος, ξαναζεῖ τις σκληρὲς ἐμπειρίες του ὡς αἰχμαλώτου. Πρόκειται γιὰ ἓναν καθηγητῆ πού παρασύρεται — ἐνῶ θρίσκειται σὲ διακοπὲς με τοὺς δικούς του στὸ χωριὸ πού γεννήθηκε, στὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ νησιοῦ — ἀπὸ τῆ δίνῃ τῶν γεγονότων πού ἀκολούθησαν τὸ πραξικόπημα ἐναντίον τοῦ Μακαρίου στὰ 1974.

Μετὰ τὴν ἀπόβαση τῶν Τούρκων στὴν Κερύνεια και τὸν βομβαρδισμό τῆς περιοχῆς γύρω ἀπὸ τὸν Πενταδάκτυλο, τρέχει νά καταταγεῖ, και ἀποστέλλεται γιὰ νά παρεμποδίζει τὸν πληθυσμὸ τῶν τουρκικοκυπριακῶν χωριῶν νά διαφύγει, ὡς φρουρὸς δηλαδή τῶν αἰχμάλωτων τούρκων. Μετὰ τὸ δεκαπενταύγουστο καταλήγει αἰχμάλωτος ὁ ἴδιος και ἀπὸ μετακί-

νηση σὲ μετακίνηση μεταφέρεται στὴν Τουρκία. Ὑστερα ἀπὸ πολλὴν καταπόνηση καὶ πολλὰ θάνατα ἔρχεται ἡ ἐπιστροφή ἀπὸ τὰ Ἄδανα στὴν Μερσίνα, μέσα ἀπὸ μιὰ περιοχὴ ζωντανῶν ἀντιθέσεων. Μὰ ὁ ἐφιόλτης ἔχει μόνο μερικῶς τελειώσει, γιατί ὁ γυρισμὸς στὴν πατρίδα δὲν σημαίνει συνάντηση μὲ ὅλα τὰ ἀγαπημένα πρόσωπα.

Μιὰ γραμμὴ, λοιπόν, ἀπλὴ καὶ καθαρή, ὅπως ἔχει ἤδη λεχθεῖ, ποὺ μετουσιώνεται σ' ἓν ῥωμαλέο ὄσο καὶ ἀποτελεσματικὸ ὄργανο γιὰ νὰ θάλει σὲ ἀντιπαράθεση δυὸ ὕψη, δυὸ τρόπους ζωῆς, δυὸ πολιτισμούς. Μιὰ ἀντιπαράθεση ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ ποικίλες καταστάσεις, καὶ ποὺ περιγράφεται χωρὶς ὁμῶς νὰ γίνεται κήρυγμα. Ὁ συγγραφέας ἔχει ἀκόμα τὴν ἀρετὴ νὰ μὴ χάνει ποτέ τὴν ἀντικειμενικότητα μολοντί μιὰ γιὰ γεγονότα ἢ γιὰ πράγματα στὰ ὁποῖα, ἀναμφίβολα, λίγα μόλις χρόνια πρὶν, ὑπῆρξε πρωταγωνιστής, ἄμεσα ἢ ἕμμεσα ἀδιάρθο. Ἄπειρες κατόπιν εἶναι οἱ περιπτώσεις στὶς ὁποῖες ἔρχονται ἀντιμέτωποι οἱ δυὸ διαφορετικοὶ τρόποι ζωῆς καὶ οἱ δυὸ πολιτισμοί: ὁ ἓνας ποὺ ξέρει ἀπὸ μέτρο καὶ ἰσορροπία καὶ ὁ ἄλλος τοῦ ἔνστικτου καὶ τῆς ἀγριότητος. Ἐν πρώτοις ἡ μεταχείριση ποὺ ἡ κάθε πλευρὰ ἔχει ἐπιφυλάξει γιὰ τοὺς αἰχμαλώτους. Στὴν ἀνθρωπιστικὴ τῶν ἑλληνοκυπρίων ἀντιτίθεται ἐκεῖνη τῶν τούρκων ποὺ ὄχι μόνο δὲν ἀρκοῦνται νὰ ἀρπάξουν ἀπὸ τοὺς αἰχμαλώτους τὰ λίγα ποὺ ἔχουν, νὰ τοὺς σιδιάζουν σὲ χώρους στενοὺς καὶ ἀθυγιενοὺς, ἀλλὰ καὶ δὲν δισταίνουν νὰ τοὺς ξυλοφορτώνουν καὶ νὰ τοὺς τιμωροῦν δίνοντάς τους γιὰ γεῦμα μαῦρο ψωμί καὶ τέσσερις ἐλιές. Ἰδιαιτέρως ἡ μακρὰ πορεία τῆς ἐπιστροφῆς, μὲ τοὺς αἰχμαλώτους στριμωγμένους στὰ μέσα μεταφορᾶς σὰν φάρια στὸ κασόνι, ἀπὸ

τὸ στρατόπεδο συγκεντρώσεως στὴν Τουρκία ὡς τὸ σημεῖο ἐπιδιάσεως γιὰ τὴν Κύπρο, γίνεται μοτίβο ἀντιπαράθεσης. Στὸν πλοῦτο τοῦ τουρκικοῦ τοπίου δημιουργεῖ ἔντονη ἀντίθεση ἡ νωθρότητα τῶν κατοίκων, στὸ θέαμα τῶν πλούσιων νερῶν τῶν ποταμῶν μέσα στὴν καρδιά τοῦ καλοκαιριοῦ ἀντὶ τίθεται ἐκεῖνο τῶν ἐγκαταλειμμένων καὶ φρυγμένων ἀπὸ τῆς στέγης πεδιάδων ποὺ ἀπλώνονται κατὰ μῆκος τῶν τρεχάμενων νερῶν. Θέαμα ποὺ ἀνακαλεῖ στὸ νοῦ τοῦ ἀφηγούμενου τὴν πολύμοχθη γονιμότητα τοῦ νησιοῦ τῆς Ἀφροδίτης, παρόλη τὴ λειψυδρία ποὺ τὸ ἔδερνε ἀπὸ πάντα.

Ἐδῶ κι ἔχει ἐπισηδία ἄλλοτε συγκαλυμμένου σαρκασμοῦ, ἄλλοτε ἀνοιχτῆς εἰρωνείας ἀπογυμνῶν τὴν ἀμάθεια τῶν εἰσβολέων μὴ ἐξαιρουμένων καὶ τῶν ἀνώτερων ἀξίωμ τούχων' πάνω ἀπ' ὅλα μᾶς εὐχαριστεῖ νὰ θυμόμαστε — μὲ τὴν δεδαότητα ὅτι ἔχουμε συλλάβει ἓνα ἄλλο θεμελιώδες μοτίβο ποὺ ἐμφυχῶνουν τὴν ἀφήγηση — τὶς ἐκδηλώσεις ἀνθρωπιστικῆς κατανόησης πρὸς τοὺς ἑλληνοκύπριους αἰχμαλώτους ἀπὸ μέρους κάποιου νεαροῦ τούρκου νεοσύλλεκτου.

Ἐπὶ τὸ ὅλα αὐτὰ λοιπόν προβάλλει μιὰ, ὄχι μικρὴ, δόση αἰσιοδοξίας, θασισμένη, μᾶς φαίνεται, στὴ βαθιὰ πεποίθηση πὼς μόνο ἐν ὀνόματι τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων θὰ καταστεῖ δυνατόν νὰ συμβιώσουν (ἑλληνοκύπριοι καὶ τουρκοκύπριοι) — μολοντί διαφορετικοὶ καὶ στὴ γλώσσα καὶ στὴ θρησκεία — πάνω στὸ ἴδιο χῶμα ποὺ ἔχουν γεννηθεῖ. Τὸ ἀπατεῖ, καὶ τὸ ἐπιτρέπει ταυτόχρονα, ὁ πολιτισμὸς τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδιάς.

MICHELE IANNELLI

Μετάφραση: Γ. Χατζηκωστῆς

Ἀπὸ τὸ ἰταλικὸ περιοδικὸ

SILARUS

ΓΕΝΙΚΑ

Στὸ περιοδικὸ «Στ ε ρ ε ἄ Ἐ λ λ ἄ ς» (ἄρ. 151) ἀναδημοσιεύεται τὸ ποίημα «Ἡ Χαρά» τοῦ Κ. Χρυσάνθη. Στὸ ἴδιο τεύχος ὁ Ἀπ. Ζορμπᾶς γράφει γιὰ τὸ δημοτικὸ μας ποίημα «Ἡ Ροδαφνούσα». Στὸ ἴδιο τεύχος ὁ Π. Ι. Β. γράφει γιὰ τὸ θάνατο τοῦ ζωγράφου Σολωμοῦ Φραγκουλιδηλίδη. — Στὴν «Εὐθύνη» (ἄρ. 124) δημοσιεύονται μελετήματα τῶν Μιχ. Μαραθεύτη, Κώστα Μιχαηλίδη, Παν. Περσιάνη, Κυριάκου Πλησῆ καὶ Ἡδῆς Νησιώτου. Στὸ «σημειωματᾶριο» τοῦ ἴδιου τεύχους παρουσιάζεται ἡ «Ἀθήνηθος» τοῦ Φωκᾶ Φωκαΐδη. — Στὴν «Εὐθύνη» (ἄρ. 125) συνεργάζονται καὶ οἱ Κώστας Μιχαηλίδης μὲ ποίηση καὶ ὁ Κλεῖτος Ἰωαννίδης μὲ μελέτημα. Στὸ ἴδιο τεύχος στὴ στήλη γνώμες γιὰ τὸν Ι. Μ. Παναγιωτόπουλο γράφει ὁ Κυριάκος Πλησῆς. — Στὴν «Ὁμπρέλα» (ἄρ. 3) ὁ Ν. Κ. ἐκφράζει κρίσεις γιὰ τὴν «Πνευματικὴ Κύπρος» καὶ γιὰ τὰ βιβλία «Δέκα αντιποιήματα πάνω σὲ ὑφασματογραφίες» καὶ «Ἀπὸ τίς ἀφηγήσεις ἑνὸς Κύπριου αἰχμαλώτου» τοῦ Κ. Χρυσάνθη. — Στὴν ἐφημερίδα «Τὰ Νέα» (τοῦ Λονδίνου) (21 Μαΐου 1981) δημοσιεύεται ἑμίλια τοῦ Ε. Λαγᾶκου γιὰ τὸ Σεφέρη καὶ τὰ «κυπριακά» του. — Στὴν «Παράθεση» (ἄρ. 1) δημοσιεύεται μιὰ σκέψη τοῦ Γ. Σεφέρη, πού ἔγραψε στὸ Λεύκωμα τῆς Λούλας Κ. Χρυσάνθη. — Στὸ περιοδικὸ «Νέοι Ὁρίζοντες» (ἄρ. 202) ἡ Γαλάτεια Παλαιολόγου γράφει ἐντυπώσεις τῆς ἀπὸ τὴν Κύπρος καὶ ὁ Κλεῖτος Ἰωαννίδης «ἀπόπειρα ὀρισμοῦ τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου». — Στὴ «Νέα Ἐστία» (15 Ἰουν. 1982) ὁ Δημ. Παπακωνσταντίνου κρίνει ποιητικὰς συλλογὰς τῶν Ἐάνθου Λυσιώτη, Νίκου Ὀρφανίδη καὶ Σοφο-

κλῆ Λαζάρου. — Στὰ «Βορειοελλαδικά» (ἄρ. 7) ἀναδημοσιεύεται τὸ ἄρ. ΙΙΙ ἀπὸ τίς «Προσευχές» τοῦ Ἐάνθου Λυσιώτη. — Στὰ «Νέα» (17 Ἰουλίου 1982) δημοσιεύονται ποιήματα τοῦ Κ. Μόντη καὶ Κ. Χρυσάνθη. — Στὰ «Νέα» (22 Ἰουλ. 1982) δημοσιεύεται ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ «Ἰσκανταρνάμα» τοῦ Πολύδου Νικολάου. — Στὴ «Σύγχρονη Σκέψη» (ἄρ. 60) δημοσιεύεται ἕνα ποίημα ἀτίτλο τοῦ Πολύκαρπου Κυριάκου. — Στὰ «Πρακτικὰ τοῦ Θ' Συμποσίου Νεοελληνικῆς Ποίησης» δημοσιεύονται παρεμβάσεις τῶν Κυριάκου Χαραλαμπίδη, Φοῖδου Σταυρίδη καὶ Κύπρου Χρυσάνθη. — Στὴν «Τουριστικὴ Ζωή» (καλοκαίρι 1982) ὁ Ἄλς κρίνει βιβλία τῶν Ἀνδρέα Φυλακτοῦ καὶ Κύπρου Χρυσάνθη. Στὸ ἴδιο τεύχος ἡ Μαρία Σάββα δημοσιεύει τὸ κείμενο «Κερύνεια». Στὴν τελευταία σελίδα διαβάζουμε τὸ κείμενο «Κύπριοι συναδέλφοι». — Στὴν «Εὐθύνη» (ἄρ. 126) δημοσιεύονται σημειώματα τῶν Μιχ. Μαραθεύτη, Κώστα Μιχαηλίδη, Κυρ. Πλησῆ καὶ κριτικὴ γιὰ τὴ «Μαρτυρία» τοῦ Νίκου Ὀρφανίδη. — Στὴν «Εὐθύνη» (ἄρ. 127) συνεργάζονται οἱ Κυριάκος Πλησῆς καὶ ἡ Μόνα Σαββίδου. Ἡ Διαλεχτὴ Ζευγώλη—Γλέζου δημοσιεύει ποίημα γιὰ τὴν Κύπρος. Σημειώματα γιὰ τὴν Κύπρος γράφουν ὁ Πέτρος Γλέζος καὶ ὁ Κ. Τσιρόπουλος. — Στὴ «Βραδύνη» (7.9.82) ὁ Δημ. Σιατόπουλος κρίνει τὸ «Ὅταν ἄρχιζε ὁ ἀγώνας» τῆς Ἐλενίτσας Σεραφεῖμ—Λοῦζου καὶ τὸ «Μινιατούρες» τοῦ Λώρου Φαντάζη.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ναυτικὴ Ἑλλάς (Ἀθήνα) ἄρ. 580 - Εὐθύνη (Ἀθήνα) 124, 125, 126, 127 - Κύκλος (Λάρνακα) ἄρ. 7/8 - Σκουφᾶς

(Ἄρτα) ἀρ. 60/61 - Ὀμπρέλα (Ἀθήνα) ἀρ. 3 - Μακεδονική Ζωή (Θεσσαλονίκη) ἀρ. 190, 191, 192, 193 - Τὸ Σχολεῖο καὶ τὸ Σπίτι (Ἀθήνα) ἀρ. 241 μέχρι 250 - Soviet Literature (Μόσχα) ἀρ. 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412 - Νέα Πορεία (Θεσσαλονίκη) ἀρ. 323—325 - Σύγχρονη Σκέψη (Ἀθήνα) ἀρ. 64, 65, 66 - Ἑπειρωτική Ἑστία (Ἰωάννινα) ἀρ. 355—356, 357—359 360—361 - Στερεὰ Ἑλλάς (Ἀθήνα) ἀρ. 148 μέχρι 156 - Φιλιατρὰ (Ἀθήνα) ἀρ. 100, 101 - Ἰλιός (Ἀθήνα) ἀρ. 145, 146, 147, 148, 149 - Φύση καὶ Ζωή (Ἀθήνα) χειμ. καὶ καλοκαίρι '82 - Θεσσαλική Ἑστία (Καλλιθέα) ἀρ. 55 μέχρι 58 - Σμύρνα (Νέα Σμύρνη) ἀρ. 161—164 - Κασταλία (Ἀθήνα) ἀρ. 66, 67 - Ναυτική Ἑλλάς (Ἀθήνα) ἀρ. 580 μέχρι 584 - Νέα Ἐποχή (Λευκωσία) ἀρ. 151, 152, 153 - Κυπριακὸς Λόγος (Λευκωσία) ἀρ. 76 - Νέα Σκέψη (Ἀθήνα) ἀρ. 228—229 - Ἐλεύθερο Πνεῦμα (Ἰωάννινα) ἀρ. 43, 44 - Ἀδούλωτη Κερύνεια (Λευκωσία) ἀρ. 8, 9 - Οἰκογένεια καὶ Σχολεῖο (Λευκωσία) ἀρ. 60, 61 - Φιλολογική Φωνή (Αἴγιο) 1980.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Γεωργία Δεληγιάννη — Ἀναστασιάδης: Ἐλεγεία, Ἀθήνα 1981.
Πόπη Σωτηρίου: Προορισμένα, Μοντρεάλ 1982.
Ἐλευθερίας Μαυρίδου: Ἰριδισμοί, Θεσσαλονίκη 1982.
C. M. Bowra (Μετάφραση Λύττας Στεφάνου): Ποίηση καὶ πολιτική, Ἀθήνα 1981.
Ἥλια Σιμόπουλου: Ἐπαφές καὶ προσεγγίσεις, Ἀθήνα 1981.
Τάκη Βαρθιτσιώτη: Σύνο-

ψη, τομ. Α' καὶ Β', Θεσσαλονίκη 1980.
Χρήστου Πύρπασου: Σμαραγδένια Δωδεκάνησα, Ἀθήνα 1981.

Φούλη Πετούση — Παπαέλληνα: Τροχιά, Λευκωσία 1982.

Ρόης Παπαγγέλου: Ὁρες, Ἀθήνα 1982.

Πολύβιος Νικολάου: Ἰσκωνταρναμα, 1982.

Σήφης Κόλλας: Οἱ λυτρωμένοι τῆς Σπιναλόγκας, Κόρινθος 1982.

Φαίδωνας Θεοφίλου: Τὸ δαχτυλίδι τοῦ ἡλίου, Θεσσαλονίκη 1982.

Μηνᾶς Ἀλεξιάδης: Οἱ Ἐλληνικὲς παραλλαγές γιὰ τὸν δρακοντοκτόνο ἥρωα, Ἰωάννινα 1981.

Ε. Π. Ο. Κ.: Φιλολογική Κύπρος 1981—1981, Λευκωσία 1982.

Βασίλη Μιχαηλίδη: Ἡ 9η Ἰουλίου 1821, Λευκωσία 1982 (ἔκδοση Ε.Π.Ο.Κ.)

Φαίδων Μπουμπουλίδης: Ἐπετηρὶς Ἰδρύματος Νεοελληνικῶν Σπουδῶν, Ἀθήναι, 1980.

Κωστής Μελισσαρόπουλος: Ὁ Κρισημιούρτι γιὰ τὸν διαλογισμό, Ἀθήνα, 1981.

Ἰουλίας Δαδάρα: Πρόσωπα καὶ καταστάσεις, Ἀθήνα, 1980.

Ρόης Παπαγγέλου: Διττά, Ἀθήνα, 1981.

Χρυσ. Κακογιάννη: Γῆ μακαρία, Πάφος, 1982.

Βαγγέλη Σκουδαρά: Πηλιορείτικα Α', Ἀθήνα, 1981.

Τάσος Παπαποστόλου: Καρτερώντας τὸ ξημέρωμα, Ἀθήνα, 1982.

Δανάη Παπαστράτου: Ὁψόμεθα εἰς Φιλίππους, Ἀθήνα, 1981.

Κούλα Γιοκαρίνη: Οἱ κληρονόμοι, Ἀθήνα, 1977.

Κούλα Γιοκαρίνη: Ήρωικά Έρμαια, Αθήνα, 1970.

Τάκη Ευαγγελίδη: Στά σύνορα της σιωπής, Λευκωσία 1982.

Δημοσθένη Κόκκινου: Ο άφοπλισμός, Θεσσαλονίκη, 1982.

Νίκη Ι. Σιδερίδου: Αδέσαιο τείχος, Αθήνα, 1981.

Σήφης Κόλλιας: Οι λυτρωμένοι της Σπιναλόγκας, Κόρινθος 1982.

Φαίδωνος Θεοφίλου: Τò δαχτυλίδι του ήλιου, 1982.

Κούλα Γιοκαρίνη: Ο ήχος της νύχτας, Αθήνα 1979.

Κούλα Γιοκαρίνη: Παγκύπρια Πορεία Αγάπης Μακαρίου Γ' άρ. 4, Λευκωσία 1982.

Γ. Π. Σαββίδη: Ο Σικελιανός και οι Άγγλοι ποιητές, Αθήνα 1981 (άγ.).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΙΚΟΣΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΟΜΟΥ

Όκτώβρης 1981 — Σεπτέμβρης 1982

ΠΟΙΗΣΗ:

Άριστοτέλους, Τ.: Χριστούγεννα, σ. 28, Γιὰ νὰ εἶναι ὁμορφος ὁ κόσμος, σ. 75, Τὰ παιδικὰ μου χρόνια σ. 99 — Βαφόπουλος, Γ.: Ἡ μετάγγιση, σ. 47 — Γιαννίδης, Α.: Δυὸ ποιήματα, σ. 98 — Καραγιώργης, Χρ.: ἘΞΙ ποιήματα, σ. 104 — Κακολής, Παντ.: Ἀκόμα καρτερῶ, σ. 35 — Κληρίδης, Ν.: Λόγος, σ. 37, Ποιήματα, σ. 105 — Κυθρεώτης, Ἰάκ.: Τὰ στενοσόκακα τῆς Λευκωσίας, σ. 30 — Μόντης, Κ.: Ποιήματα, σ. 97 — Μούζουρου, Α.: Ἀγία Νάπα, Πρωτάρας, Μισὴ Κύπρος, σ. 11, Ἀπὸ τὰ ἀνθοκλάδια, σ. 76 — Παυλάς, Σ.: Δυὸ ποιήματα, σ. 99 — Πιλλᾶς, Ἄντ.: Γυμνάσματα, σ. 33 — Πολύδωρος, Ἡλ.: Δυὸ ποιήματα, σ. 51 — Φάνος, Γ.: Φεγγερό χαμόγελο αἰσιοδοξίας τῆς Ἰλκας, σ. 1 — Χαμπουλίδης, Δημ.: Τέσσερα ποιήματα, σ. 27 — Χρυσάνθης, Κ.: Καινούρια ποιήματα, σ. 48, Εἰρήνη ψάλλουν οἱ καμπάνες, σ. 78α — Χρυσάνθης, Π.: Ἀθήνα τοῦ χθεσινοῦ ὄνειρου, σ. 19.

ΔΙΗΓΗΜΑ:

Γενακρίτου, Ἦρα: Το λεωφορεῖο, σ. 53 — Κεφαλληνός, Α.: Ἡ

μουριά, σ. 14 — Κράνης, Δημ.: Ἡ ἀναμονή, σ. 8 — Πασιαρδῆς, Μιχ.: Περσισμένα μεσάνυχτα, Συλβέστρε, σ. 36 — Πεζοπούλου, Λιλή: Τόγεφυράκι, σ. 79 — Πρέκα — Γράβαρη, Ἄλ.: Χωρισμός, σ. 29 — Τηλικίδης, Στ.: Τὰ γράμματα, «ποῦ δὲν ἔφτασαν ποτέ», σ. 12 — Χρυσάνθης, Κ.: Ἀλλάξανε τοὺς νεκροῦς, σ. 100.

ΜΕΛΕΤΗ:

Δημητριάδης, Ἄνδρ.: Ἐπιστροφή καὶ πρῶτες ἐμπειρίες, σ. 107 — Κυριακίδου, Δώρα: Ἡ ὁδὸς τῆς ἀγάπης, σ. 31 — Μαραθεύτης Μιχ.: Ἡ παιδικὴ λογοτεχνία κι ἡ νέα γενιά, σ. 62 — Ὀλυμπίου, Κίκα: Κύπρος Χρυσάνθης, σ. 64 — Παναγιώτου, Ν.: Τὸ ποίημα «Φοβισμένα πουλιά» τοῦ Παντελῆ Μηχανικοῦ, σ. 38 — Τζαναβάρος, Ν.: Ὁ Α. Α. Γεωργιάδης Κυπρολέοντας καὶ τὸ ἔργο του, σ. 55 — Χρυσάνθης, Κ.: Ἡ κριτικὴ θέση τοῦ Πέτρου Χάρη μέσα ἀπὸ τὸ βιβλίο του «Σαραντα χρόνια κριτικῆς ἐλληνικοῦ πεζοῦ λόγου», σ. 3, Τὸ πρῶτο τυπογραφεῖσθὴν Κῶ τὸ Ἴδρυσε Κύπριος, σ. 20, Ὁ Στέλιος Σπεράντσας καὶ τὸ παιδικὸ του ἔργο, σ. 87.

ΣΧΟΛΙΑ:

Ίωαννίδης, Κλ.: Ἡ διεθνής συνάντηση συγγραφέων, ΠΕΝ, σ. 41 — Κουγιάλης, Θ.: Ἡ δεύτερη πανελλήνια ποιητική συνάντηση, σ. 112 — Ρούσου και Ίωαννίδης: Πέμπτη Γιορτή τοῦ βιβλίου, σ. 113.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ:

Κακολή, Παντ.: Χριστουγεννιάτικη κάρτα, σ. 40 — Κυπριανού, Σπ.: Χαριτισμός στὰ πενήνταχρονα τοῦ «Λυκείου Ἑλληνίδων Ἀμμοχώστου», σ. 40 — Νικολαΐδης, Ν.: Μιά σκηνοθετική ἀπώλεια, σ. 22, Ζιόν Αἰκάρ, σ. 71 — Φαντάζης, Λ.: Μιά εἰσήγηση, σ. 23 — Χατζηφώτης, Ι. Μ.: Ἡ Κύπρος στὸ Ζ' Διεθνές Συμπόσιο τοῦ Αἰγαίου, σ. 21.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ:

Δημ. Δασκαλόπουλου, σ. 23, Σοφ. Λαζάρου, σ. 24, Κ. Χρυσάνθη, σ. 42, Π. Νικολαΐδη, σ. 43, Κ. Χρυσάνθη, σ. 43, Θ. Μαρσέλλου, σ. 44, Κ. Ἐμμανουήλ, σ. 65, Τ. Μαλάνου, σ. 68, Μαρίας Ἰορδανίδου, σ. 67, Μάγια Δρόσου, σ. 68, Ἰάκ. Κυθρεώτη, σ. 88, Σπ. Ἐπαμεινώνδα, σ. 89, Νίτσας Ἀναστασίου, σ. 90, Ἀλκης Γουλιμῆ, σ. 90, Γρ. Κρόκου, σ. 91, Κ. Χρυσάνθη, σ. 92, σ. 93, Κί-

ρας Σίνου σ. 94, Λένας Πάπα σ. 114, Π. Χαριτάτος, σ. 116, Ρωξ. Παυλέα, σ. 116, Παντ. Πρεβελάκη, σ. 117, Ἀ. Χατζηθωμᾶ, σ. 118, Ε. Πατριώτης, σ. 118, Κ. Χρυσάνθη, σ. 120.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ:

Λαδᾶς, Γ.: Ἐκθεση Σούλας Λειψοῦ —Γιάγκου, σ. 69.

ΜΟΥΣΙΚΗ:

Μαθητῶν Στόν Μακάριο, σ. 86α, Γιὰ τὴ μανούλα, σ. 86β, Κουρασμένες μάνες γριές, σ. 86γ, Ἡ ἀνοιξη, σ. 86δ. — Σίταρος, Λ.: Εἰρήνη, σ. 78α

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ: σ. 45, 70.

ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ—ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ: σ. 22.

ΓΕΝΙΚΑ: σ. 25, 26, 72, 96, 122.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ: σ. 25, 26, 72, 122.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ: σ. 25, 26, 73, 96, 123.

ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟ ΜΑΣ: σ. 24, 45, 71, 95

Διαφόρων: Κριτικές γιὰ τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Κ. Χρυσάνθη, προσάρτημα, ἀρ. 253—254, 255—256 — Παναγιώτου, Ν.: Κύπρος Χρυσάνθη: Βιβλιογραφία III, Παιδικὴ Λογοτεχνία, προσάρτημα, ἀρ. 259—261.

η πρώτη
από του
στοματος
κεφαλοσπορίνη

Lilly
Keflex

ΚΑΨΟΥΛΕΣ CEFALOXIN MONOHYDRATE - 250 mg. - 500 mg.
ΣΙΡΟΠΙΟΝ CEFALOXIN MONOHYDRATE - 125 mg. - 250 mg.

Άνοίγει νέους ορίζοντες εις την θεραπείαν δι' αντιβιοτικῶν

Ἀντιπρόσωποι καὶ Διανομεῖς: ΦΑΤΙΣΚΟ ΛΤΔ.
Ὁδὸς Ἀρνάλδου Ἀρ. 20, Τηλ. 43091-5 Τ.Κ. 2173
Λ Ε Υ Κ Ω Σ Ι Α.

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΟΙΗΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ

(συνέχεια)

Τὸ νέο ποιητικὸ κείμενο τοῦ κ. Κύπρου Χρυσάνθη ἔχει τίτλο «Παγκυπριονίκες» καὶ εἶναι ἔκδοσις τῆς Τοπικῆς Ἐπιτροπῆς ΣΕΓΑΣ Κύπρου — Λευκωσία 1959. Σχ. 8ον, σελ. 48. Ἕνα κείμενο ποὺ ἔχει σχέση μετὰ τὸν ἀθλητισμὸν, μὰ καὶ μετὰ τὸν γνήσιον Ἕλληνα. «Δὲν ὑπῆρξα ἀθλητῆς — γράφει σ' ἓνα σημείωμά του — Ἦμουν μόνον ἓνας γιατρός τοῦ στίβου σὲ μαθητικούς καὶ ἀγροτικούς ἀγῶνες. Μὰ ἔβλεπα τ' ἀγωνιζόμενα καρμὰ μετὰ τὴν εὐθύνη τοῦ γιατροῦ καὶ τὸ ἔνθεο πάθος τοῦ ἀρχαιολάτρη. Ἔχω χρέος σὰν τίμιος Ἕλληνας καὶ πατέρας νὰ παραδώσω στὰ νειάτα τὴν ἔμπνευσή μου. Ἄς με ἀξιώσει ὁ Θεὸς τῆς Ἑλλάδος νὰ φιλήσω νικητῆς σὲ τίμους ἀγῶνες τὰ δικὰ μου παιδιὰ». Μετὰ τοὺς Παγκυπριονίκες ὁ ποιητὴς ἐκφράζει τὴν βιολογικὴ ζωντάνια τῶν Ἑλλήνων σὲ μιὰ εὐρύτητα σχετικὴ μετὰ τὴν ἱστορικὴ χρονολογία καὶ τὴν ἀνθιστὴν τοῦ πολιτισμοῦ στὴν Κύπρον. Ἡ προσευχὴ τῶν ἀρχαίων Κυπρίων ἀθλητῶν εἶναι κατὰ δόξαν μιὰ ἐπίκλησις στὸ ἀρχαῖον πνεῦμα τὸ Ἀπολλωνικό, ὥστε

«Τῆς μακρυνῆς πατρίδας μας ἡ μνήμη πάντα ν' ἄρχη
καὶ νὰ ὀδηγῇ τὰ δῆματα στὴ γῆς
μετὰ κάθε ὥραῖο καὶ μουσικὸ ποῦ ὑπάρχει...».

Ἄλλὰ χαρακτηριστικὸς εἶναι ὁ ὅρκος τῶν ἀθλητῶν. Φανερώνει μιὰ ἀνώτερη πλευρὰ ζωῆς. Μιὰ ἐνάρετη διάθεσις.

«Ὅρκίζομαι μπροστὰ στὴν ἀρετῇ,
στὴ φήμῃ τοῦ νησιοῦ μας καὶ στὸ κάλλος,

στή μυστική θαθεία μου Ἑλλάδα,
νά σεβαστῶ τοὺς νόμους τῶν ἀγώνων,
τοῦ Ἑλλανοδίκῃ κάθε κρίση
καὶ τὸν συναθλητῆ μου.
Ἦ ἀμιλλα μόνος μου σκοπός».

Ὁ κ. Χρυσάνθης ἀρχίζει μὲ τὸ ποίημα «Στὸν Παγκυπριονίκη Ζωῖλο», ἀκολουθεῖ τὸ ποίημα στὸν «Παγκυπριονίκη Γόλγο» μετὰ στὸν Μναςία. Παραθέτω ἕνα μικρὸ ἀπόσπασμα ἀπ' τὸν Παγκυπριονίκη Μναςία γιὰ νὰ ἀντιληφθῇ ὁ ἀναγνώστης τὴν ὕψη τῶν ποιημάτων τῆς συλλογῆς.

«Στ' ἀγώνισμα τὸ κλασσικό σου σῶμα
σὰν τῆς Ἰδέας τἀνάστημα περνοῦσε
καὶ μέσα του μιὰ πλέρια Ἑλλάδα ἐξοῦσε,
μὲ τ' ἀττικὸ κι' ἀρμονικὸ τῆς χρῶμα
κι' οἱ πραξιτέλειες τέχνες λουλουδίζαν
σὰν τἀνθη ἐπάνω του καὶ τὸ σφραγίζαν.
Νᾶταν τοῦ Πίνδαρου τὸ λάλο στόμα,
ποῦ μάλαμα σὰν μίλαγε κυλοῦσε,
τὸν ὕμνο νὰ σοῦ πεῖ δὲ θὰ μπόρουσε
κι' οἱ μουσικὲς τοῦ ρήγα Φοῖβου ἀκόμα
δίχα ρυθμὸ καλάμια θὰ σφυρίζαν
στὶς ὁμορφιές σου ποῦ ὡς πουλιὰ ἀηδονίζαν».

Ἀκολουθοῦν ποιήματα γιὰ τοὺς «Παγκυπριονίκες», Λυκίωνα, Φιλόκυπρο, Ἄνθο, Διαγόρα, (ποῦ εἶναι ὑπέροχο), γιὰ τὸν πολυνίκη Ἐπίχρυσο, τὸν Νικοκλέα κ.ἄ. Γενικὸ χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι στὸν ἄνθρωπο ὑπάρχει ἔμφυτο τὸ πάθος γιὰ μιὰ τιμὴ πνευματικὴ καὶ ὅτι ὅταν θάρθουν τὰ γερατιὰ «μ' ἕνα στεφάνι ἀγκάθια, ἢ μνήμη ἀπ' τὸ κανάτι τῆς τῆ δόξα τ' ἀθλητῆ θὰ σὲ κερνᾷ. Θᾶχουν τὰ γερατιὰ μιὰ νιότη, κι' ὁ στίχος μου γιὰ σὲ μιὰ μνήμη». Ὅμως δύσκολη ἢ νίκη. «Τῆ δάφνη δὲν κερδίζουν χωρὶς δυὸ στάμνες ἕδρωτα κι' ἄς ἔχουν κλήρα ὠραία». Ἀλλὰ ὅποιον νικᾷ στῆς Ὀλυμπίας τὸ χῶρο «τὸν προσκυνᾶνε οἱ χρόνοι». Εἶχαι ἐγγέα σελίδες ἀφιερῶνει ὁ ποιητῆς γιὰ τοὺς Παγκυπριονίκες ποῦ ἀναφέραμε. Ζωντανεῖ μιὰ παράδοση καὶ υπογραμμίζει μιὰ μορφή ἀγωνιστικῆς καινούργια ποῦ δημιουργεῖται στὴν Κύπρο καὶ στὴν Ἑλλάδα μὲ πλαίσιο τὸ μεγάλο παρελθόν.

Μετὰ ἀκολουθοῦν ἔξι ποιήματα ἀφιερῶμένα στοὺς «Παναγροτικὸς ἀγῶνες τῆς Κύπρου». Μιλώντας γιὰ τὸν Φιλόκαλο ποῦ εἶχε ἀφιερῶσει τίς λευκὲς του ὄρες στὴν ὑποταγὴ τοῦ κάλλους γράφει:

«Τὸ βλέμμα τοῦ γεωργοῦ δίπλα σὲ κολακεύει σὰν περναῖς:
Χρυσὸς ἢ προκοπὴ στ' ἀλέτρι, δάφνη χρυσὴ τοῦ λιθαριοῦ σου ἢ νίκη».

Ἀκολουθοῦν οἱ «Παγκυπριακοὶ ἐφηβικοὶ» στοὺς ὁποίους ὁ ποιητὴς ὕμνει τὸν ἔφηβο ποῦ σπέρνει ρόδα στὴν ἀμιλλα σὲ σῶμα διμάδας. Δείχνει τὴν τέχνη τοῦ κορμιοῦ κι' ἀσκειῖται στὸ νόμο νὰ ὑποτάσσεται στὸ ἦθος. Ὅμως καὶ γιὰ τίς νέες ποῦ ἀγωνίζονται ἀφιερώνει στίχους.

«Πρωτοσχημάτιστο κορμὶ στρογγύλο
ἢ Εὐρίκλεια κέρδισε στ' ἀπλοῦν.
Ληθαῖες παρθένες τὸν σεμνὸ σπιτύσιο ἀγέρα
μ' ἔργα ὑψηλόπινα ἐπλατύναν...
Ἵμνω τὴν τολμηρὴ ἀρετὴ:
Κάλλος σεμνὸ τῆς ἀμιλλας τὸ κάλλος.
Ὅ,τι φυγὴ καὶ σῶμα ἐσάξια θρέφει
μὲ ὕγεια καὶ κάλλος, κάλλος πρῶτο».

Ὅμως οἱ ἀγῶνες ἔχουν καὶ τὰ θύματα. Τὸ βιβλίο κλείνει μὲ στίχους ἐπικηδεῖους σὲ ἀθλητές. Παραθέτω ἓνα ἀπόσπασμα:

«Δὲν θὰ μαράνει ἡ δάφνη στὸ κροτάφι σου.
Ἄστοχος ἦρθε ὁ δούσκος καὶ τὴν πῆρε.
Σὲ λίμνη κόκκινη αἵματα σφαδάζει
τὸ πνεῦμα σου κι' ἡ νίκη.
Στὴ θέση τοῦ ἀτυχήματος τριανταφυλλιά
θὰ φυτευτεῖ νὰ σὲ θυμίζει.
Κάθε χρονιά γιὰ μιὰ στιγμή θὰ πέφτει
μαύρη σιγὴ θυμητικὴ ὕστερα ἀπ' τὸν ὄρκο.
Μὰ τὸ μνημεῖο σου χρυσαφί
παντοτεινὸ θὰ λάμπει στὰ ἀέρινα
τὰ μάτια ἐφήδων ποῦ γυμνάζονται
γιὰ ἓνα κλωνάρι δόξα».

Ὅλα τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς αὐτῆς εἶναι ἐμπνευσμένα ἀπὸ ἓνα δράμα ζωῆς πλημμυρισμένης ἀπ' τὸ νόημα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀθλητισμοῦ. Ἡ ποίηση αὐτὴ δὲν εἶναι μιὰ ἐξωτερικὴ ἀπεικόνιση γεγονότων ποῦ ἔχουν σχέση μὲ τοὺς Παγκυπριονίκες, ἀλλὰ προσπάθεια προβολῆς κάποιας ἐσωτερικῆς ἰδέας. Ἡ ποίηση εἶναι φορέας τῆς ἰδέας. Τῆς αγωνιστικῆς. Ἐνσαρκώνει τὸ πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων. Γεφυρώνει τίς ἀποστάσεις. Ὁ γνήσιος ρυθμὸς του, ἡ καθαρὴτητα καὶ ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ ποιητικοῦ λόγου δίνουν μιὰ προέκταση στὴν ποιικιλία τῶν ἀποχρώσεων ποῦ ἐξυπηρετοῦν τὸν κύριο σκοπὸ. Τὴν ἐκφραση τοῦ θαυμασμοῦ στοὺς «Παγκυπριονίκες».

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΧΡΥΣΟΣ

ΠΑΘΟΣ ΓΙΑ ΕΝΑ ΛΕΥΤΕΡΟ ΟΥΡΑΝΟ,
έκδοση «Λυρικής Κύπρου», Λευκωσία 1959.

Ἦρθε λοιπὸν ἡ ὥρα τῆς Κύπρου; Ἡ ὥρα ποὺ ἡ Τέχνη θὰ ἱστορήσει καὶ θὰ τραγουδήσει τὴ μαχόμενη ἡρωϊκὴ Κύπρο «μελετώντας τὰ λαμπρὰ παλικάρια». Δύσκολο ἦταν στὰ χρόνια ποὺ ἡ Ἑλλάδα μὲ τὸ ὅπλο πολεμοῦσε ἔκει κάτω γιὰ τὴν Λευτεριά, γ' ἀκουστεῖ αὐτὴ ἡ φωνή. Ἔμεινε ὡστόσο κρυμμένη στὰ ἑλληνικὰ στήθη καὶ εἶτε ὕμνος, εἶτε ἔλεγχος, μὰ ὅπωςδήποτε πάθος ἱερό, καρτεροῦσε τὸν καιρὸ τοῦ λυτρωμοῦ γιὰ νὰ φανερώσει τὴ λαμπερὴ τῆς φλόγα...

Ἰκανοποίησι καὶ προσωπικῶν μου ἀξιώσεων ἀποτελεῖ τὸ «Πάθος γιὰ ἕνα λεύτερο οὐρανὸ» τοῦ κ. Κύπρου Χρυσάνθη. Ἐκτιμῶ ιδιαίτερα, ἔξω ἀπὸ τίς ἄλλες πνευματικὲς ἀρετὲς του, τὴν ποιήσῃ του καὶ περιήμενα τὸν ἐθνικὸ της παλμό. Κι' ὅλη τούτῃ ἡ συλλογὴ δὲν εἶνε παρὰ ἕνα ἐπιθανάτιο ἐγκώμιο, μίᾳ μαρτυρικῇ μνήμῃ ποὺ ὁμορφαίνει μὲς' στὴν ἡρωϊκὴ αἰωνιότητα, γιὰ τὴν Κύπρο ποὺ πολέμησε καὶ θυσιάστηκε, ποὺ θυσιάστηκε καὶ νίκησε:

Ἡλιος χρυσοῦ σὲ βένετο οὐρανὸ
τ' ἀγκάθινο στεφάνι τῶν ἡρώων
λίμνη βυζαντινὸ χρυσὸ
τοῦ ἀπόθεσε στὴν ὄψη.

Ποιὸ τ' ὄνομά του δὲ γνωρίζουν
τ' ἀγέρια ποὺ περνοῦν.
Τὰ γύρω μάτια ἀμφισβητοῦν.
Ἄο χτύπος τῆς καρδιάς τὸν ὀνομάζει.

Μέσ' ἀπὸ τὸ «Πάθος γιὰ ἕνα λεύτερο οὐρανὸ» ἀναβιώνει ὅλη ἡ αἱματηρὴ Κυπριακὴ ἐποχὴ στὰ πιὸ ἀντιπροσωπευτικὰ σημάδια τῆς ποὺ ὁ ποιητῆς τὰ καθορίζει μὲ ἔντονη λυρικότητα χωρὶς νὰ παραμελεῖ τὴν θυσία τῆς ἀλήθειας. Ὁ Κύπριος πολίτης κι' ἡ Κύπρια γυναίκα ζωντανεύουν σὲ κάθε ἀγωνιστικὴ μορφή κι' ἐπιβάλλονται σὰ σύμβολα. Δέος, μὰ καὶ θαυμασμός, διατρέχουν τοὺς στίχους. Ἐπαινος γιὰ τοὺς ἥρωες, μῖσος γιὰ τοὺς δυνάστες καὶ κατάρρα γιὰ τοὺς πρόδότες. Ὁ κ. Χρυσάνθη γίνεται ἔτσι ὁ αὐθεντικὸς ἀπολογητῆς τῆς πρόσφατῆς Κυπριακῆς ἱστορίας μὲ προσωπικὴ εὐθύνη, μὰ καὶ μ' ἀντικειμενικὴ συνείδηση.

ΤΑΚΗΣ ΔΟΞΑΣ

«Ἐνῆα», ἔτος Κ' ἀρ. 34, Μάιος 1960

Πόνος και πάθος για μιὰ ἐλεύθερη κίνησι τοῦ ἀνθρώπου διαγράφονται στοὺς στίχους τοῦ Κ. Χρυσάνθη. Ὅποιοσδήποτε ἄλλος ἂν μετουσίωνε τὸν πόθο καὶ τὸ πάθος γι' αὐτὴν θὰ πλησάζε τὴν ἀλήθεια της, κάπως ἄλλὰ ὄχι τόσο ὅσο ὁ Κ. Χρυσάνθη, γιατί ὡς Κύπριος ἔζησε μὲ ὅλη τὴν δύναμι τῆς ψυχῆς του. Ὑπάρχει, βεβαίως, ἕνας προγραμματισμὸς ἀλλὰ δὲν θὰ σταθοῦμε ἐδῶ. Θὰ προχωρήσουμε σ' ἄλλο σημεῖο πάθους γιὰ τὴν ἐλεύθερη κίνησι τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ θὰ ποῦμε πῶς ἐδῶ ὁ ποιητὴς βρίσκει τὸν ἑαυτὸ του.

Γ. ΦΟΥΡΙΩΤΗΣ

«Ἀπογευματινὴ» 27 Γενάρη 1960

Μιὰ ἔκδοσι, πού ἡ ἀποστολὴ καὶ τὰ νοήματά της δὲν μποροῦν παρὰ νὰ κρατοῦν διαχρονικὰ μιὰ σημαντικὴ θέση στὴν ἱστορικὴ πορεία τῶν ἀγώνων καὶ τῶν συμφορῶν τῆς Κύπρου, μᾶς δίνει ἀφορμὴ νὰ ἀσχοληθοῦμε μὲ τὸ πλούσιο περιεχόμενό της. Τὸ βιβλίο εἶναι χωρισμένο σὲ τρεῖς κυρίως ἐνόητες: α) Πάθος ἡρώων, β) Ὁ ἥρωας τὸ παιδί — Ἡ ἡρώισσα μάνα καὶ γ) Πάθη ποικίλα.

Ὡς τέτοια κρίνουμε τὴν ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Κ. Χρυσάνθη «Πάθος γιὰ ἕνα λεύτερο οὐρανὸ», γραμμὴν τὸ 1959. Ὑστερ' ἀπὸ τρεῖς σχεδὸν δεκαετίες, πού τὸ νησί μας πέρασε ἀνάμεσα σὲ φωτιά καὶ σίδηρο, ἀντιμέτωπο μὲ μυσερὴ κατοχὴ καὶ θανατερὴ βουλιμεία, οἱ ἴδιες δραματικὲς ὥρες δὲ σταμάτησαν στὸ μακρὸ αὐτὸ διάστημα νὰ μετροῦν τοὺς πόνους, τὸ πάθος, τίς συμφορὲς καὶ τίς πρόσδοκιες αὐτοῦ τοῦ ἄμοιρου τόπου.

Οἱ ἴδιες, παλιὲς εἰκόνας ἡρωισμοῦ ξαναπερνοῦν μὲ γοργὸ ρυθμὸ ἀπὸ τὸ πρόσφατο παρελθόν:

Μιὰ αὐγὴ τὸν ὄρηκαν νὰ κοιμᾶται
στὸ κόκκινο κρεβάτι χορταριοῦ.
Ἡ ὀμίχλη μὲ στοργὴ τὸν χάνει,
γάντι βελούδινο, ἑλαφρὰ σταχτι
κι εἶχε στὸ στήθος τὸ τριαντάφυλλο
τῶν ἑκατὸ θανάτων.

Ἄλλου πάλι ὁ ποιητὴς ὑμνεῖ τὸν ἀγνωστὸ πολεμιστὴ, πού ἔπεσε γιὰ μιὰν ὑπόθεσι τιμῆς:

Ἡλιος χρυσὸς σὲ βένετο οὐρανὸ
τ' ἀγκάθινο στεφάνι τῶν ἡρώων
λίμνη βυζαντινὸ χρυσὸ
τοῦ ἀπόθεσε στὴν ὄψη.

Ποιὸ τ' ὄνομά του δὲ γνωρίζουν
τ' ἀγέρια ποῦ περνοῦν.
Τὰ γύρω μάτια ἀμφισδοιοῦν.
Ἐὸ χτύπος τῆς καρδιάς τὸν ὀνομάζει.
Ἐ μνήμη ἄς τὸν θυμᾶται
μὲ φούντα νεανική.

Ἐ πόνος κι ἡ ἀντίθεση στὸ μίσος και στὴν ἐχθρότητα ἐκδηλώνεται στὸ ποίημα «Νὰ τιμωροῦμε...». Κι ἀνάμεσα ἀπ' τὴν ψυχική ἀναταραχή ξεπροβάλλει ἡ πολύτιμη ἀγάπη:

Τὸ μίσος εἶναι ἡ λέπρα τῆς ψυχῆς.
Ἐνα κομμάτι ἀγάπη ἀξίζει
τὴ γήινη σφαῖρα...
Κι ὅμως καρφώσαμε τῆς φίλιωσης τὴν πόρτα
μὲ σταυρωτὰ σανίδια.

Παίρνοντας ὁ Κ. Χρυσάνθης ἀφορμὴ ἀπὸ τὴν τοποθέτηση συρματοπλεγμάτων ἀπὸ τοὺς Ἐγγλέζους κατακτητὲς στὸ χῶρο τῆς Φανερωμένης Λευκωσίας, ἔγραψε τὸ ποίημα «Συρματοπλέγματα στὴν ἐκκλησιά». Τὸ πνεῦμα αὐτῆς τῆς σύνθεσης καλύπτει διαχρονικά σὲ περᾶλληλο θαθμὸ τὸ συνεχιζόμενο δράμα τῶν ἑκατοντάδων ἐγκλωδισμένων ἐκκλησιῶν τῆς Κύπρου:

Κι εἶναι τὰ αὐτιά σὰ διψασμένες ρίζες.
Κι ἀπάνω ἀπ' ὅλα ὑπάρχει ἡ μνήμη
ποῦ σοῦ τρυπᾷ τὸ στῆθος μ' ἕνα ἀγκάθι.
Μποροῦν τὸ χῶρο τοῦ μυαλοῦ μας,
ὅμοιο μὲ τίς κερήθρες τῆς κυψέλης,
νὰ τὸν ξεπλύνουν μ' ἀπειλές;
Φυτέψαγε φραγμοὺς μὲ σιδερένια ἀγκάθια
νὰ πνίξουνε τὸ πνεῦμα στὴν πηγὴ του.
Και γέμιζε μὲ πνεῦμα ὁ τόπος
σὲ μυστικὲς ροές.

Και τὰ δεινὰ τοῦ ἀπλοῦ ἀνθρώπου στὴ μάχη, τότε και τώρα, γίνονται τραγοῦδι και ὕμνος:

Ἐ μάχη τοῦ Κυπριώτη
σὰν ἄνθος ἔθνικό...
Ἐ μάχη τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων
ἀγκάλιασε τὴν ἀγροτιά
κληματαριά στ' ἀρχαῖο πλατάνι,
ἥλιος και οὐρανός
Τὸ δάκρυ, τ' ἀσῆμι τῆς ψυχῆς!...

Στή δεύτερη ένότητα ο ήρωισμός τής μάνας και τών παιδιών της δέ-
νεται σέ στίχους μεγαλείου και έμπνευσης. Άκόμα, μικρά, άσήμαντα γε-
γονότα ξεδιπλώνονται μέ ψυχικό άπόσταγμα τό θαυμασμό και τήν εύγνω-
μοσύνη.

Νά και ένα θέμα άποτρόπαιο, πού δέν έλειψε ούτε τότε, μήτε και στήν
πρόσφατη Τουρκική θηριωδία. Άνθολογοΰμε άπό τό ποίημα «Κατάρα δια-
σμένης παρθένας»:

Μου 'χανε σκίσει τήν κοιλιά άπό τό πάθος
όπως τό ύνι τά σπλάχνα χωραφιού.
Τό αίμα σά δάκρυ κύλησε άπό τό βάθος
και μιá ντροπή μου θάμπωσε τό νοΰ...
"Άς λείψει άπ' τά παιδιά τους τού οΐστρου ή άχνα.
"Άμποτε νά 'χουν στείρα γή στά σπλάχνα.

Στήν τρίτη ένότητα «Πάθη παικίλια» κυκλοφέρουν γύρω άπ' τόν ποιητή
τά κάθε λογής αισθήματα και πάθη, πού σωριάζουν τά διάφορα γεγονότα
μιás ταραγμένης έποχής.

Στό ποίημα «Πολυδόλο στή νύχτα» ή πικρία κι ή άγωνία του ποιητή
ανάδινουν μέσα άπό λυρικούς στίχους. "Ίσως, νά 'ταν μιá μικρή άναπαρά-
σταση τής άνταρσιασμένης και τραγικής έποχής τής εισβολής:

Τό πολυδόλο κέντησε τή νύχτα
μιá πορφυρή καρδιά μέ χάντρες
και νήματα έρυθρά
σα χείλη άπό κεράσι...
Τά χείλη του παιδιού μέ τά ένδοξα
τής καλλονής σημάδια
ρωτούν «γιατί»;
—"Άνθρωπος, άνθρωπο θηρεύει
«Μεγίστη θήρα!...»

Πάνω άπ' όλες τις συμφορές πού έπισώρεψαν τά δεινά τών συγκρού-
σεων και τών μαχών ο Κ. Χρυσάνης θρηνηί για τά χτυπήματα και τις ά-
πώλειες πού δέχτηκαν οι άνθρωποι κι ή φύση. "Όπως τότε και μετέπειτα:

Τό καλοκαίρι είν' εύφλεχτο τό δάσος
σάν εύφλεχτη κοπέλλα παντριάς...
Τής μάχης λύσανε τά έφόδια
όνειρα μέσ τήν πάχνη τής αύγής.
Καφαλιστήσανε οι άνθρωποι
σάν κάστανα στήν πυρωσιά.
Κι όμως ή φύση ήταν άρνι
άσπρο, χνουδάτο μιá φορά!

Σε ἐρωτηματικά καταφεύγει στο ποίημα «Άρσενικές μπόρες», όταν διεκτραγωδεῖ τὴ μαύρη κατάντια τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς, πού γίνεται θύμα τῆς βίας:

Ἔγινε ὁ λαὸς μας μιὰ χορδὴ σακάτες
καὶ τὰ φιλίλια κάηκαν στὶς λυχνίες.
Μαῦρο φορτίο μᾶς ρούφηξε τὶς πλάτες
κι οἱ πολυκέφαλες τὸ νοῦ ἀγωνίες.
Τόσο πολὺ μᾶς γέλασε ἡ ἱστορία;

Στὴν ποιητικὴ συλλογὴ «Πάθος γιὰ ἓνα λεύτερο οὐρανό», πού όταν γράφτηκε τὸ 1959, ἀγκάλιαζε σφαιρικὰ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τοῦ ἀγῶνα 1955—1959, διακρίνουμε ὕστερ' ἀπὸ εἰκοσιπέντε περὶπου χρόνια ἀρκετὰ σημεῖα ἐπαφῆς μὲ ἐκεῖνα τῆς πρόσφατης καταστροφῆς τοῦ 1974. Ὁχι μόνο ψηλαφητά, ἀλλὰ οὐσιαστικὰ καὶ ἔντονα.

Ἀνεξάρτητα τόνου, ἔχτασης καὶ χρονικῆς ἀπόστασης τόσο οἱ ἀγῶνες καὶ τὰ πάθη, ὅσο κι οἱ συμφορὲς πού χτύπησαν καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις τὸ λαὸ μὲ προεχτάσεις κάποτε ὁμοιόμορφες καὶ παράλληλες, δημιούργησαν ψυχικὲς δονήσεις καὶ ἀπόσταγμα νοημάτων κοινῆς κλίμακας.

Ἐνδύχωση αὐτῆς τῆς γνώμης ἔβρισκουμε στο ποίημα «Σὲ δύσκολη στιγμή», ὅπου ὁ Κ. Χρυσάνθης κι ἄς βλεῖται τὸ πένθος πού δύθισαν τὸν κόσμο οἱ συμφορὲς, ξαγναντεύει «ἀγαθοὺς καιροὺς» καὶ αἰσιοδοξία.

Ἦρθε τὸ τέλος μ' ἓνα μαῦρο
μαντήλι στὰ μαλλιά...
Μὴν κλαῖτε, εἰσεῖς κεφάλια ταπεινά.
Δὲν εἶναι πάντα νικημένος
κεῖνος πού τὰ ἔχασε ὅλα:
Ἔχει τὴ δάφνη ν' ἀνασαίνει
ὅταν τὸ βράδυ τὴ μυρίζει...
Μὰ κάποτε θὰ νιώσουν οἱ ἀρετὲς
πὼς ξαναφούντωσε τὸ στῆθος.
Ἢ μνήμη τότε μελετᾷ
τὸ γαλανὸ οὐρανὸ μὲ πάθος.

ΙΑΚ. ΚΥΘΡΕΩΤΗΣ

«Ὁ Κήρυκας», 30 Δεκ. 1981

ΟΙ ΜΠΑΛΛΑΝΤΕΣ ΜΙΑΣ ΗΡΩΙΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ,
 έκδοση «Λυρικῆς Κύπρου», Λευκωσία 1962

Ὁ ἀγώνας γιὰ πολλὰ χρόνια ποὺ θάλλουν θάναι θεμελιῶδες κίνητρο ἐμπνεύσεως γιὰ τοὺς Κύπριους λογοτέχνες. (Κάποτε ἔχουμε κι ἀπ' ἄλλοῦ ἔργα ποὺ ξεκινοῦν ἀπὸ τὸν ἀγῶνα). Ἦδη ἔχουν γραφτῆ ἔργα μὲ θέμα τὸν ἀγῶνα — κυρίως ποιήματα — ποὺ διακρίνονται γιὰ τὴν ποιότητά τους καὶ ποὺ πιθανώτατα θὰ μείνουν στὴ λογοτεχνία μας. Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ στὸ μέλλον ἀπὸ τὴν ποίηση θὰ περιμένουμε νὰ μᾶς δώσῃ τὰ πιὸ ὄριμα δημιουργήματα ποὺ ἔχουν ἀφετηρία τὴν πενταετία 1955—59 καὶ τοὺς πρωταγωνιστές της.

Ὁ κ. Χρυσάνθης ἔχει γράψῃ ὡς τώρα τὰ περισσότερα ἔργα μὲ θέμα τὸν ἀγῶνα. (Ὅχι δὲ μόνο στὴν ποίηση. Ἔχει δώσει θεατρικὰ ἔργα σὰν τὴν «Προδοσία» καὶ τὸ «Κρησφύγετο» καὶ διηγήματα ποὺ περιλαμβάνονται στὴ συλλογὴ «Ἐννιά πικρὰ καὶ ρωμαλέα διηγήματα»). Ἀπὸ τὸ 1958 ποὺ ἐξέδωσε τὸν «Πρυσματικὸ Ὀκτώβρη», μὰ ἀπὸ τίς καλύτερες συλλογές του, ἐπανέρχεται συχνὰ στὸν ἀγῶνα καὶ στίς ἡρωϊκὲς μορφές ποὺ τὸν στόλισαν. Ἡ τελευταία του ποιητικὴ συλλογὴ, «Οἱ μπαλλάντες μιᾶς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς» ἀναφέρεται καὶ πάλιν, ἀποκλειστικὰ στὸν ἀγῶνα.

Ἀσφαλῶς μιὰ συλλογὴ ποὺ ἐκδίδεται τὸ 1961 καὶ περιέχει μόνο μπαλλάντες εἶναι τουλάχιστο μιὰ ποιητικὴ πρωτοτυπία. Ἐνῶ γύρω μας ἔχει διαλυθῆ ἡ μορφὴ, ἐνῶ ἡ ποίηση δὲν ἀναγνωρίζει πιὰ καλοῦπια καὶ ἡ παράδοση γίνεται μόνο παρελθὸν χωρὶς δικαίωματα στὸ παρὸν καὶ στὸ μέλλον, ὁ κ. Χρυσάνθης μᾶς δίνει μιὰ συλλογὴ ἀπὸ μπαλλάντες. Εἶναι δὲ ποὺ εἶναι στὴ γλῶσσα μας σπάνιο εἶδος ἡ μπαλλάντα. Συνηθίζουμε νὰ φέρουμε στὸ νοῦ μας τὴν Ἀγγλικὴ ἐξοχὴ καὶ τοὺς θρύλους της, τὴ Γαλλικὴ Προδηγία, τὴ Γερμανικὴ ποίηση, σὰν σκεφτοῦμε τὴ μπαλλάντα. Μερικὲς ἔχουν εἰσχωρήσει στὰ Δημοτικὰ μας τραγούδια, ἀλλὰ στὴ λόγια ποίησή μας σπάνια τὴ συναντοῦμε. Ὁ κ. Χρυσάνθης βέβαια μᾶς εἶχε παρουσιεῦσαι δίνοντάς μας δυο-τρεις ἀπὸ τὴν «Πνευματικὴ Κύπρο». Τώρα μᾶς προσφέρει μὲ τὴ συλλογὴ του ἐννιά μπαλλάντες: τὴ «Μπαλλάντα τοῦ Καραθιῶ ποὺ λεγόταν Ἅγιος Γεώργιος», τὴ «Μπαλλάντα τοῦ πρωτομάρτυρα Μόδεστου Παντελῆ», «Τῶν Φυλακῶν τῆς Λευκωσίας», «τοῦ Χαράλαμπου Μούσκου», «τοῦ Γρηγόρη Αἰξενίου», «Τῆς φυλακισμένης Λευκωσίας», «τῶν ἐξοριστῶν Κυπρίων ἀγωνιστῶν» καὶ «τῆ μπαλλάντα τοῦ Κυριάκου Μάτση».

Ὁ κ. Χρυσάνθης ξεχωρίζει πέντε μορφές ἀγωνιστῶν («Ἡ μπαλλάντα

των Φυλακῶν τῆς Λευκωσίας» ἀναφέρεται στὸν Καραδλή), τοὺς ἐξόριστους στὴν Ἀγγλία ἀγωνιστὲς, δυὸ περιστατικά—σταθμοὺς τοῦ ἀγῶνα καὶ μιὰ πόλη νεκρωμένη ἀπὸ τὸ κέρφιου κι αὐτὰ ἱστορεῖ.

Ἡ ἀφήγηση τέτοιων περιστατικῶν, ἡ ἀπεικόνιση τέτοιων μορφῶν παρουσιάζει διπλὴ ὄψη. Ὁ ποιητὴς ἔχει ἤδη στὴ διάθεσή του γεγονότα μὲ δραματικὸ περιεχόμενο καὶ πιθανὸν νὰ παρασυρθῆ ἀπὸ τὸ ἔτοιμο ὕλικό καὶ ν' ἀγνοήσῃ ὅτι δὲν ἀρκεῖ αὐτό. Ταυτοχρόνως εἶναι καὶ τὸ πρόβλημα τί νὰ κρατήσῃ καὶ τί νὰ παραλείψῃ ἀπὸ ἓνα σῶμα περιστατικῶν. Ἐπάρχει ὁ κίνδυνος ὁ ποιητὴς νὰ περιπέσῃ σὲ πεζολόγο ἀφήγηση, κατάφορη ἀπὸ περιττὲς γιὰ τὴν ὀργανικὴ ἀνέλιξη τῆς ἱστορίας λεπτομέρειες. Ὁ κ. Χρυσάνθης ἔχει ἐπίγνωση τῆς δυσκολίας αὐτῆς καὶ στὴ «Μπαλλάντα τῶν Φυλακῶν τῆς Λευκωσίας» στὴν πρώτη στροφή, θέτει κανόνα ἀφηγήσεως, ποὺ ἀκολουθεῖ σ' ὅλες τὶς μπαλλάντες του:

Οἱ δυνατὲς οἱ μπόρες χρωματίζουν
τὸ γαλανὸ πεδίο ποὺ περπατᾶς.

Οἱ πιναλιὲς ζωηρὲς χαρακτηρίζουν
τὸ θέμα ποὺ στὸ χρῶμα μελετᾶς.

Οἱ λεπτομέρειες μοναχὰ συγχίζουν
τὸ νόημα τοῦ στὸν πίνακα ζητᾶς

Ὁ ποιητὴς θέλει νὰ μᾶς δώσῃ πίνακες μὲ ζωηρὲς μόνο πιναλιές, χρωματισμένους ἀπὸ τὶς δυνατὲς μπόρες, ἀπὸ τὰ ἀκράτῃα δηλαδή περιστατικά, ποὺ χαρακτηρίζουν τὸ ὅποιο θέμα του.

Ἀφήγηση λοιπὸν βασικὰ μιᾶς κρίσης στὴ ζωὴ τῶν ἡρώων εἶναι ἡ μπαλλάντα τοῦ κ. Χρυσάνθη. Σὲ ξεχωριστὴ θέση θέτουμε τὴ «Μπαλλάντα τῆς φυλακισμένης Λευκωσίας». Αὐτὴ εἶναι κυριολεκτικὰ ἓνας πίνακας μιᾶς πολιτείας νεκρωμένης ἀπὸ ζωὴ, ὅπου μέσα ἀπὸ τὰ σπίτια ἀκούονται καθαρὰ οἱ κτύποι τῆς καρδιάς τῶν κατοίκων της, νὰ ἀπηχοῦνε τὸ πάθος ἑνὸς λαοῦ περιωρισμένου, νὰ ἱστοροῦν τὰ συναισθήματα ἀνθρώπων ποὺ λαχταροῦν τὸ φῶς κι ἀναγκάζονται νὰ ζοῦν στὸ σκοτάδι. Μποροῦμε νὰ δοῦμε μᾶζι μὲ τὸν ποιητὴ τοὺς ἔρημους δρόμους μὲ τὰ σκυλιὰ ἀνήσυχα νὰ τριγυρίζουν, τὸ στρατὸ ρυθμικὰ νὰ βαδίζει στοὺς ἄδειους δρόμους τῆς πόλης, τὰ κλειστὰ παράθυρα νὰ μιλοῦν γιὰ κλειστὲς ψυχές. Ἄν δὲν εἶναι ἡ «Μπαλλάντα τῆς φυλακισμένης Λευκωσίας» ἡ ἐξιστόρηση μιᾶς κρίσης στὴ ζωὴ ἑνὸς ἡρώος, εἶναι ἡ ἢ δυνατὴ περιγραφή μιᾶς κρίσιμης στιγμῆς μιᾶς πολιτείας. Θυμοῦμαστε τὴν ἐρημιὰ τοῦ χάροκαμένου σπιτιοῦ στὸ «Τραγοῦδι τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ». Μόνο ποὺ τώρα ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ γυμνὰ σπίτια περιμένουμε ἀπὸ ὦρα σὲ ὦρα νὰ ξεπροβάλουν οἱ ζωντανοί.

Καὶ νὰ οἱ ἄλλες μπαλλάντες. Σφύζουν ἀπὸ ζωὴ, ὅσο κι ἂν μᾶς ἀφηγοῦνται θανάτους. Σύμφωνα μὲ τοὺς καλῦτερους κανόνες τῆς μπαλλάντας ὁ

ποιητής συνδυάζει τὸν ἐπικό χαρακτήρα, μὲ τὰ λυρικά στοιχεία καὶ τὴ δραματικότητα, μαζί δὲ καὶ τὸ πάθος τοῦ ποιητῆ γιὰ τὸ θέμα του, πού στὴ μπαλλάντα δὲν κρύβεται, ἀλλὰ ξεχύνεται μὲ τὶς στροφές καὶ παρασύρει τὸν ποιητὴ σὲ διακοπές, σὲ ἀποστροφές, σὲ γνώμες. Πραγματικά οἱ μπαλλάντες τοῦ κ. Χρυσάνθη εἶναι γεμάτες ἀπὸ γνωμικά δοσμένες ἀπόψεις τοῦ ποιητῆ, πού ἀπηχοῦν τὴ γενικὴ ἰδεολογικὴ γραμμὴ τῆς Πατρίδος. Ἀπόψεις γιὰ τὸν προδότη καὶ τὴν προδοσία (στὰ ἑποια ἐπανέρχεται ἐπανεπιλημμένα ὁ ποιητής, μὲ πῖο εὐτυχημένη στιγμή τις δυὸ στροφές ἀπὸ τὴ «Μπαλλάντα τοῦ Γρηγόρη Αὔξεντιου»), γιὰ τὸν ἥρωισμό, γιὰ τὴ θυσία, γιὰ τὴν Πατρίδα (πού εἶναι τὸ κέντρο τῆς ποιητικῆς αὐτῆς δημιουργίας τοῦ κ. Χρυσάνθη. «Τί εἶναι τὸ μέλλον δίχως τὴν πατρίδα»; ρωτᾷ σὲ μιὰ στιγμή ὁ ποιητής). Γενικά ὅλες οἱ μπαλλάντες κυριαρχοῦνται ἀπὸ τὸν προσωπικὸ τόνο τοῦ ποιητῆ, πού τραγουδᾷ γεμάτος θερμῆ τὰ κατορθώματα, τὶς δυσκολίες, τοὺς ἥρωισμούς τῶν μεγάλων μορφῶν τοῦ Κυπριακοῦ ἀγῶνος. Προφανῶς θέλει νὰ δώσῃ στὴ λύρα του ὁ κ. Χρυσάνθη «σοβαρὸν καὶ ὑψηλὸν» τόνον, νὰ «λάθῃ ἀστραπὴν καὶ ἦθος», γιὰ τὴν ὕμνει ἔνδοξα ἔργα· ὅμως οἱ μπαλλάντες του δὲν εἶναι ὠδές, δὲν εἶναι ὕμνητικὸν δοξολόγημα ἑνὸς γεγονότος, αὐτῆς τῆς θυσίας. . .

Ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸν ρυθμὸ τῆς ἀφήγησεως. Μέσα ἀπὸ τὴν ἀφήγησιν θὰ ὁμιλήσῃ ὁ ποιητής, ἀπὸ τὴν ἀφήγησιν θὰ ἀποτιμηθῇ ὁ ποιητής. Μήπως κουράζει, μήπως τὴν προσπερνᾷ κανεὶς ἀδιάφορα, μήπως, ἀχρωμῆ, δὲν παρασύρει, μήπως δὲν ἔχει συνοχὴ ἢ πλατυάζει ἢ, πλαδαρῆ, εἰπωθεῖ; Τίποτε ἀπὸ αὐτά. Τοῦτο δὲ σημαίνει πῶς δὲν ὑπάρχουν ἀδυναμίες στὶς μπαλλάντες τοῦ κ. Χρυσάνθη. Ἡ συχνὴ χρῆσι χρωμάτων σὰν προσδιοριστικῶν ἐπιθέτων, κάποια χαλαρότητα σὲ μερικὲς μπαλλάντες, ἀτονία πού καὶ πού, πτώσι σὲ μερικὲς στροφές (αὐτὸ παρατηρεῖται σὲ ἀνάλογες προσπάθειες κι ἄλλων ποιητῶν), συνηθισμένη ὁμοιοκαταληξία.

Ὅμως συνολικά οἱ μπαλλάντες χαρακτηρίζονται ἀπὸ πυκνότητα καὶ ἐνότητα, ἀπὸ σχεδὸν ἰλιγγιώδη ρυθμὸ διηγήσεως (σὲ μερικὰ μέρη, καὶ γενικά γρήγορο ρυθμὸ στὰ περισσότερα) ἀπὸ γνώσι τοῦ οὐσιαστικοῦ κι ἐπίγνωσι τοῦ περιτοῦ, ἀχρηστοῦ ἢ ἐπικίνδυνου. Ἡ ἀφήγησι εἶναι καινωμένη φανερά ἀπὸ ποιητὴ—παραμυθᾷ, ἀπὸ λογιστέγη δηλ., πού χωρὶς νὰ προδίδῃ τὴν ποιητικὴ οὐσία γνωρίζει πῶς νὰ συγκατατῇ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστη ἢ ἀκροατῆ (οἱ μπαλλάντες εἶναι ὅλες πρόσφορες γιὰ ἀπαγγελία).

Ὁ κάθε ποιητής κρίνεται ἀπὸ τὶς καλύτερες ἐπιτεύξεις του. (Ἄν κρίνομε τὶς κακὲς στιγμὲς τους, δὲ ξέρω πόσοι ποιητὲς θὰ διασώζονταν). Κορυφαῖες στιγμὲς στὴ νέα συλλογὴ τοῦ κ. Χρυσάνθη εἶναι ἡ «Μπαλλάντα τοῦ Χαράλαμπου Μούσκου» καὶ κυρίως «Μπαλλάντα τῶν Φυλακῶν τῆς Λευκωσίας» (κάπου κοντὰ στέκει ἡ «Μπαλλάντα τῆς φυλακισμένης Λευκωσίας» ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς τὰ πίσω). Ἡ πρώτη, ἡ πῖο πυκνὴ τῆς συλλογῆς, μὲ ἀφογή διήγησι, μὲ θαυμάσια ἀρχιτεκτονικὴ, κυριαρχεῖται ἀπὸ τὸν ἐπικό χαρακτήρα

τῆς ἀφήγησης πού κορυφούται στίς τέσσερις ἐξαίρετες στροφές τοῦ τρίτου μέρους, μέ τή λιτή, συμπυκνωμένη ἀφήγηση τοῦ θανάτου καί τῆς ἀποθέωσης τοῦ Μούσκου. Ἡ δευτέρα μέ συγκινεῖ προσωπικά περισσότερο ἀπ' ὅλες τίς μπαλλάντες τῆς συλλογῆς. Πιο ἐκτεταμένη ἀπ' ὅλες δὲν δίνει τήν ἐντύπωση τῆς χαλαρότητας σέ καμιά στιγμή. Διαπνέεται ἀπό τὸ πάθος τοῦ ποιητῆ γιὰ τὴ δραματικὴ περίπτωση τοῦ Καραολῆ, πού μοναδική περίπτωση σ' ὅλες τίς μπαλλάντες παρουσιάζεται ὡς προσωπικότητα μέ συγκρούσεις κι ἀμφιταλαντεύσεις. Ὁ ἥρωας εἶναι πιὸ ἀνθρώπινος, τὸν παρακολουθοῦμε πίσω ἀπὸ τὰ κάγκελα τῆς φυλακῆς ἀνήσυχος νὰ κοιτάξῃ τὸν ἔξω κόσμο, νὰ διερωτᾶται, νὰ κλείνεται στοχαστικὸς στὸν ἑαυτό του, νὰ ἀμφιβάλλῃ γιὰ τίς «ἄλλες ζωές», νὰ τραγουδᾷ γιὰ νὰ καλύψῃ τὸ κενὸ τῆς φυλακῆς, νὰ σακρῦζῃ, νὰ γελᾷ ξαφνικά, τὸ χειρότερο, νὰ φτάνῃ σ' ἔσχατη ἀδιαφορία, ν' ἀπορῆ,

γιατί τὸ σῶμα νὰ κρεμοῦν σὰ στάλα
ἐνῶ ἀπὸ μῆνες βρίσκεσαι χωρὶς
σῶμα, ψυχὴ κι' ἰδανικά μεγάλα,
πὼς ἀπ' τὸν κόσμο σου ἔφυγες νωρίς!

νὰ φοδᾶται ν' ἀντικρύσῃ τὸ φῶς. Ὑστερα σιγὰ - σιγὰ ν' ἀναθυμᾶται τὰ «Ζήτω» τοῦ ἀθλητῆ, τοὺς ἀγῶνες τοῦ ἀγωνιστῆ, νὰ συντρίβεται ἀπὸ λυτρωτικὸ κλάμα, ν' ἀνεβαίνει πιά συνειδητὰ τὸν ἀνηφορικὸ δρόμο τῆς ἀγχόνης... Ἀνθρώπινο δράμα, ἐξαίρετα δοσμένο σέ μιὰ πολὺ εὐτυχισμένη στιγμή τοῦ ποιητῆ.

Ἡ ἔκδοσις τῆς συλλογῆς «οἱ μπαλλάντες μιᾶς ἠρωϊκῆς ἐποχῆς» εἶναι ἓνα ποιητικὸ γεγονός τῆς φετεινῆς χρονιάς, πού πλουτίζει τὴ λογοτεχνία τοῦ ἀγῶνος μ' ἓνα πραγματικὰ σημαντικὸ ἔργο. Ἡ συλλογὴ δὲν ἀκολουθεῖ τὴ σύγχρονη ποιητικὴ τεχνολογία, προσαρμόζει μιὰ παλαιὰ κι αἰώνια ποιητικὴ μορφή σ' ἓνα αἰώνιο θέμα, κι ἡ παράδοσις τοῦ ἔθνους πού ὠδήγησε στὸν ἀγῶνα διοχετεύεται σέ παραδοσιακὸ ποιητικὸ εἶδος.

Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ

«Πνευματικὴ Κύπρος», Χρονιὰ Β', 1962, σελ. 184

Στὴ σειρά τῶν ἐκδόσεων τῆς «Λυρικῆς Κύπρου» κυκλοφόρησε ἓνα νέο ποιητικὸ βιβλίο τοῦ κ. Κύπρου Χρυσάνθη, «Οἱ Μπαλλάντες μιᾶς ἠρωϊκῆς ἐποχῆς».

Πρόκειται γιὰ ἐννιά μεγάλονοα ποιήματα, ἐμπνευσμένα ἀπ' τὴν τετραετία τοῦ Κυπριακοῦ ἔπους, πού χωρὶς νὰ περιορίζωνται μέσα στὰ αὐστηρὰ πλαίσια τῆς παραδοσιακῆς μπαλλάντας — εἴτε τοῦ καθωρισμένου ἀριθμοῦ τῶν στροφῶν καί τῶν στίχων καί τῆς ἐπανάληψης τοῦ αὐτοῦ στίχου στὸ τέλος κάθε στροφῆς, οὔτε τοῦ ἀφηγηματικοῦ εἶδους τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν —

διατηρούν την πνοή της και την ουσία της επεκτεινόμενα και σε πλάτος ιδεών και βάθος σκέψεων. Ίδιαιτέρως αξιοσημείωτη, μάλιστα, είναι μια γενίκευση των ιδεών που γεννιούνται από κάποιο ώριμο γεγονός. Παίρνοντας, λογουχάρη, άφορμή απ' την προδοσία, που ώδήγησε στη σύλληψη του θρυλικού πλοιαρίου τ' Άγιος Γεώργιος», που ξεφόρτωνε πολεμικό ύλικό στον άπόμερο όρμίσκο του ήρωϊκού Χλώρακα, λέει:

Εϊν' ό φονιάς πηλός στο σκαλοπάτι
κι' εϊν' ό μοιχός μιá βούλα με άσκημιá,
ό ψευδορκοκός κούπα χολή γεμάτη
κι' ό κλέφτης εϊναι μιá βαλτονεριá
κι' ό άσεβής τής όχεντρας τó μάτι
κι' ό κακογυϊός σαν τή χοντρή θηλειá.
Μάνα ό πρόσδότης χόχλαση, φαρμάκι
κι' ό,τι πάτá ξεραίνεται μεμιάς.
Τá μάτι του χτυπά σαν τó καμάκι
και με πηχτούς καπνούς άνασειμιάς
πανούκλα σπέρνει, άκρίδα και σαράκι
και τόν καημό πικρής άνημποριás.

Παίρνοντας πάλι άφορμή απ' τή φιλοπατρία του Μιχαλάκη Καραολή, προσφέρει γενικώτερες σκέψεις για τήν αγάπη στην πατρίδα:

Ή μέθη τής πατρίδας ξεπερνάει τή μέθη και του πιό ζεστού κρασιού.
Δέν εϊναι αγάπη που νά γονατίση άλλη απ' αúτην τó συνετό μας νοú. Και
τή στοργήν άκόμα τή νικάει του μητρικού, άνυπόταχτου μαστού.

Δέν διαφεύγει, εντούτοις, τήν προσοχή του ποιητή τó γεγονός πως ή
νόστη έχει κι άλλα όράματα, που τήν τραβάνε άπαιτητικά: έχει όμορφίες ή
ζωή κ' έχουν όμορφίες τά νιάτα. Ό Μούσκος

είχε μιá νόστη σαν άνθó στ' αυτιά του,
μιá ρωμαλέα, λιτή κορμωστασιá,
πάθος χρυσών καιρών μες στη ματιά του,
και στο μειδίαμα παιδική καρδιά,
μιá άγροτική γραμμή στην όμορφιά του,
στά στήθη του πανέρι γιασεμιá

κι' ό πρωτομάρτυρας τής Κυπριακής έλευθερίας Μάδιστος Παντελή

είχε ένα μάτσο θύσινα δλαστάρια
μεγαλωμένα μ' αίμα και καημό...
κ' ήταν έλιá άσημόφυλλη στά στάρια
έτοϋτος κ' έσκιον έρριχνε έλαρό
κ' είχε γυναίκα ως άγγελό που παίζε

δυὸ κρίνους στὰ εἰκονίσματα χρυσοῦς. . .
τῆμο κρεθβάτι καρπερὸ κι ἀπλὸ πὸ ἔζη-
σε γάμους κάτασπρους σάν τοὺς ἀφρούς.
Κ' εἶχε μιὰ μάνα πρόθυμο λυχνάρι
ποῦχε ἓνα μάτσο σπίθες χαρωπές. . .
κ' εἶχε μιὰ νιότη φουντωτὸ καμάρι
ἥλιος κρασάτος σὲ ζεστὲς στιγμές.

Ἀκριβῶς ὅμως γι' αὐτὸ τὸ λόγο κ' ἡ θυσία εἶναι πιδὸ μεγάλη, πιδὸ ἄξια καὶ
πιδὸ σημαντικὴ, γιὰτι

εἶναι μιὰ ξέχωρη ἡδονὴ ἢ θυσία.
Μονάχα τούτη πείθει τὴν καρδιά.
Ἡ πέτρα στὴ στεγνὴ τῆς ἱστορίας
ξεκάθαρη μὲ στάρια πανεριά
δὲν πλάθει τοὺς θεοὺς στὴ φαντασία. . .

Στὸ ἴδιο μὸτο ἐξακολουθεῖ νὰ τραγουδᾷ καὶ στίς ἐγγιὰ μπαλλάντες τοῦ
ὀ ποιητῆς. Καὶ μᾶς δίνει, χωρὶς ἀμφιβολία, μερικὰ ἀπὸ τὰ πιδὸ ὠραία καὶ
πιδὸ ἄρτια τραγοῦδια πὸ γράφτηκαν γιὰ τὸν ἀγῶνα.

«Ἐλευθερία» 26 Νοεμ. 1961

ΚΗΦΙΣΙΟΣ (= Α. ΠΕΡΝΑΡΗΣ)

**

Αὐτὸς ὁ χρόνος εἶναι χρόνος καρτερικὸς γιὰ τὴν Κύπρο. Παγκόσμια
ρεῦματα κονταροχτυπιοῦνται στὰ ματωμένα χῶματά τῆς, στὰ κάστρα τῆς δι-
γλίζουν τὸ μέλλον τὰ ἡρωϊκὰ παιδιὰ τῆς, ὁ Αὐξεντίου, ὁ Καραολῆς, ὁ Δημη-
τρίου κι' ἓνα πλῆθος ἥρωες πὸ μὲ τίς πράξεις τους, πλάσαν τὴν θρυλικὴ
ἱστορία τοῦ νησιοῦ τῆς Ἀφροδίτης.

Ἡ Κύπρος αὐτὲς τίς στιγμές, ζῆ στὸ ζενιθὸ τὸ πάθος τῆς γιὰ τὴν λευ-
τεριά καὶ τὴν ἔνωση, μὲ τὸ θεῖο κορμὸ τῆς ἀπέραντης μάννας, τῆς Ἑλλάδας.

Δὲν εἶναι ὅμως μόνο οἱ ἥρωες πὸ πλάθουν τὴν ἱστορία τοῦ νησιοῦ καὶ
μιὰ πλειάδα ἄλλη μαχητῶν, οἱ πνευματικοὶ τῆς ἡγέτες, οἱ ἐργάτες τοῦ στο-
χασμοῦ πολεμοῦν γιὰ τὴ μεγάλη ὑπόθεση μὲ τὸ δικὸ τους τρόπο, τὸν πνευμα-
τικὸ. Κοντὰ στὸν στρατιώτη ὀ ποιητῆς, δίπλα στὸν μαχητὴ ὀ πνευματικὸς
ἄνθρωπος, πὸ καὶ στίς τραγικὲς ἡμέρες μᾶς — ἀλήθεια ποιὲς ἀνθρώπινες
μέρες δὲν εἶναι τραγικές; — δίνει μὲ τὸν καλλιεργημένο νοῦ του καὶ τὴν
παντοτεινὰ ἐλεύθερη συνείδησή του, τὴν μεγάλη μάχη γιὰ τὴν λευτεριά.

Ἐχωριστὴ φυσιογνωμία τῆς Κύπρου, ἀπὸ τίς ἡγετικὲς μορφές τοῦ νη-
σιοῦ κι' ὀ πολύπλευρος Κύπρος Χρυσάνθης, ὀ ποιητῆς, ὀ πεζογράφος, ὀ με-
λετητῆς, ὀ βαθὺς στοχαστῆς καὶ τραγουδιστῆς τῆς Κύπρου. Βέβαια τὸ ἔργο
τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη εἶναι πολυεδρικὸ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἐξαντληθῇ μέσα

στο χώρο ενός άρθρου.

Περισσότερο ξδῶ θὰ σταθῶμε γιὰ νὰ μελετήσουμε τὴν ποίηση τοῦ ἰδιότυπου αὐτοῦ Κύπριου ποιητῆ. Πολύχυμος εἶναι ὁ ποιητικὸς στοχασμὸς τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη, βρίσκει τὸν τρόπο νὰ τραγουδήσῃ λυρικά τὰ πιὸ ἀπλά, ἀλλὰ καὶ τὰ πιὸ σύνθετα πράγματα, κινεῖται μέσα στὸν ποιητικὸ χῶρο μὲ πολὺ εὐχέρεια καὶ γράφει σ' ἓνα τόνο καθαρὰ προσωπικῶ. Τὸ τελευταῖο εἶναι πρᾶπαντὸς αὐτὸ πού ξεχωρίζει τὴν ποίησή του, ὁ προσωπικὸς τόνος. Κανεὶς δὲν μπορεῖ ν' ἀρνηθεῖ σ' αὐτὸν τὸν ποιητῆ, πὼς ποιητικὰ στοχάζεται καὶ τραγουδᾷ μὲ αὐτάρκεια ἔκφραζοντας προσωπικὰ μηνύματα, χωρὶς νὰ δανείζεται ἀπὸ πουθενά κανένα δεκανίκι γιὰ νὰ βᾷδίζει τὸν κακοτράχαλο δρόμο τῆς ποίησης. Στὸ βιβλίο τοῦ ποιητῆ «Οἱ μπαλλάντες μιᾶς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς» (Λυρική Κύπρος 1962) ἀνακαλύπτεις ὀλοκληρωτικὰ τὸν ποιητῆ πού ἀναφέραμε παραπάνω.

Ἡ Κύπρος Χρυσάνθη τραγουδᾷ μὲ ἔντονα αἰσθήματα τὸν μεγάλο ἀγῶνα τοῦ νησιοῦ καὶ τὸν τραγουδᾷ μὲ τὸ πάθος τοῦ πατριώτη, πού εἶναι ὀλοκληρωμένος ποιητής, μαχόμενος πνευματικὸς ἀνθρώπος πού ζεῖ τὸ πάθος τοῦ τόπου του. Καὶ τὸν θεατρικὸ συγγραφέα Κύπρο Χρυσάνθη ἔχει ἀπασχολήσει ἐπιτυχημένα τὸ ἴδιο θέμα, μὲ τὸ θεατρικὸ ἔργο «Γρηγόρης Αὔξεντίου» (1962). Μὰ εἴπαμε πὼς στὸ χῶρο αὐτοῦ τοῦ άρθρου, θὰ σταθῶμε κοντὰ στὸν ποιητῆ.

Τραγουδώντας τὸν Καραολῆ ὁ ποιητής, τὸ ἀθάνατο παλληκάρι πού κρέμασαν οἱ αὐστηροὶ καὶ σκληροὶ γιὰ τοὺς ἄλλους, κυνικοὶ Ἕλληνοὶ μᾶς δίνει μὲ πρωτοτυπία τὴν ἀτμόσφαιρα μέσα στὴν ὁποία κινήθηκε τὸ δράμα, γύρω ἀπὸ τὴν ἀπίστευτη αὐτὴ ἱστορία τοῦ ἡρωϊκοῦ ἀγοριοῦ τῆς Κύπρου. Ὁ ποιητής κλαίει τὸ χαμὸ τοῦ παλληκαριοῦ, μὰ τὸν τιμᾷ καὶ σὺν ἐκλεπτὸ τῶν θεῶν ἤρωα:

Εἶχε ἓνα κόμπο ἢ ὦρα στὸ μαλλί της
καὶ μὲ σπασμένο κύλαγε ρυθμὸ.
Κι' ἡ φυλακὴ δὲν εἶχε στὴν ἀδλὴ της
σχεσιμάδα γιὰ νὰ δῆ σὲ ποιὸ καιρὸ
κρατᾷ ἢ στρόγγυλη γῆ τὴν ἐποχὴ της
κι εἶχε τὸν τοῖχο ἀντίκρου γιὰ οὐρανὸ.

Πιὸ πέρα ἀπ' τὸ παράθυρο μαντεύεις
τὴν κίνηση στ' ἀγέρι τῆς θηλιᾶς
τὸν ἦχο ἐτοιμασίας παραμονεύεις
στὴ θλιβερὴ φτερούγα τῆς νυχτιᾶς
κι' ἀναρωτιέσαι ἀν τάχατες κοντεύεις
τὸ θάνατο, γιὰ σ' ἄλλη γῆ πιατᾶς!

λέγει ὁ ποιητής στὴ «Μπαλλάντα τῶν Φυλακῶν τῆς Λευκωσίας» (ἀφιερωμένη στὴ μνήμη τοῦ Μιχάλη Καραολῆ. Ἀπὸ τὸ βιβλίο αὐτό, πού

αναφέρουμε παραπάνω, κινείται μέσα στον ιστορικό χώρο και είναι βέβαιο πώς ποιητικά θα σταθεί ψηλά, αλλά και σαν ντακουμένο θα μένει για ν' αντιστορεί στις γενιές που έρχονται, το δράμα του νησιού. Όμως ο Κύπρος Χρυσάνθης δεν είναι μόνο σαν λογοτέχνης πολυεδρικός, και σαν ποιητής είναι πολύχυμος, τραγουδά όλες τις πλευρές του ανθρώπινου βίου. Παλιότερα, στα 1952, μās είχε δώσει το βιβλίο «Αποθεώσεις και χορικά» όπου υπήρχαν ποιήματα ξεχωριστής λυρικής γεύσης.

Διονυσιακός είναι ο τόνος του βιβλίου, υπάρχουν μέσα στις σελίδες του απόψεις από περιοχές που είδε ο ποιητής (Αγγλία), υπάρχουν αποθεώσεις από θέματα μουσικά — σύζευξη μουσικής και ποίησης και τελειώνει με θαυμάσια λυρικά χορικά μεγάλης πνοής.

Θεέ μου, τί μου τυρανεΐς τή μεθυσμένη πλάση μ' αποχαιρετισμούς;
Μιά κι' ήρθε τὸ τριαντάφυλλο γιατί πιά νά περάσει στους γαλανούς
νεκρούς;

Μές τούς αιώνιους χωρισμούς υπάρχει μιὰ θρησκεία... τὸ φῶς
τοῦ ταξιδιοῦ.

Χαράζει τώρα τή γραμμὴ τ' ἀγνώστου ἢ πολιτεία και πνίγει μας τὸ νοῦ.

Τὰ παραπάνω, είναι μικρὰ αποσπάσματα ἀπὸ χορικά που υπάρχουν στὸ τέλος τοῦ βιβλίου. Υπάρχει και μιὰ ἄλλη πλευρὰ στὴν ποίηση τοῦ Χρυσάνθη, πρόκειται για τὴν ἔρωτική του ποίηση. Πολὺ ἐκφραστικὸς στέκεται ὁ ποιητής μέσα στὸ τόσο ἀγαπημένο για τοὺς λυρικούς χώρο του. Ἴδου μερικοὶ στίχοι ἀπὸ τὴν «Ἀφροδίτη»:

Στὸ σῶμα τοῦτο υπῆρξε ἡ μάχη
Λιποταχτοῦν τῆς ἀρετῆς τὰ μήκη.
Ἄν ὁ μηρὸς ἐγκυμονεῖ τὴ νίκη
ὁ ἔξαλλος νοῦς ἤττα δὲν θάχει.

.....
Και θᾶν' τοῦ ναυαγοῦ ἡ πορεία
τῶν βύσσινων πουλιῶν ἀποδημία.

Ὁ ποιητής ἠθελημένα φαίνεται ἔχει μιὰ ἀφαίρεση μέσα στους στίχους του, πράγμα που ξαφνιάζει και δίνει πρωτοτυπία στὴν ἔκφραση. Τῶπαμε και στὴν ἀρχή, τώρα ἡ Κύπρος δίνει τὴ μεγάλη ἱστορική μάχη της.

Πολὺ μās ἀπασχολεῖ τὸ νοῦ ἡ τύχη τοῦ τραγουδι:σμένου νησιοῦ μας. Υπάρχουν ὅμως ἐκεῖ ἄνθρωποι που μὲ τὸ ἔργο τους συνδέουν ἀρρηκτα τὸ νησί μὲ τὴν Ἑλλάδα, μὲ τὴ γλῶσσα, τὴν ποίηση, τὸν στοχασμὸ, τὴ λυρική διαύγεια τοῦ στίχου. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ξεχωριστὸς, ὁ ποιητής και διευθυντής τῆς «Πνευματικῆς Κύπρου» ὁ ἐκλεκτὸς λογοτέχνης Κύπρος Χρυσάνθης.

«Ταχυδρόμος» (Αἴγυπτος), 19 Ἰουλίου 1964

ΠΑΝΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥΝΗΣ

**ΔΕΚΑΤΡΙΑ ΚΑΚΟΣΗΜΑΔΑ ΑΝΤΙΠΟΙΗΤΙΚΑ
ΘΕΜΑΤΑ, έκδοση «Φιλολογικῆς Κύπρου»,
Λευκωσία 1963**

Στόν κύκλο τῶν ἐκδόσεων ὑπὸ τὸν γενικό τίτλο «Φιλολογική Κύπρος», ὁ ποιητῆς καὶ λογοτέχνης Κύπρος Χρυσάνθης μᾶς δίνει τὴ νέα ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ ἀποτελουμένη ἀπὸ δεκατρία ποιήματα πάνω σὲ ἴσο ἀριθμὸ ἀντιποιητικῶν θεμάτων, ὅπως ὁ ἴδιος τὰ τιλοφορεῖ.

Γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ μποῦμε στὸ πνεῦμα, στὸ νόημα καὶ στὴν ἐπιδίωξη τοῦ ποιητῆ μὲ τὴν συλλογὴ αὐτὴ πρέπει νὰ ξαίρουμε λίγο - πολὺ τὴν ποιητικὴ του δημιουργία στὸ παρελθόν, τοὺς δρόμους τῆς Τέχνης πού ἔχει ἀκολοθήσει ὁ ποιητῆς κι' ἀκόμα νὰ ξαίρουμε κι' ἀπὸ κοντὰ τὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο.

Μὲ τὸν φίλο ποιητῆ γνωριζόμαστε χρόνια καὶ σύμφωνα μὲ τίς πιὸ πάνω προϋποθέσεις — νομίζω — πὼς ἐγὼ προσωπικὰ μπόρεσα νὰ κατανοήσω αὐτὴ τὴν τελευταία πρωτότυπη ὅσο καὶ περίεργη ποιητικὴ συλλογὴ του. Ὁ Κύπρος Χρυσάνθης μᾶς ἔχει δώσει ὡς τώρα πολλοὺς τόμους ποιημάτων, πεζογραφήματων καὶ μιὰ σειρά θεατρικῶν ἔργων. Ἀκόμα ἔχει καταπιαστεῖ μὲ τὸ παιδικὸ ποίημα, τὸ παιδικὸ διήγημα καὶ θέατρο. Εἶναι ἓνας πολυγραφώτατος συγγραφέας ὁ Κύπρος Χρυσάνθης, ἢ Ληδραῖος ἢ Ρήγας.

Μέσα ἀπὸ ὅλο τὸ ἔργο του ὁ ποιητῆς ἔχει καταπιαστεῖ μ' ἓνα σωρὸ ποικίλων κι' ἀνόμοιων θεμάτων, ἔχει ἐμπνευσθεῖ ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἱστορία, προσπάθησε νὰ ἐκφράσει ἓνα ψυχικὸ κόσμο ἀνήσυχο, δίνοντας πολλὲς φορές τίς ἐμπνεύσεις του διαστικὰ, ἔτοιμος νὰ ἐνθουσιασθεῖ καὶ νὰ κεντρισθεῖ ἀπὸ τὴν καθημερινὴ πορεία τῆς ζωῆς, σὰν ἓνας δέχτης πολὺ εὐαίσθητος κι' ἀκούραστος. Δὲν εἶναι δουλειὰ οὔτε σκοπὸς τοῦ σημειώματος αὐτοῦ νὰ κάνει κριτικὴ τοῦ πολὺπτυχου ἔργου τοῦ Χρυσάνθη. Οὔτε νὰ μπεῖ στίς λεπτομερειακὲς διαπιστώσεις. Θίγοντας τὸ ὅτι θίγω θέλω νὰ πῶ πὼς ὁ πολὺπλευρος, ὁ πολυγραφώτατος, μὲ πολλὰ ἐνδιαφέροντα συγγραφέας, κάνει μὲ τὴ νέα ποιητικὴ του συλλογὴ ἓνα σταθμὸ στὴν καλλιτεχνικὴ του πορεία. Καὶ σταματώντας κάπου — σὰν ἓνας ὀδοιπόρος πὺξ ξεκίνησε νὰ δεῖ τὰ πάντα μὲ σοβαροφάνεια κι' ἐνθουσιασμοὺς — φιλοσοφεῖ, κάνει διαπιστώσεις καὶ γράφει ποιήματα σὰ ἀντιποιητικὰ θέματα. Ἀπὸ «τὴν ἄλλη μεριά ὁ φίλος ποιητῆς, ἔχοντας μέσα του μιὰ μεγάλη φλέβα χιούμορ καὶ εἰρωνείας ἔντυσε τοὺς τελευταίους στοχασμοὺς του κάτω ἀπ' τὴ λεπτὴ εἰρωνικὴ διάθεση καὶ τὸ σαρκασμὸ. Εἶμαι βέβαιος πὼς τὰ «Δεκατρία ἀντιποιητικὰ θέματα» τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη ἀποτε-

λοῦν τὴν ἀρχὴ μιᾶς νέας πορείας τοῦ ποιητῆ πρὸς καινούργιους δρόμους. Αὐτὴ ἡ στάση του ἀπέναντι στὰ διάφορα θέματα τῆς ζωῆς, αὐτὴ ἡ σαρκαστικὴ φιλοσοφικὴ διάθεση εἶναι ἀκριβῶς τόσο κοντὰ στὸν ἴδιο τὸν χαρακτήρα του. Γιὰ μένα — μπορῶ νὰ τὸ πῶ θαρρετὰ — ἡ τελευταία ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Χρυσάνθη μὲ ἱκανοποίησε κι' ἀπὸ τὴν ἀποψη πὼς διαβάζοντάς την ἀκουα, ἔδλεπα, ἤμουνα μαζὶ μὲ τὸν ποιητὴ κι' ἄνθρωπο Χρυσάνθη.

Νά μερικoὺς τίτλους ποιημάτων τῆς νέας συλλογῆς: Ὁ ἑαυτὸς μας, ὁ φιλάργυρος, ὁ ἀντρεῖος, ὁ δῆμιος, Στριπ - τήζ, Παράκληση νεκρῶν κτλ.

Παραθέτω τοὺς τελευταίους στίχους τοῦ ποιήματος μὲ τὸν τίτλο «Ὁ ἀντρεῖος»:

Κυκλώθηκα στὴ μάχη κι' ἔχασα
τοῦ ὀρίζοντα τὴ σημασία.
Μήτε ἀκοή, μηδὲ ντροπὴ κι' ἀντρεία καμμιὰ.
Κι' ὡς ἔτρεχα τὴ σκιά μου κυνηγώντας
ἀπὸ μιὰ μέσα προσταγὴ νὰ ζήσω
σκοντάφτω, πέφτω καὶ τὸ δάκτυλο
καρφώνω στὴ σκανδάλη καὶ σωριάζω
λαδὸν ἐχθρούς.
Λάμπει ὁ σταυρὸς στὸ στήθος μου
σταυρὸς ἀντρείας καὶ χρέους.
Κύριοι, φονιάς δὲν ἤμουν
κύριοι ἀντρεῖος δὲν ἤμουν.

Θὰ κλείσω τὸ σημείωμά μου παραθέτοντας τὸ ποίημα «Παράκληση νεκρῶν»:

Θὰ μᾶς ἀφήσετε στὸ μνήμα μας;
Ἐμεῖς μιλάμε οἱ πεθαμένοι,
οἱ παρελθόντες.
Ἄν θέλετε εὐφράδεια τρίψτε τὴ γλῶσσα
μὲ ἀλάτι καὶ λεμόνι.
Ἄν θέλετε ἱστορία καὶ σύμβολα
βάλτε χαμαὶ τὸ καύκαλό σας τὸ δικό σας
καθῆστε οἱ ἴδιοι στ' αὐγὰ, κλωσσέψετε.
Μὰ πρὸς θεοῦ, μὰ πρὸς θεοῦ!
τὴν ὑψηλὴ τιμὴ τοῦ πεθαμένου, τὴ δική μας
ἀφήστε τὴν τροφὴ τῆς λήθης
τὰ λόγια τὰ μεταξωτά σας
μᾶς ἐνοχλοῦν.
Ἐμεῖς μιλάμε οἱ πεθαμένοι,
οἱ παρελθόντες.

Τὰ δεκατρία ποιήματα τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη πού δημοσιεύτηκαν πρῶτα στήν ἔκδοση τῆς «Φιλολογικῆς Κύπρου 1963» καί τώρα κυκλοφόρησαν σέ ἰδιαίτερο τεῦχος, εἶναι ὄλα δοσμένα σέ ἐλεύθερο στίχο. Δέν εἶναι ἡ πρώτη φορά πού ὁ ποιητής γράφει στόν ἀδέσμευτο ἀπό στιχογραφικούς κανόνες στίχο.

Μέ τὰ καινούργια δεκατρία θέματά του προσεγγίζει καί τέμνει δεκατρεῖς χαρακτηριστικές στιγμές τῆς καθημερινότητος. Ἴσως νά ὑπάρχη σέ μερικά σημεῖα τὸ στοιχείο τῆς ὑπερβολῆς στό ὁποῖο καταφεύγει ὁ ποιητής γιά νά ὑπογραμμίσῃ μερικές καίριες ἐκδηλώσεις.

Ἀπό τήν συλλογή μεταφέρουμε ἐδῶ τήν «Συγήθεια» (σ' ἓνα ἦχο τοῦ Σεφέρη) :

Ντύνομαι τὸ χαμόγελο
ὅπως φορῶ τίς κάλτσες
καί τὰ παπούτσια·
τὸ δαπανῶ στήν ἀγορά·
τὸ δαπανῶ παντοῦ·
χαμογελῶ·
μέ πλάκωσε ἡ συγήθεια καί χαμογελῶ
κλειστός στό σπίτι·
χαμογελῶ
στόν ὕπνο μου κι' ἄς εἶναι
τὰ ὄνειρα πάντα μαῦρα
καί δυσπνοϊκά.

Σ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

«Ἐλευθερία» 25.6.63

**

Στή νέα του συλλογή ὁ κ. Κύπρος Χρυσάνθη μάς παρουσιάζει ἕναν ἄλλον ἑαυτό του καί μιὰ συνεισφορά σ' ἓνα εἶδος ποιήσεως, πού θά ὠνομάζουμε σάτιρα, ἂν δέν κρυβόταν κάτω ἀπό τοὺς στίχους μιὰ στέρεη πίκρα καί μιὰ τραγικὴ εἰρωνεία, πού γίνεται διέξοδος τῆς σοβαρῆς ἀντιμετώπισης τῶν προβλημάτων ἀπ' ὅπου ἐμπνέεται ὁ ποιητής.

Εἶναι λοιπὸν τὰ ποιήματα τοῦ κ. Χρυσάνθη ἓνα κρᾶμα σάτιρας, πίκρας, εἰρωνείας καί σοβαρότητας:

ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΑΜΟΥ

Φορεῖ τὸ Κυριακάτικο πουκάμισο —
τ' ὄνα μανῆκι δέν ἔχει κουμπὶ
καί τὸ καρφίτισε προσωρινά —
μιὰν ἀνθοδέσμη πῆρε μειδιάματα
καί πῆγε νά ζητήσῃ νύφη.

Ὁ πεθερός: τὸ λάδι τόσα
τὸ νοῦκι τόσα καὶ τὰ ροῦχα τόσα.
Ὅταν καθήσης ὁ μπακάλης κλείει,
τὸ σπίτι πέφτει.

Ὅταν παιδιὰ γεννήσης
τὸν κόπο σοῦ πληρώνουν οἱ ἀσφαλίσεις
Ποῖος θὰ πληρώσῃ τὴν τροφή
τὸ πέτωμα, τὸ ράψιμο
τὰ γιατρικὰ καὶ τὰ σχολεῖα;

Ἦπτε τὸν πόνο του καφὲ πικρὸ
καὶ λέρωστε μιὰ στάλα τὸ πουκάμισο.

Ὁ λόγος εἶναι ἔτσι στεγνός, ξηρὸς σὰ νὰ θγαίγη τὸ ἐπεισόδιο ἀτόφιο
ἀπὸ τὴν γύρω μας ζωὴ. Ἡ ἀντίθεση τῆς ιδέας καὶ τοῦ πράγματος κρατᾷ
σ' ὅλα τὰ ποιήματα:

Λάμπει ὁ σταυρὸς στὸ στήθος μου
σταυρὸς ἀντρείας καὶ χρέους.
Κύριοι φονιάς δὲν ἤμουν
Κύριοι ἀντρεῖος δὲν ἤμουν.

[Ὁ ἀντρεῖος].

Στὴν κοινωνία παράγοντας μὲ ὑπόληψη.
Πρῶτ' ἀφαιρεῖ τὸ ἐπίσημο σακάκι
κασμίρι ἐγγλέζικο — χρωστεῖ τίς δόσεις.
Μεταξωτὸ πουκάμισο
δῶρο ἀπὸ μιὰ ὑπόπτη δουλειά.
Τὸ παντελόνι ὡς τὸ σακάκι
μὲ κίνηση προσεχτικὴ νὰ μὴ σκιστῇ
ἐσώδρακο μὲ τρύπες χρώμα καρβουνί.

.....
Δέρμα μὲ χάρτες γεωγραφίας,
γδαρσίματα ἐκεῖ πέρα ἀπ' τὸν κνησμό,
ὁσμὴ ἀποκρουστικὴ

.....
Καὶ μένουνε κατὰγυμνα, κατὰγυμνα
λεύκωμα, λίπος καὶ ὕδατάνθρακες.
— Δὲν ξεγυμνώνεται ἡ ψυχὴ.
Καὶ σκοτεινιάζει ἡ ἰσθμὴ.
Μετράνε τίς εἰσπράξεις στὸ ταμεῖο.

[Στρήπ-τήξ].

Τραγικό τὸ ξεγύμνωμα. Ἐξω τὸ ἐπίσημο σακάκι, ἡ ἰδέα τῆς κοινωνίας
γιὰ μᾶς. Πιὸ μέσα γυμνός, ἀπακρουστικός ὁ ἄνθρωπος. Ποῦ θὰ πηγαίναμε νὰ
κρυφτοῦμε, ἂν φαινόταν κι' ἡ ψυχὴ;

Ἡ ἀλήθει κάποτε, σὲ πείσμα τοῦ ἀνθρώπου φαίνεται, ἐκεῖ πού δὲν τὸ
περιμένουμε, ἐκεῖ πού δὲν ἀναζητοῦμε:

... ἤπιε δώδεκα φορές νερό,
τρεῖς ὥρες κουπανοῦσε ἐπιχειρήματα.

γιὰ ν' ἀποδειξῆ: «Θεὸς ὑπάρχει»
καὶ δὲν τ' ἀπόδειξε.

Ἕνα παιδάκι, πού ἔκλαψεν αὐτσοτιγμῆς
ἀπόδειξε: τ'Ὁ Θεὸς ὑπάρχει».

Μοῦ φαίνεται πὼς ὁ κ. Χρυσάνθης σ' αὐτὴ του τὴν συλλογὴ ἔδωσε ἓνα
καλὸ μέρος τοῦ ἑαυτοῦ του. Εἶναι λιτός, ἐπιγραμματικός, τέμνει τὴν ζωὴ
καὶ τὸν ἄνθρωπο καὶ μᾶς δίνει μὲ λεπτὴ εἰρωνεία, σάτιρα καὶ σοβαρότητα
μὴν ἀρτία εἰκόνα τῆς ἀντιφατικῆς μας ὑπόστασης.

ΝΙΚΟΣ Σ. ΣΠΑΝΟΣ

«Πνευματικὴ Κύπρος», Χρονιὰ Ε', 1963, σελ. 83.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is faint and mostly illegible due to fading and the texture of the paper.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is faint and mostly illegible due to fading and the texture of the paper.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is faint and mostly illegible due to fading and the texture of the paper.

SONNEN & SÖHNE

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is faint and mostly illegible due to fading and the texture of the paper.

Τρείς γενεές παιδιῶν
σ' ὅλο τὸν κόσμο
μεγάλωσαν μὲ
παιδικές τροφές

FARLEY'S

Τὰ συστατικά τους παραμένουν
πάντα τὰ ἴδια καὶ εἶναι τόσο θρεπτικά!

Τὰ FARLEY'S παραμένουν ἐπίσης
οἱ πιὸ δημοφιλεῖς παιδικές τροφές
στὴν Ἀγγλίαν.

Περιέχουν πάντοτε τὰ καλύτερα συστα-
τικά: Σιτάλευρο, ζάχαρη καὶ φυτικὸν
λάδι.

Δὲν περιέχουν ἄλας στὸ ὁποῖον μερικὰ
παιδιά εἶναι ἀλλεργικά. Εἶναι ἐμπλουτι-
σμένα μὲ κάλιο γιὰ δυνατὰ ὀστά καὶ
δόντια, σίδηρον γιὰ ὑγιὲς αἷμα ὡς καὶ
βιταμίνες γιὰ ὑγιή ἀνάπτυξη.

ΓΕΝΙΚΕΣ
ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ
ΚΥΠΡΟΥ

...η πρώτη ασφάλεια
η σίγουρη ασφάλεια

- Ζωής
- Πυρός
- Θαλάσσης
- Προσωπικών ατυχημάτων
- Εύθυνης έργοδότης
- Σχέδιο Ιατρικών υπηρεσιών
- Κλοπής
- Αστικής ευθύνης
- Θραύσεως υάλων
- Πίστεως (fidelity guarantee)
- Μεταφοράς χρημάτων και χρημάτων σε χρηματοκιβώτια

30 ΧΡΟΝΙΑ
ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΣΑΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ Σ'ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΠΟΛΕΙΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ
Λυκούργου 24 Τ.Κ. 1668
Λευκωσία Τηλ 021-72193/5

ΜΕΛΟΣ
ΤΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ
ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

DUNHILL KING SIZE SUPERIOR MILD

Internationally acknowledged to be the finest
Superior Mild cigarette in the world

dunhill

LONDON · PARIS · NEW YORK

The most distinguished tobacco house in the world.

Προειδοποίηση Υπουργείου Υγείας: Το κάπνισμα μπορεί να βλάψει την υγεία σας

ΜΠΥΡΑ ΚΕΟ

Η ΜΠΥΡΑ
ΣΑΣ

